नेपाली कांग्रेस महासमितिको बैठकबाट पारित प्रस्तावहरु

(मंसीर २८-पौष ८, २०७५) काठमाण्डौं

नेपाली कांग्रेस

केन्द्रीय कार्यालय

२०७५ मंसिर २८ गतेदेखि पौष ८ गतेसम्म राजधानीमा सम्पन्न नेपाली कांग्रेसको महासमितिको बैठकबाट केन्द्रीय कार्यसमितिलाई प्रत्यायोजित अधिकार बमोजिम महासमितिको बैठकमा प्राप्त सुझाव समेतका आधारमा केन्द्रीय कार्यसमितिको २०७५ फागुन १२ गतेको बैठकबाट राजनीतिक प्रस्ताव, महामन्त्रीको प्रतिवेदन, कोषाध्यक्षको आर्थिक प्रतिवेदन र नेपाली कांग्रेसको आर्थिक नीति प्रस्ताव परिमार्जन सहित पारित भई प्रकाशित गरिएको छ ।

k|sfzs

नेपाली कांग्रेस

केन्द्रीय कार्यालय, बीपी स्मृति भवन,

बीपी नगर, सानेपा, ललितपुर, नेपाल

टेलिफोन नं. ५१८३२६३/५१८३२६४ /फ्याक्स : ५१८३१८८

Email : info@nepalicongress.org

Internet Access : www.nepalicongress.org

विषय सूची

क्र.सं.	प्रस्ताव	पृष्ठ
1.	राजनीतिक प्रस्ताव	१
2.	महामन्त्रीको प्रतिवेदन	२०
3.	कोषाध्यक्षको आर्थिक प्रतिवेदन	२८
4.	आर्थिक नीति प्रस्ताव	३१

परिशिष्ट ४६

राजनीतिक प्रस्ताव

इतिहासमा अंकित विभिन्न चरणमा विचार, योजना र व्यवहारबाट नेतृत्व दिनुहुने आदरणीय जननायक बीपी कोइराला, सुवर्ण शमशेर, गणेशमान सिंह, कृष्णप्रसाद भट्टराई, गिरिजाप्रसाद कोइराला, सुशील कोइराला, महेन्द्रनारायण निधि, सी.के. प्रसाई, रामनारायण मिश्र, बलबहादुर राई, शेख इद्रिश, देवनाथ यादव, राधाकृष्ण थारु, मंगलादेवी सिंह, शैलजा आचार्य, नोना कोइराला, द्वारिकादेवी ठकुरानी, भीमबहादुर तामाङ लगायतका नेपाली लोकतान्त्रिक आन्दोलनका सम्पूर्ण नेताप्रति सम्मान प्रकट गर्दछौं । आफ्नो जीवन उत्सर्ग गर्ने सम्पूर्ण अमर शहीद, श्रीसम्पत्ति गुमाउने र अंगभंग हुनेहरु, यस यात्रामा नेपाली कांग्रेसको स्थापनाकालदेखि नै कष्ट, यातना र पीडा भोग्ने सबै नेपाली सपूतप्रति गौरवका साथ सम्मान प्रकट गर्दछौं । आजको उपलब्धिको जगमा सबै स्मरणीय आदर्श व्यक्तित्वहरु, भातृ संघका तमाम सदस्यहरु, शुभेच्छुक संस्थामा सम्बद्ध र आम नागरिकहरुको समय, श्रम, योग्यता, रणनीति, सीप र समयको योगदान सन्निहित छ, जसप्रति नेपाली कांग्रेसले सदा गर्व गर्दछ ।

ऐतिहासिक सन्दर्भ :

- सात दशक पूरा गरेको र अनेक ऐतिहासिक जिम्मेवारी निर्वाह गर्दै महत्वपूर्ण राजनीतिक परिवर्तनमा निर्णायक नेतृत्व प्रदान गरेको नेपाली कांग्रेसलाई अझ सशक्त, ऐक्यबद्ध, सुदृढ, विचारशील, कर्मशील, उद्यमशील र सक्रिय बनाउनु आजको मुख्य आवश्यकता र चुनौती रहेको छ । राष्ट्रियता, लोकतन्त्र, समाजवाद र नेपाली कांग्रेसकै नेतृत्वमा प्राप्त संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र, समावेशी समानुपातिक प्रतिनिधित्व, मिश्रित निर्वाचन प्रणाली, धर्मनिरपेक्षता जस्ता राजनीतिक उपलब्धिहरुलाई संस्थागत र सुदृढीकरण गर्नु नेपाली कांग्रेसको आजको मूल जिम्मेवारी हो । संविधानको पूर्ण कार्यान्वयन तथा यसको संस्थागत विकासबाट मात्र यी लक्ष्य हासिल हुनसक्छन् भन्ने हाम्रो दृढ विश्वास छ ।

संविधानमाथि स्वामित्व :

- नेपाली कांग्रेसले २००३ सालदेखि नै निरन्तर जनताको स्वतन्त्र सार्वभौमसत्ता र सर्वोच्चता स्थापनार्थ अनेक चरणमा सशस्त्र आन्दोलन, भद्र अवज्ञा, सत्याग्रह, राष्ट्रिय एकता तथा मेलमिलाप नीति, शान्तिपूर्ण जनआन्दोलनको आयोजन र नेतृत्व गर्दै आएको छ । देशको शासन व्यवस्था बालिग मताधिकारको आधारमा निर्वाचित संविधानसभाद्वारा निर्माण गरिएको संविधानअनुसार हुनुपर्दछ भनी नेपाली कांग्रेसले जन्मकालमै गरेको संकल्प निरन्तरको द्वन्द्व, संघर्ष, बलिदान र प्रयत्न पश्चात् बल्ल पूरा भएको छ । जननिर्वाचित संविधानसभाद्वारा निर्माण गरी अत्यधिक मतले पारित तथा २०७२ असोज ३ गते गणतन्त्र नेपालका प्रथम राष्ट्रपति डा. रामवरण यादवद्वारा संविधानसभामा जारी नेपालको संविधान मुलुकको गौरवपूर्ण उपलब्धि हो । २०६५ सालमा निर्वाचित संविधानसभामा अधिक मत प्राप्त गरेका

कम्युनिष्ट पार्टीहरुका नेताहरुको नेतृत्वमा गठित चारवटा सरकार र कम्युनिष्ट पार्टीहरुकै वर्चस्व रहेको संविधानसभा संविधान निर्माण गर्न असफल भएको थियो । यसले गर्दा दोस्रो पटक संविधानसभाको निर्वाचन गर्ने परिस्थिति खडा भयो । वैकल्पिक व्यवस्था अन्तर्गत राजनीतिक सहमतिबाट नयाँ सरकार गठन गरेपछि २०७० सालमा भएको संविधानसभाको दोस्रो निर्वाचनमा जनताको मतद्वारा नेपाली कांग्रेसले प्रथम स्थान प्राप्त गरेपछि संविधानसभा आफ्नो समयावधि पूरा गर्नु अघि नै संविधान निर्माण गर्न सफल भयो । संविधानसभाद्वारा संविधान निर्माण गर्ने दशकौं लामो समय अघिदेखिको चाहना आफ्नै नेतृत्वमा सम्पन्न भएकोमा नेपाली कांग्रेस गर्व गर्दछ ।

- संविधानले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र स्थापना गर्नुका साथै राज्यको पुनःसंरचना गरेको छ । यसले सामाजिक न्यायका लागि अनेकौं नयाँ प्रबन्ध गर्दै संसदीय मान्यतामा आधारित शासन प्रणाली अंगीकार गरेको छ । विश्वका अधिकांश देशका नागरिकलाई प्राप्त हुन नसकेका मौलिक अधिकार नेपाली जनतालाई प्रदान गरेको छ । नेपाली कांग्रेसको सात दशक लामो बलिदानपूर्ण संघर्ष, राजनीतिक सुझबुझ र नेतृत्वका कारण संविधानसभामा लोकतन्त्रमाथि विश्वास नहुने परम्परावादी राजावादी शक्ति, जातीय अतिवादी, क्षेत्रीय अतिवादी तथा एकदलीय प्रणालीमा आस्था राख्ने कम्युनिष्ट पार्टीहरुको बलियो उपस्थिति रहँदा रहँदै पनि ती दलहरुलाई सहमतिमा ल्याई बहुलवादमा आधारित संसदीय प्रणालीलाई नेपालको संविधानमा मुलुकको शासकीय स्वरुपका रुपमा स्थापित गर्न सक्नु हाम्रो सैद्धान्तिक, राजनीतिक र नैतिक विजय हो । यस ऐतिहासिक उपलब्धिप्रति महासमितिको यो बैठक गौरव गर्दछ ।
- संविधानसभामा उपस्थित तत्कालीन नेकपा (एमाले) सहितका कम्युनिष्ट पार्टीहरुले समेत एकात्मक राज्यप्रणालीका पक्षधरहरुको स्वरमा स्वर मिलाउदै संघीयता विना नै (प्रदेशहरुको निर्माण नगरिकनै) संविधान जारी गर्ने बहस गर्न लागेपछि नेपाली कांग्रेसको सशक्त अडानका कारण संघीयता सहितको संविधान निर्माण गरिएको यहाँ गर्वका साथ स्मरण गर्दछौं ।
- संविधानका अक्षर अक्षरमा नेपाली कांग्रेसको सात दशक लामो संघर्ष र बलिदान प्रतिबिम्बित भएको छ । हाम्रो संविधानले जननायक विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाले परिकल्पना गरेको **लोकतान्त्रिक र समतामूलक नेपाल** बनाउन वैधानिक आधार तयार गरेको छ । सर्वमान्य नेता गणेशमान सिंहको आकांक्षा प्रतिबिम्बित गर्ने **समावेशी राज्य व्यवस्था** सम्भव बनाउन अग्रसरता लिएको तथ्यलाई नेपाली कांग्रेस सगौरव स्मरण गर्दछ ।
- नेपालका सन्दर्भमा राष्ट्रियता, लोकतन्त्र र समाजवादको मूलजगमा आधारित भएर नेपाली कांग्रेसले अन्तिम पटक २०६३ सालमा गरेको जनआन्दोलनको नेतृत्वले नेपालबाट सदियौंदेखिका अनेक जातीय राजतन्त्रहरुको अन्तिम अवशेष शाही राजतन्त्रको अन्त्य गर्दै आधुनिक लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य स्थापना गरेको हो ।

- सशस्त्र हिंसा गरिरहेको शक्तिलाई हतियार परित्याग गर्न सहमत गराई शान्तिपूर्ण मार्गमा शामेल गर्दै लोकतन्त्रका मूल्य, मान्यता र आदर्शमा सहभागी गराउने काम नेपाली कांग्रेसले गरेको हो ।
- नेपाली कांग्रेस आम नागरिक नै राज्यको मालिक हो भन्ने मान्यता राख्दछ । एकात्मक राज्यप्रणालीबाट नागरिकहरुको अधिकार गाउँसम्म पुग्न असम्भव हुने, लोकतन्त्रको प्रतिफल आम नागरिकसम्म नपुग्ने तथा देशको विकास सम्भव नभएकोले संघीयता अनिवार्य छ भन्ने नेपाली कांग्रेसको निर्णय छ । नेपाली कांग्रेसले विभिन्न समुदायले विभिन्न समयमा उठाएका मागहरु, देशको आवश्यकताको बोध र मधेस आन्दोलनको भावनालाई समेत सम्मान गर्दै संघीयता स्थापनामा जोड दिएको हो ।
- संविधानबाट प्राप्त उपलब्धिहरुको रक्षा गर्न, देशको र जनताको स्वतन्त्र सार्वभौम सर्वोच्चताको सुरक्षा गर्न, देशमा शान्ति र स्थिरता कायम गरी जनताको उत्थान, विकास र समृद्धिका लागि नेपाली कांग्रेस जुनसुकै अवस्थामा पनि तयार रहेको छ । कुनै पनि मूल्यमा स्वतन्त्रता र समानता एवम् बहुलवादका सिद्धान्त विपरीत नीति र कार्यलाई नेपाली कांग्रेसले स्वीकार गर्दैन ।

आजको अवस्था :

- संविधान जारी भएपछि सम्पन्न पहिलो निर्वाचनमा संविधानप्रति केही असन्तुष्टि जनाउँदै अवरोध उत्पन्न गरी स्थानीय निर्वाचन बहिष्कार गर्ने दलहरु नेपाली कांग्रेसको नेतृत्वमा सरकार गठन भएपश्चात् प्रादेशिक र संघीय निर्वाचनमा सहभागी भएको सर्वविदित छ । तर निर्वाचनपछि करीव दुईतिहाई मतका साथ बनेको नेकपाको सरकार उनीहरु आफैले जनाएको प्रतिबद्धता समेत उपेक्षा गरी संविधानको अक्षर र भावना विपरीत निर्मम र निरङ्कुश ढंगले अघि बढेको छ । यसले गर्दा जनताले लोकतन्त्र, संघीयता र गणतन्त्रको अनुभूति गर्न पाइरहेका छैनन् । संविधानको प्रतिफल आम नागरिकसम्म पुग्न सकेको छैन ।
- अहिलेसम्म लोकतन्त्र, संघीयता र गणतन्त्रको कार्यान्वयन, मौलिक अधिकारको उपभोग, सुरक्षा संयन्त्र र प्रशासनिक संरचना निर्माण, संघ–प्रदेशको अधिकारको बाँडफाँड, अन्तरप्रादेशिक सम्बन्ध, सामाजिक न्याय, स्थानीय तह र प्रदेशको सुदृढीकरण एवं क्षमता अभिबृद्धि लगायत कयौं महत्वपूर्ण र संवेदनशील विषयहरुमा कानून निर्माण समेत भएको छैन । नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीका नेताले नेतृत्व गरेको यो सरकार संसदमा दुईतिहाई मत हासिल गर्न सफल भएपनि संघीयता र गणतन्त्रप्रति सवल निष्ठा प्रकट भएको छैन । नेपाली जनताले संघ, प्रदेश कतैवाट पनि समुचित न्याय पाएका छैनन् । नेपाली कांग्रेस यो अवस्थाप्रति निरपेक्ष रहन सक्दैन र संघीयताको मान्यता अनुरुप आम नागरिकको तह गाउँ, नगर, वडासम्म अधिकारसम्पन्न तुल्याउन दृढतापूर्वक लाग्नेमा यो महासमिति वैठक प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछ ।

हाम्रो सिद्धान्त र मान्यता :
पार्टीको महासमितिको यो महत्वपूर्ण बैठकमा स्थापनाकालदेखि नै अंगीकार गर्दै आएका हाम्रा सिद्धान्त र मान्यताहरुलाई नयां सन्दर्भमा चर्चा गर्नु आबश्यक छ ।

राष्ट्रियता

- नेपाली कांग्रेसले स्थापनाकालदेखि नै अवलम्वन गर्दै आएको मूल आदर्श राष्ट्रियता, मूल सिद्धान्त लोकतन्त्र र समाजवादका विषयमा वर्तमान सन्दर्भमा स्पष्ट गर्नु आवश्यक भएको छ । बीपी कोइरालाले राष्ट्रियताको मूलतत्व जनता भएको विचार प्रस्तुत गर्नुभएको छ । अहिले जनताको स्वतन्त्र सार्वभौम सर्वोच्चता नेपालमा स्थापित भएको अवस्था छ । हिमाल, पहाड, तराई-मधेस विभिन्न भूगोलमा रहेका, विभिन्न जातजाति, भाषा, धर्म, संस्कृति, तथा आर्थिक रुपले विपन्न र सामाजिक रुपले विभेदमा पारिएका शोषित, पीडित समुदायले समेत एक-आपसमा सद्भावकासाथ राष्ट्र, राज्य र राजनीतिक प्रणालीमाथि स्वामित्व अनुभव गर्ने हृदयको गहिराइबाट उत्पन्न भावना नै राष्ट्रियता हो ।
- आफू जन्मेको थातथलो, वरण गर्ने संस्कृति र परिचयको सामूहिक आधार नै राष्ट्रियता हो । राष्ट्रियता कुनै राजनीतिक प्रणाली वा भौगोलिक सीमाभित्र मात्र आबद्ध छ भन्ने होइन । जहाँ जुन रुपमा रहे पनि जसले आफ्नो पुर्खाहरुको भूमि र आफ्नो जन्मभूमि सहित आफ्नो सांस्कृतिक परिचय वरण गर्दछ र देशभक्तिको भावना राख्दछ राष्ट्रियता त्यही रहन्छ भन्ने नेपाली कांग्रेसको दृष्टिकोण रहेको छ ।
- संवैधानिक रुपमा संघ, प्रदेश र सबल स्थानीय तहको संरचना गरी जनताको सामूहिक भावनामा आधारित राष्ट्रियतालाई मजवूत बनाउने महत्वपूर्ण निर्णय गर्नमा नेपाली कांग्रेसले गरेको योगदानलाई कसैले पनि विर्सन सक्तैन ।

लोकतन्त्र

- नेपाली कांग्रेसले २०६३ को जनआन्दोलन पश्चात् प्रजातन्त्रको स्थानमा लोकतन्त्र शब्द प्रयोगमा ल्याएको छ । प्रजा, जन, जस्ता शब्दहरुले जनतालाई मात्र सम्बोधन गर्ने भएको हुनाले नेपाली कांग्रेसले भूमि र जनता दुवैलाई सम्बोधन हुने शब्दावलीको चयन गर्दै लोकतन्त्र शब्दको प्रयोग गर्न लागेको हो । महासमितिको यो वैठक लोक शब्दको अर्थ नेपालको भूमि र नेपाली जनता दुवै लाग्ने हुनाले जनता तथा नेपाल भूमिको स्वतन्त्र, सार्वभौम सर्वोच्च सत्तासम्पन्न राजनीतिक प्रणाली भनेर लोकतन्त्रको प्रयोग गरिएको स्पष्ट गर्दछ ।
- लोकतन्त्र आधुनिक राज्यप्रणालीको सबैभन्दा विकसित र जनमुखी प्रणाली सिद्ध भएको छ । लोकतन्त्रका आधारभूत सिद्धान्तहरु : जनताको स्वतन्त्र सार्वभौम सर्वोच्चता, राष्ट्रियताको संरक्षण, मानव अधिकारका विश्वव्यापी मान्यताहरु, आवधिक निर्वाचन, स्वतन्त्र न्यायपालिका, स्वतन्त्र प्रेस, अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता, धार्मिक स्वतन्त्रता, भयबाट मुक्ति, शोषण

र अन्याय तथा विभेदबाट मुक्ति, वैधानिक रुपमा सम्पत्ति आर्जनको अधिकार आदिप्रति नेपाली कांग्रेसको पूर्ण प्रतिबद्धतालाई यो महासमिति वैठक पुनर्पुष्टि गर्दछ ।

- बहुलवादमा आधारित बहुदलीय संसदीय लोकतन्त्रका प्रति नेपाली कांग्रेसले आरम्भदेखि नै अटूट विश्वास गरिरहेको छ र भविष्यमा समेत यसप्रति प्रतिबद्ध रहनेछ ।

समाजवाद

- वीरगन्ज महाधिवेशन २०१२ ले समाजवादलाई अंगीकार गर्दै ठहर गरेको : "नेपाली कांग्रेस प्रजातन्त्र र अध्यात्मको हत्या गरेर समाजवाद स्थापना गर्न चाहने कार्यको विरोधी छ । समाजवाद ल्याउनका लागि प्रजातन्त्रको विनाश गर्नु आवश्यक छैन भन्ने यसको विश्वास छ । यसले समाजवाद र प्रजातन्त्रको सुदृढ गठबन्धनबाट नै साँचो समाजवादी समाजको निर्माण हुनसक्छ भन्ने विश्वास गर्दछ । अतः नेपाली कांग्रेस शान्तिपूर्ण र लोकतान्त्रिक उपायहरुबाट समाजवादको स्थापना गर्न चाहन्छ ।" यसलाई स्पष्ट गर्दै सोही महाधिवेशनले आफ्नो आर्थिक नीतिमा स्पष्ट गरेको छ : "प्रजातान्त्रिक पद्धतिबाट समाजवादी अर्थव्यवस्थाको स्थापना गर्न नेपाली कांग्रेस प्रतिबद्ध छ ।"
- आर्थिक न्याय र लोकतन्त्रको सुदृढ गठबन्धनबाट नै साँचो समाजवादी समाजको निर्माण हुनसक्छ भन्ने नेपाली कांग्रेसको विश्वास छ । यही विश्वास अनुरुप राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा नेपाली कांग्रेसको परिचय लोकतन्त्रवादी समाजवादी दलको रुपमा स्थापित छ । नेपाली कांग्रेस सोसलिष्ट इन्टरनेशनलको सदस्य समेत रहेको छ । बीपी कोइराला सोसलिष्ट इन्टरनेशनलको उपाध्यक्ष र लोकप्रिय नेताको रुपमा स्थापित हुनुहुन्थ्यो भने वर्तमान सभापति शेरबहादुर देउवा अहिले सो संस्थाको उपाध्यक्ष हुनुहुन्छ ।
- यसरी नेपाली कांग्रेसले समाजवादलाई आर्थिक सामाजिक कार्यक्रमका रुपमा स्वीकार गरी परिभाषित समेत गरेको सन्दर्भमा नेपाली कांग्रेसको समाजवाद कम्युनिष्टहरुले भने जस्तो राज्यनियन्त्रित, केन्द्रीकृत आर्थिक प्रणाली तथा जनवादी केन्द्रीयतामा आधारित एकदलीय राजनीतिक प्रणाली होइन भन्ने स्पष्ट मान्यताका साथ संविधानमा उल्लिखित 'समाजवाद उन्मुख' को अर्थ लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यताबाट नै आर्थिक सामाजिक रुपान्तरण गरी शोषणको अन्त्य, किसानको उन्नति, श्रमिकहरुको सामाजिक आर्थिक सुरक्षा, अशक्त तथा अतिरिक्त क्षमता भएकाहरुको आवश्यक सुरक्षा तथा सीप विकास, विभेदमा परेकालाई न्याय, छुवाछुतको अन्त्य गर्न सामाजिक घुलमिलीकरण हो र हुनेहरुबाट राज्य कोषमा श्रीवृद्धि गरेर नहुनेहरुलाई समृद्ध तुल्याउने न्यायपूर्ण समतामूलक समाज निर्माण नै समाजवाद हो भन्नेमा यो महासमिति वैठक स्पष्ट गर्दछ ।
- समाजवाद प्राप्तिकै यात्रा क्रममा श्रमिकहरुको बृहत्तर हितलाई मध्यनजर राखी नेपाली कांग्रेसको नेतृत्वमा बनेको शेरवहादुर देउवा नेतृत्वको सरकारले २०७४ साल श्रावण ९ गते संसदमा योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐन–२०७४ प्रस्तुत गरेको थियो । संसदबाट पारित भई सोही महिना २९ गते राष्ट्रपतिबाट स्वीकृत भई ऐनमा उल्लेख भए बमोजिम ९१

दिनका दिन मंसिर १ गते सो लागू भैसकेको छ । राज्य, रोजगारदाता र श्रमिकको त्रि-पक्षीय सहभागिता र व्यवस्थापकीय कुशलताबाट यसको सफल कार्यान्वयन हुने विश्वास नेपाली कांग्रेसले लिएको छ ।

- सामाजिक सुरक्षा ऐनको कार्यान्वयनका लागि एकातर्फ तामझामपूर्ण झूटो प्रचार प्रधानमन्त्री ओली नेतृत्वको कम्युनिष्ट सरकारले गर्नु औचित्यहीन भड्किलोपना थियो भने अर्कोतर्फ स्पाइनल इन्जुरी भएका, मुटु, क्यान्सर, मृगौलाका अशक्त विरामीलाई नेपाली कांग्रेसको सरकारले दिने निर्णय गरेको मासिक रु. ५,०००।- जिविकोपार्जन र ६५ वर्ष उमेर पुगेका ज्येष्ठ नागरिकलाई प्रदान गर्ने सामाजिक सुरक्षा भत्ताको खारेजी अत्यन्त खेदजनक छ ।

गणतन्त्र

- २०६३ को संयुक्त जन आन्दोलन पश्चात् २०६५ जेष्ठ १५ मा देशमा गणतन्त्र घोषित भएको हो । २०७२ मा नेपाली कांग्रेसको नेतृत्वमा निर्माण भई जारी संविधानले गणतन्त्रलाई संस्थागत गर्ने काम गरेको छ । राजालाई जनता चाहिदैन भने जनतालाई पनि राजा चाहिदैन भन्ने हाम्रो अनुभवजन्य निष्कर्षको आधारमा स्थापित गणतन्त्र महत्वपूर्ण राजनीतिक उपलब्धि हो भन्ने नेपाली कांग्रेसको विश्वास छ ।
- जनताका हातमा सम्पूर्ण राजकीयसत्ता पुर्‍याउने मान्यता अनुरुप सदियौंदेखिका अनेक जातीय रातन्त्रहरुको अन्तिम अवशेष शाही राजतन्त्रको अन्त्य गरी गणतन्त्र स्थापना गरिएको हो ।
- लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यतामा आधारित गणतन्त्र नेपाल निर्माण गर्ने नेपाली कांग्रेसको मूल नीति बने अनुरुप नेपालमा गणतन्त्र प्रारम्भ भएको छ ।

संघीयता

- विभिन्न भाषा, धर्म, जाति, समुदाय र कठिन भूगोलमा रहेका आम नागरिकको निर्णायक अधिकार र राज्यमाथि सहज स्वामित्व हुने आधारमा देशलाई पुनःसंरचना गर्दै संघीयता वरण गरिएको छ । अब संघीयता नेपाली कांग्रेसको मूल मान्यतामा राष्ट्रियता, लोकतन्त्र, समाजवाद सँगसँगै प्रमुख हुनपुगेको छ भन्नेमा यो महासमिति वैठक आफ्नो सहमति दोहोर्‍याउँछ ।
- एकात्मक राज्यप्रणाली अन्त्य गरी लोकतान्त्रिक संरचना अन्तर्गत स्थापित संघीयता सार्वभौम नेपालको एकता तथा अखण्डतालाई थप सुदृढ बनाउन र विभिन्न जातजाति, भाषाभाषी, लिंग, धर्म, संस्कृतिका सम्पूर्ण समुदायलाई जोड्नका लागि भएको हुनाले, यसले राष्ट्र र समुदायको सद्भाव र एकतामा आँच नपुर्‍याउनेमा नेपाली कांग्रेस पूर्ण विश्वास प्रकट गर्दछ । संघीयतामा भाषा र भेष-भूषाका साथै भौगोलिक अवस्थितिमा रहेको विविधतालाई आआफ्नो स्थानमा स्वपहिचानको हक र राष्ट्रियस्तरमा तिनको मान्यता सुनिश्चित हुने गरी व्यवस्थापन गर्नुपर्छ ।

- प्रदेशहरु राज्यका स्वशासित एकाइ हुन् । केन्द्रबाट प्रदेश तथा स्थानीय सरकारमाथि संविधान विपरीत हस्तक्षेप गरिदा कांग्रेस मौन बस्ने छैन । त्यस्तो हस्तक्षेपलाई सशक्त प्रतिवाद गर्ने र सक्रिय विरोध गरिने छ । कांग्रेसका तर्फबाट प्रदेशसभामा प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्यहरुले त्यस्ता संविधान विपरीतका नियन्त्रणकारी कार्यको सक्रिय विरोध गर्नेछन् भने प्रदेश सरकारहरु पनि उत्तेजक र गैरजिम्मेदार भएको खण्डमा त्यस्ता गतिविधिलाई कांग्रेसले सजगकताका साथ निरुत्साहित गर्नेछ भन्नेमा यो महासमिति बैठक आफ्नो पूर्ण प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछ । संघीयताको महत्वपूर्ण अंग स्थानीय सरकार (गाउँ, नगरपालिका) हो । स्थानीय सरकारलाई सशक्त, जनमुखी, न्यायपूर्ण बनाउन नेपाली कांग्रेस निरन्तर लागि पर्नेछ ।

संविधानका थप विशेषताहरु:

- संविधानमा उल्लेख भएका अन्य महत्वपूर्ण विशेषताहरुमा **समावेशिता, समानुपातिक प्रतिनिधित्व, मिश्रित निर्वाचन प्रणाली, धर्मनिरपेक्षता र अहिंसा तथा शान्ति** नै हुन् । लोकतान्त्रिक सिद्धान्त तथा मान्यताले धर्म, जात, भूगोल, संस्कृतिका आधारमा कुनै पनि नागरिकलाई विभेद गरेको हुदैन । विभेदकारी मान्यता लोकतन्त्रको सिद्धान्त होइन । लोकतान्त्रिक प्रणालीले पछाडि परेको वर्ग, समुदाय, महिला, क्षेत्र, आदिवासी, जनजाति, तराई-मधेसी, मुस्लिम, किसान, दलित, श्रमजीवी, मजदूर, विभिन्न पेशा व्यवसायमा संलग्नहरु, अतिरिक्त क्षमता भएकाहरु र तेस्रा लिङ्गीलाई राज्यको पहुँच र सहभागिता तथा स्वतन्त्रता प्रदान गरेको हुन्छ । नेपाली कांग्रेस स्थापनाकालदेखि नै लोकतन्त्रका यिनै मूल्यहरुलाई व्यवहारमा उतार्न प्रयत्नशील रहेको छ र रही रहनेछ ।
- कांग्रेसका लागि **लोकतन्त्र** सिद्धान्त मात्र नभएर जीवन पद्धति समेत हो । यसैकारण पार्टी संगठन र सरकार सञ्चालनमा समेत दलित, महिला, मधेसी, मुस्लिम, जनजाति, अल्पसंख्यक समुदाय सहित सबै तप्काको प्रतिनिधित्व गराउदै आएको छ । कांग्रेसले **कदमजम** (कर्णाली, दलित, महिला, जनजाति र मधेशी) भन्ने मान्यतालाई प्रयोगमा ल्याएको छ । यसै अर्थमा अहिलेको उपलब्धिका रुपमा व्यवस्थित समावेशिता, समानुपातिक प्रतिनिधित्व र मिश्रित निर्वाचन प्रणालीका माध्यमबाट सबैलाई राज्यको स्वामी बनाउने र अधिकारसम्पन्न गराउने काम नेपाली कांग्रेसले गरेको छ । यसलाई थप सशक्त र मर्यादित बनाउन नेपाली कांग्रेस निरन्तर प्रतिबद्ध छ ।
- **धर्मनिरपेक्षता** संविधानमा व्यवस्था भएको अर्को विशेषता हो । हाम्रो देश नेपाल बहुधार्मिक, बहुसाँस्कृतिक समाज भएको देश भएता पनि हिन्दु धर्मको बाहुल्य रहेको देश हो । बौद्ध धर्म, किराँत धर्म, मुस्लिम धर्म, जैन धर्म, सिख धर्म, ईसाइ धर्म लगायतका विविध धर्ममा विश्वास राख्ने र आचरण गर्ने समाज हामीकहाँ रहेका छन् । सबैलाई आ-आफ्नो आस्था अनुसारको धार्मिक आचरण र व्यवहार गर्ने स्वतन्त्रता हुन्छ । सबै धर्मले एक अर्का धर्मप्रति सम्मान गर्नुपर्छ । आधुनिक राजनीतिक लोकतान्त्रिक प्रणालीमा राज्य कुनै एक

धर्मविशेषको मात्रै हुँदैन । धर्मनिरपेक्षताले आफूले अवलम्वन गरिरहेको धर्मको परिवर्तनलाई होइन धार्मिक स्वतन्त्रतालाई स्वीकार गर्दछ । २०७२ मा जारी नेपालको संविधानको भाग १ (४) १ मा धर्मनिरपेक्ष राज्य घोषणा गर्दै त्यसको स्पष्टीकरणमा: यस धाराको प्रयोजनको लागि धर्मनिरपेक्ष भन्नाले सनातनदेखि चलिआएको धर्मसंस्कृतिको संरक्षण लगायत धार्मिक सांस्कृतिक स्वतन्त्रता सम्भनु पर्छ" भनी उल्लिखित मान्यतामा नेपाली कांग्रेस स्पष्ट छ । सर्वधर्मसमभाव, धार्मिक सहिष्णुता र एकअर्काको धर्मप्रतिको सम्मान यसले गरेको छ । यसैगरी संविधानको धारा २६ मा धार्मिक स्वतन्त्रताको हक अन्तर्गत "धर्ममा आस्था राख्ने प्रत्येक व्यक्तिलाई आफ्नो आस्था अनुसार धर्मको अवलम्बन, अभ्यास र संरक्षण गर्ने स्वतन्त्रता हुनेछ", ..., कसैले पनि "कसैको धर्मपरिवर्तन गराउने वा अर्को धर्ममा खलल गर्ने काम वा व्यवधान गर्नु गराउनु" दण्डनीय हुने संवैधानिक व्यवस्था प्रति नेपाली कांग्रेसको पूर्ण प्रतिवद्धता रहेको छ । **धर्मपरिवर्तन र धर्मनिषेध** धर्मनिरपेक्षताको अर्थ होइन । अन्तरराष्ट्रिय मानव अधिकारका सिद्धान्तहरु, मानव अधिकारका विषयमा सम्पन्न सन्धि, संहिताहरु, घोषणाहरु तथा नेपालको संविधानको मर्म अनुरुप धार्मिक स्वतन्त्रता भएको धर्मनिरपेक्ष राज्य भनेर संविधानमा किटान गरिएको छ । यी सबै उपलब्धिहरु नेपाली कांग्रेसको नेतृत्वमा नेपाली जनताले प्राप्त गरेको अवस्था हो ।

- **अहिंसा र शान्ति:** क्रान्ति, आन्दोलन र परिवर्तनका लागि दुई बाटा छन्- (१) अहिंसा र (२) हिंसा । नेपाली कांग्रेसले पनि इतिहासको कुनै कालखण्डमा हिंसाको बाटो अवलम्बन गरेको हो । कम्युनिष्टहरुले पनि हिंसाको बाटो अपनाएकै हो । तर सफल हुन सकेन । नेपाली कांग्रेसले २००७ सालमा गरेको सशस्त्र क्रान्ति राणा शासनलाई हटाउन सफल भएको थियो । तर त्यो क्रान्तिले ल्याएको परिवर्तन धेरै समयसम्म टिक्न सकेन । २०४६ सालको आन्दोलन र २०६३ सालको आन्दोलन अहिंसात्मक र शान्तिपूर्ण आन्दोलन हुन् । २०६२/०६३ को अहिंसात्मक आन्दोलनले एकै पटक नेपालमा लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना गरी ऐतिहासिक परिणाम दिएको हो । साध्य पबित्र भएर मात्र हुँदैन, साधन पनि पवित्र हुनु पर्दछ । हाम्रो देश नेपालमा आन्दोलनहरुको प्रयोगशालाबाट अहिंसा र शान्तिपूर्ण बाटो नै क्रान्तिको सफल बाटो हो भन्ने प्रमाणित भएको छ ।
- नेपाली कांग्रेसकै नेतृत्वमा शान्ति प्रक्रियाको थालनी भयो । कांग्रेसकै पहलमा क्रूर हिंसा र अराजकताको अन्त्य गरी शान्ति स्थापना भएको छ । यस्ता सबै उपलब्धिप्रति नेपाली कांग्रेस पुनःप्रतिबद्धता जनाउँछ । लामो संघर्ष र बलिदानबाट प्राप्त यी उपलब्धिहरुको रक्षार्थ नेपाली कांग्रेस जुनसुकै अवस्थामा पनि दृढतापूर्वक रहने अठोट गर्दै अहिंसा र शान्तिको बाटोमा विश्वास व्यक्त गर्दछ ।

संविधानको विकास र प्रतिरक्षा :

- संविधानसभाबाट निर्माण भई २०७२ साल असोज ३ गते जारी भएको नेपालको संविधान नेपाली कांग्रेसको सिद्धान्त संवैधानिक रुपमा संस्थागत भएको दस्तावेज हो । लोकतान्त्रिक समाजवादी समाजको निर्माण यसको लक्ष्य हो । वर्तमान संविधानमा समेत यसलाई स्पष्टसंग उल्लेख गरिएको छ । लोकतन्त्रका आधारभूत मान्यताहरू समेटिएको यो संविधान नेपाली कांग्रेसको नेतृत्वमा नै जारी भएको हो । मुलुकको प्रमुख बागडोरमा नेपाली कांग्रेसको नेतृत्व नहुँदो हो त, दोस्रो संविधानसभा पनि संविधान तर्जुमा गर्न असफल नै हुने थियो । हाम्रो पार्टीका तत्कालीन सभापति सुशील कोइरालाको नेतृत्व तथा नेपाली कांग्रेसको दूरदर्शी एवं समन्वयकारी भूमिका तथा दृढ संकल्पित व्यवहारका कारण नै संविधान जारी गर्न संविधानसभा सफल भएको कुरालाई हाम्रो पार्टी गौरवपूर्ण रुपमा उल्लेख गर्दछ ।
- संविधान जारी भएपछि पनि तीन तहको निर्वाचन हुन्छ कि हुँदैन भन्ने शंका र अन्यौल व्याप्त थियो । संघीय संसदको निर्वाचन भएन भने वैधानिक सरकार बन्दैन र प्रकारान्तरले संविधान टिक्दैन भन्ने खतरा थियो । त्यस्तो संवेदनशील अवस्थामा सभापति श्री शेरवहादुर देउवाको कुशल नेतृत्व र नेपाली कांग्रेसको र सम्पूर्ण सदस्यको दृढ अठोटका कारण स्थानीय तह, प्रदेश र संघीय संसदको निर्वाचन सम्भव भएर संविधानको कार्यान्वयन र प्रतिरक्षा हुन सकेकोमा यो महासमिति गर्व गर्दछ ।
- संविधानले गरेका राजनीतिक परिवर्तनहरू गणतन्त्र, संघीयता र अधिकार सम्पन्न स्थानीय तहलाई सार्थक पार्न यो संविधानको इमान्दारीपूर्वक प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नु कांग्रेसको प्राथमिकता हो । अब नेपाल संवैधानिक प्रक्रियाबाट मात्र गतिशील लोकतान्त्रिक राजनीतिको मार्गमा अगाडि बढ्नुपर्दछ ।
- संविधान निर्माण र जारी गर्ने समयमा उत्पन्न तीव्र असन्तुष्टिहरुलाई दृष्टिगत गरी संविधानका कतिपय व्यवस्थाप्रति असन्तोष रहेका क्षेत्र, समुदाय र जनताको भावनालाई समेट्न, लोकतन्त्रका मूल्य मान्यतालाई थप सबल बनाउन एवं बहुलवादी नेपाली समाजको वृहत्तर एकता र हित रक्षाका लागि संविधानको विकास र संशोधन गर्न नेपाली कांग्रेस सदैव खुला र प्रतिबद्ध छ ।
- यो संविधानलाई कम्युनिष्टहरुको एकाधिकारवादी सोचको अतिक्रमणबाट जोगाउने, दक्षिणपन्थी अतिवादको षड्यन्त्रबाट प्रतिरक्षा गर्ने तथा निरन्तर बहुलवादी र लोकतान्त्रिक मार्गबाट सुधार र संस्थागत गर्दै **'संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपाल'** लाई सार्थक बनाउने अभिभारा नेपाली कांग्रेसको नै हो भन्नेमा महासमिति वैठक थप स्पष्ट गर्दछ ।

बहुलवादी खुला र समतामूलक संस्कृति :

- नेपाली समाज जातीय, सांस्कृतिक र भौगोलिक दृष्टिले बहुलवादी संस्कृतिले भरिपूर्ण छ । विविधताको सम्मान नै एकताको आधार हो भन्ने नेपाली कांग्रेस ठान्दछ । भाषा, साहित्य, संस्कृति, जाति, धर्म, समुदाय र सभ्यताको समेत पृथक पृथक तर एक अर्कामा अति नै अन्तर सम्बन्धित भएर नेपाली सभ्यता अगाडि बढिरहेको छ । पहिचानको सम्मान, सहिष्णुता

र सद्भावको उत्प्रेरणा एकता र अन्तरनिर्भरताको आधार नै नेपाली बहुलवादी समाजको विशेषता हो । त्यसैले नेपाली कांग्रेस बहुलवादी समाज, संस्कृति, राजनीति र सभ्यताको सम्मिश्रणको पक्षपाती हो ।

- भाषा, साहित्य, सम्पदा, संस्कृति, धर्म, कला, ज्ञान, विज्ञान र सिर्जनशीलताका क्षेत्रको स्वायत्तता, स्वतन्त्रता र तिनको सम्बर्द्धन, प्रबर्द्धन गर्ने उदार लोकतान्त्रिक राज्यको प्रत्याभूति दिने कुरा नेपाली कांग्रेसको विश्वास र आस्था हो । कांग्रेस मानवीय सम्भाव्यताका यी पक्षहरूको विकास गर्नु आफ्नो कर्तव्य सम्झन्छ । यी स्वतन्त्रताका मूल्यहरूमा हुने राज्य-दमन अतिक्रमण वा हस्तक्षेपको कांग्रेस सशक्त विरोध गर्दछ ।

शान्ति, अहिंसा, न्याय र नागरिक स्वतन्त्रता :

- नेपाली कांग्रेस नेपालमा १२ वर्ष पहिलेदेखि जारी शान्ति प्रक्रिया अझै अन्तिम टुङ्गो लाग्न बाँकी रहेकोमा गम्भीर चिन्ता प्रकट गर्दछ । हिंसाको मारमा परेका पीडित जन र उनका परिवारले न्यायको महसुस गर्न सक्ने परिस्थिति निर्माण गर्नु अपरिहार्य छ । तर अझै पनि द्वन्द्वका पीडितहरूले न्यायको अनुभूति गर्न सकेका छैनन् । विस्थापितहरुको समस्या पनि अन्त्य भएको छैन । हिंसाका कारण घाइते, अपांग भएकाहरुको पीडाको निदान गर्न अझै धेरै काम बाँकी छ । नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीका ओली नेतृत्वको सरकार गठन भएपछि सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोग र बेपत्ता छानवीन आयोगका संयन्त्रहरू प्रभावकारी हुन सकेका छैनन् । संक्रमणकालीन न्यायका सम्बन्धमा सरकार पीडक पक्ष जस्तो देखिंदैछ । अदालतबाट दोषी भनी प्रमाणितहरुलाई समेत उन्मुक्ति दिने, न्यायका आवाजहरुलाई बलपूर्वक दवाउन देखिएका प्रयास अन्यायका पक्षपोषक हुन् । तराई मधेश आन्दोलनका पीडितहरूको न्याय प्राप्तिको विषयले पनि सार्थक निष्कर्ष पाइसकेको छैन । यो स्थितिमा शान्तिको सुनिश्चितताको विषय झन् दूर हुँदै गएकोमा कांग्रेस गम्भीर छ ।
- शान्ति, अहिंसा र न्यायको वातावरण सुनिश्चित गराउन असफल भएमा देशको राजनीतिक परिवर्तनले स्थायित्व पाउन सक्नेछैन । न्यायको सुनिश्चितताले मात्र दिगो शान्तिको वातावरण निर्माण गर्दछ । अनि मात्र अहिंसाको महत्व र सान्दर्भिकता स्थापित हुनसक्छ । नेपाली कांग्रेस सम्पूर्ण रुपमा शान्ति, अहिंसा र न्यायमा विश्वास राख्दछ । यसका लागि समर्पित भई सक्रिय हुनु आफ्नो कर्तव्य ठान्दछ । अहिंसाको संस्कृति निर्माण गर्न नेपाली कांग्रेसले समाजमा वैचारिक जागरणको अभियान चलाउने अठोट यो महासमिति वैठक गर्दछ ।
- नेपाली कांग्रेस व्यक्तिका राजनीतिक तथा नागरिक स्वतन्त्रता सदैव अक्षुण्ण रहनुपर्दछ भन्ने मान्यतामा पुनः एकपटक आफ्नो दृढ समर्थन गर्दछ । कुनै पनि बहानामा नागरिक अधिकार र स्वतन्त्रताको अतिक्रमण हुनुहुदैन । विचार तथा अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता, राजनीतिक दल र संगठन गर्ने हक, आम नागरिकहरू संगठित भई संघसंस्था सञ्चालन गर्न पाउने हक, पेशा व्यवसाय रोज्न पाउने हक, धार्मिक स्वतन्त्रता तथा सबै नेपालीको बिना रोकटोक

घुमफिर गर्न पाउने स्वतन्त्रता एवं नागरिकहरू भेला हुने, बैठक गर्ने, विरोध गर्ने जस्ता मौलिक स्वतन्त्रताको जगेर्ना बिना हामी लोकतन्त्रको परिकल्पना पनि गर्न सक्दैनौ ।

- यी आधारभूत स्वतन्त्रताहरूको सम्वर्द्धन र रक्षाका लागि कांग्रेस हरदम सचेत छ । यसका साथै स्वतन्त्र न्यायालयको रक्षा, स्वतन्त्र प्रेसको संरक्षण, संवैधानिक अङ्गहरूको स्वायत्तताको प्रत्याभूति, विश्वविद्यालय एवं प्राज्ञिक, सिर्जनशील जगतको स्वतन्त्रता र स्वायत्तताको सम्मान र कदर तथा नागरिकहरूको संगठित भएर अभिव्यक्ति गर्ने संस्कृतिको सम्बर्द्धन गर्नु कांग्रेसको मूल राजनीतिक जिम्मेवारी हो भन्नेमा महासमिति बैठक पुनः प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछ ।

भातृ संघ तथा शुभेच्छुक संस्थाहरु :

- भातृ संस्थाहरु नेपाली कांग्रेसको मेरुदण्ड र मूल संगठनको आधारशिला हुन् । नेपाल महिला संघ, नेपाल तरुण दल, नेपाल विद्यार्थी संघ जस्ता संस्थाहरुले नेपालको लोकतान्त्रिक आन्दोलनमा नेपाली कांग्रेसको काँधमा काँध मिलाएर सक्रिय योगदान दिएको इतिहास छ । २००७ सालको क्रान्तिमा मुक्ति सेनाको बलिदान र मुक्ति सेनाहरुले दिएको योगदान इतिहासमा अंकित छ भने त्यसपछिका विभिन्न चरणमा भएका आन्दोलनमा पार्टीका तर्फबाट अनेक मोर्चाहरुमा संलग्न रही शहादत प्राप्त गर्ने शहीदहरु तथा वीर योद्धाहरुलाई नेपाली कांग्रेस र नेपालको लोकतान्त्रिक इतिहासले सदा स्मरण गरिरहने छ । मजदूर आन्दोलन र आन्दोलनसँग जोडिएर आएको नेपाल ट्रेड युनियन कांग्रेसको भूमिका पनि महत्वपूर्ण छ । नेपाल किसान संघ, नेपाल दलित संघ, नेपाल आदिवासी जनजाति संघ, नेपाल भूतपूर्व सैनिक संघ, नेपाल प्रजातन्त्र सेनानी संघ, राष्ट्रिय लोकतान्त्रिक अपांग संघ, मुस्लिम संघ नेपाल, नेपाल तामाङ्ग संघ, नेपाल राष्ट्रिय मगर संघ, नेपाल ठाकुर समाज सहित विभिन्न समुदाय, पेसा व्यवसायमा रहेका भ्रातृ संस्थाहरु र स्वदेश तथा विदेशमा रहेका शुभेच्छुक संस्थाहरुको योगदानबाट नै नेपाली कांग्रेसको सांगठनिक क्षमतामा सहयोग पुगिरहेको छ । कतिपय भ्रातृ संघहरुको अधिवेशन समयमा हुन नसक्दा संगठन विस्तार र नेतृत्व विकासमा गम्भीर अवरोध उत्पन्न भएको तथ्यलाई मनन् गरी उनीहरुको परिचालन र सुदृढीकरणका लागि समयसीमा भित्र अधिवेशन गराई व्यवस्थित गरिनेछ र नियमित प्रशिक्षणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न प्रेरित गरिने छ । पार्टीका सबै शुभेच्छुक संस्थाहरुसँग नियमित सम्पर्क, संवाद र समन्वय गरी ती संस्थाहरुलाई उचित रुपमा परिचालन गरिनेछ ।

महिला :

- नेपाली कांग्रेसले संचालन गरेका सबै आन्दोलनहरुमा नेपालका महिलाहरुको प्रचुरमात्रामा प्रत्यक्ष सहभागिता रहदै आएको छ । महिलामाथि हुने अत्याचार र हिंसा विरुद्ध २००७ साल अघिदेखि नै कांग्रेसले अभियान चलाउदै आएको छ । यतिखेर मुलुकमा हत्या, हिंसा र बलत्कारका घटनाहरुले निर्दोष छोरीहरुले जीवन गुमाउनु परेको छ । यसका विरुद्ध चलाइने अभियानमा नेपाली कांग्रेसका सम्पूर्ण सदस्य साथीहरु प्रतिबद्धताका साथ लाग्नेछन् ।
- नेपाली कांग्रेसकै नेतृत्वमा जारी संविधानले नै महिलालाई राज्यसंयन्त्रमा ३३ प्रतिशत सुनिश्चित गरिसकेको छ । साथै राज्यका कार्यकारिणी पदहरुमा समेत महिलाहरुको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिएको छ । यसैका आधारमा पार्टीको विधानलाई संशोधन गरेर महिला प्रतिनिधित्वलाई नेपालको संविधानले व्यवस्था गरे अनुसार पार्टीको प्रतिनिधित्व बाँकी रहेको स्थानमा पनि पुऱ्याउने महासमितिको वैठक प्रतिबद्धता प्रकट गर्दछ । महिलाको सबलीकरण, सशक्तीकरण, अर्थपूर्ण र निर्णायक नेतृत्व विकास गर्न विभिन्न योजना सञ्चालन गरी बढीभन्दा बढी सक्षम महिला नेतृत्व तयार गरिने छ । महिला लक्षित प्रशिक्षण कार्यक्रम संचालन गरी देशैभरि जागरण ल्याउन यो महासमिति वैठक प्रतिबद्धता प्रकट गर्दछ ।

दलित :

- शताब्दियौँदेखि छुवाछूत जस्तो कुरीति र गरीबीको निरन्तर पीडा खेपिरहेका तथा राजनीतिक-आर्थिक-सामाजिक अवसरबाट वंचित हिमाल, पहाड तराई मधेसमा वस्ने लाखौं दलितहरू अझै पनि विभेदबाट मुक्ति र अधिकार प्राप्तिको लागि संघर्ष गरिराखेका छन् । नेपाली कांग्रेस दलित समुदायको यो संघर्षलाई लोकतन्त्र, आधारभूत मानव अधिकार र समानताका निम्ति न्यायपूर्ण संघर्ष हो भन्ने ठान्दछ । यो आन्दोलन दलित समुदायको आन्दोलन मात्र नभई लोकतन्त्र, सामाजिक न्याय र समतामूलक समाजको स्थापनाको निम्ति नेपाली जनताको साझा राजनैतिक-सामाजिक आन्दोलन हो भन्ने नेपाली कांग्रेसको ठम्याइ छ ।
- नेपाली कांग्रेस पार्टी स्थापनाकालदेखि विभिन्न वर्ग र समुदायभित्र नेपाली समाजमा कलंकका रुपमा प्रचलित जातीय छुवाछूत र भेदभावको विरुद्धमा आन्दोलन गर्दै आएको ऐतिहासिक पार्टी हो । वि.सं. २००९ सालमा जनकपुरमा सम्पन्न महाधिवेशनले नै दलितहरुलाई भेदभाव गर्ने वा जातीय विभेद गर्नेहरुलाई पार्टीको सदस्यता नदिने र पार्टीमा सहभागी नगराउने निर्णय लिएको स्मरण गर्दै २१ औं शतावदीमा पनि नेपाली समाजमा व्याप्त जातीय छुवाछूत प्रथाको अन्त्यका लागि विभेद गर्ने कसैलाई पनि पार्टी सदस्यता नदिने र कुनै पनि तहको नेतृत्व या सदस्य त्यस्ता काममा संलग्न प्रमाणित भए पार्टी सदस्ताबाट मुक्त गरिनेछ । यसका लागि राज्यलाई जिम्मेवार बनाउँदै, नेपाली कांग्रेस पार्टीका सबै तहका नेता, कार्यकर्ता तथा सदस्यहरुलाई थप क्रियाशील भई समाजमा रहेका सबै जात जातिहरुका बीच अन्तरघुलनका माध्यमबाट समाजको रुपान्तरण र विकास गर्न

सम्भव छ भन्ने मान्यता स्थापित गराउन सशक्त ढंगले पुनः **"जातिपाति मान्दैनौं" "छुवाछूत जान्दैनौं" : "सँगै बसौं सँगै खाऔं"** भन्ने नारा सहित सामाजिक अभियानका रुपमा कार्यक्रम बनाई संचालन गर्न महासमितिको यो बैठक पूर्ण प्रतिबद्धता प्रकट गर्दछ । साथै दलित समुदायमा रहेको कला र सिपको सम्मान गर्दै, उक्त पेशा व्यवसायलाई समयानुकूल आधुनिकीकरण गरी जीवनस्तर बृद्धि गर्ने कार्यमा महत्वपूर्ण थप भूमिका निर्वाह गर्ने संकल्प गर्दछ ।

आदिवासी-जनजाति :

- विगतका सबै लोकतान्त्रिक आन्दोलनमा नेपालका आदिवासी जनजातिको योगदान अविस्मरणीय छ । लोकतान्त्रिक आन्दोलनका क्रममा अनेक शहीदहरु हुनुभयो, तिनमा जनजातिहरुको हिस्सा ठूलो रहेको छ । विगतको योगदान तथा नेपालको सामाजिक आर्थिक अवस्थाले माग गरे अनुरुप, लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यताको सम्मान गर्दै नेपाली कांग्रेसले २००७ को परिवर्तन लगत्तै र जननायक बीपी कोइरालाको नेतृत्वमा गठित २०१६ को सरकारले समेत जनजातिका पक्षमा आवश्यक पहल गर्दै आएको हो ।
- ऐतिहासिक जनआन्दोलन २०४६ पश्चात नेपाली कंग्रेसकै नेतृत्वमा बनेको सरकारवाट जनजाति विकास समिति गठन आदेश २०५४ जारी गर्दै विभिन्न ६१ जनजातिहरुलाई सूचीकृत गरी उनीहरुको मातृभाषा, संस्कृति, परम्परा, चालचलनको संरक्षण संवर्द्धन गर्नमा पहिलोपल्ट सरकारी स्तरवाट नीतिगत रुपमा ठोस कार्यको थालनी भएको हो । यसैगरी नेपाली कंग्रेसको नेतृत्वमा बनेको सरकारले आदिवासी/जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान ऐन, २०५८ जारी गर्दै ५९ वटा विभिन्न आ-आफ्ना मौलिक मातृभाषा, संस्कृति, परम्परा, रीतिरिवाज, चालचलन, लिखित वा अलिखित इतिहास भएका समुदायहरुलाई सूचीकृत गरिएको छ । जसवाट स्थायी रुपमा विभिन्न आदिवासी जनजातिका भाषा, लिपी, संस्कृति, परम्परा, चाल-चलनको संरक्षण संवर्द्धन संगसंगै उनीहरुको राजनैतिक चेतनाको विकास र पहिचानको व्यवस्था गरिएको छ ।
- पछिल्लो जनआन्दोलन २०६२/२०६३ पश्चात् नेपाली जनताको चाहना बमोजिम गठन हुने संविधानसभाको निर्वाचन सुनिश्चितताका लागि नेपाली कांग्रेस पार्टीबाट आदिवासी जनजातिका समस्या र मुद्दालाई सम्बोधन गर्न नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघसंग २०६४ श्रावण २२ गते २० बुँदे सम्झौतामा हस्ताक्षर गरी आदिवासी जनजातिहरुलाई राज्यको मूलप्रवाहमा ल्याउन पहल भएको थियो । नेपाली कांग्रेस पार्टीको नेतृत्वको सरकारले २०६४ भाद्र ५ गते अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन महासन्धिको धारा १६९ लाई नेपालको अन्तरिम संसदवाट अनुमोदन गरी आदिवासी जनजातिहरुको आत्मसम्मान विश्वब्यापी मूल्य र मान्यता अनुरुप सुनिश्चित समेत गरिएको छ । यसैगरी नेपालका आदिवासी जनजातिहरुको विकास र उत्थानलाई स्थायित्व दिन संयुक्त राष्ट्र संघीय आदिवासी घोषणापत्रलाई समेत २०६४ भाद्र २७ गते मतदान मार्फत पक्ष राष्ट्रको रुपमा

हस्ताक्षर गरेको थियो । यसरी नेपाली कांग्रेस पार्टीले समानता र सामाजिक न्यायको निम्ति मुलुकमा समृद्धि अगाडि बढोस् भन्ने उद्देश्यले अग्रसरता लिइरहेको छ ।

- ऐतिहासिक जनआन्दोलनहरुमा नेपाली कंग्रेस पार्टीले नेतृत्व गरेको बखत आदिवासी जनजातिहरुको सक्रिय संहभागिता रहँदै आएको कुरालाई पार्टीले उच्च मूल्यांकन गर्दै आएको छ । स्मरणीय छ : नेपाली कांग्रेसका नेता भीमबहादुर तामाङको संयोजकत्वमा गठित जनजाति सम्बन्धी समितिले **"जातीय द्वन्द्व मेटिने, पहिचान भेटिने"** निष्कर्षसाथ सुझाव प्रस्तुत गरेको थियो । बहुजाति, बहुभाषी, बहुधार्मिक, बहुसंस्कृति एवं भौगोलिक विविधता भएको मुलुकमा सदियौं देखि नेपाली जनताले भोग्दै आएका असमानताको अन्त्य गर्दै समानता र न्यायको लागि समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिध्दान्तका आधारमा नेपालको संविधान २०७२ लाई थप प्रभावकारी बनाउन यो महासमिति वैठक आग्रह गर्दछ ।
- आदिवासी, अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत, जनजाति समुदायको राज्यको सबै तह सुरक्षा निकाय, निजामती कर्मचारी तथा राज्यको विभिन्न अंगमा समानुपातिक समावेशी सहभागिता सुनिश्चित गर्दै आर्थिक, राजनैतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक सहभागिता गराउनका साथ साथै क्रमशः आदिवासी जनजातिका मातृ भाषालाई उच्च शिक्षासम्म पठन-पाठनका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्न पहल गर्दै सांस्कृतिक संरक्षण संवर्द्धन गर्नु जरुरी भएको महासमिति वैठकको ठहर छ ।
- नेपालका आदिवासी जनजातिहरुको मौलिक मातृभाषा, लिपि, धर्म, संस्कृति नै पहिचानको मुख्य आधार र अभिव्यक्तिको माध्यम भएकोले उनीहरुको परम्परागत ज्ञान, सीप, कला, संस्कृति मातृभाषाकै माध्यमले पुस्तान्तरण हुँदै आएका छन् । आदिवासी जनजातिले बोल्ने मातृभाषालाई नेपालको संविधानले राष्ट्रभाषाको रुपमा परिभाषित गरिसकेको परिप्रेक्ष्यमा यी भाषालाई संरक्षण संवर्द्धन गर्नमा विशेष जोड दिंदै क्रमशः माध्यमिक तहसम्म मातृभाषामा पठन-पाठनको लागि महत्व दिन आवश्यक छ । आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत समुदायको उत्थान र विकासका लागि उनीहरुको बेरोजगारी समस्या समाधान गर्न विशेष कार्यक्रमहरुको तर्जुमा गर्नु आवश्यक छ । आर्थिक विकास संगसंगै उनीहरुको पहिचान, विकास र सहभागिता बृद्धिको लागि ठोस कार्यक्रमहरु ल्याउनका साथै यी सबै वर्ग र समुदायलाई राष्ट्रको विकासमा समान सहभागिता र उनीहरुको सीप, दक्षता र ज्ञानको उपयोग गर्नु पर्छ भन्ने मान्यता नेपाली कांग्रेसको रहेको स्पष्ट गरिन्छ ।

तराई-मधेश :

- नेपाली कांग्रेसको सम्बन्ध तराई-मधेशसँग विशिष्ट र ऐतिहासिक खालको छ । २००७ सालको जनक्रान्तिदेखि हालसम्म आईपुग्दा आत्मीय र अन्तरङ्ग सम्बन्ध रहेको छ । तराई-मधेशसँगको यस सम्बन्धलाई निरन्तरता र जीवन्त बनाउन नेपाली कांग्रेस सदैव संवेदनशील र सजग रहने छ । राष्ट्रियता, सार्वभौमिकता र राष्ट्रिय अखण्डताको संरक्षण

निम्ति लोकतान्त्रिक आन्दोलनहरुमा तराई-मधेशका नागरिकले देखाएको जिम्मेवारीपूर्ण भूमिकाको नेपाली कांग्रेस उच्च कदर र सम्मान गर्दछ ।

- नयाँ संविधान जारी गरेपछि तत्कालीन नेकपा एमालेको विरोधका बावजूद नेपाली कांग्रेसको अठोटका कारण तराई-मधेशका मुद्दाहरुलाई संविधानमा पहिलो संशोधन मार्फत महत्वपूर्ण संबोधन गरियो । तराई-मधेशका जनता र अन्य पार्टीहरुसँगको संवादले नेपाली कांग्रेसले दोस्रो संशोधनको पनि प्रयास गऱ्यो । तत्कालीन परिस्थितिमा नेपाली कांग्रेस र मधेशको विषयसित सहमत भएका दलहरुको संसदमा संख्या अपुग भएको र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी तत्कालीन एमालेको चर्को विरोधका कारण असफल भयो । तर पनि नेपाली कांग्रेस संविधानलाई थप समृद्ध गर्न र सर्वस्वीकार्य बनाउनका लागि संविधानमा आवश्यक संशोधन र परिमार्जन गर्न आफूले गरेको सहमतिमा प्रतिबद्ध रहेको छ ।
- विविधतामा एकता स्थापित गर्न लोकतन्त्रको अहम् भूमिका रहन्छ । तराई मधेशमा रहने अल्पसंख्यक, मुसलमान, महिला, भूमिहीन, दलित, जनजाति, पिछडा वर्ग, थारु, मधेशी तथा यसक्षेत्रमा बसोबास गर्ने अन्य सबै समुदायको हक-हित सुरक्षित गर्न हामी प्रतिबद्ध छौं । तराई-मधेशको मुद्दा यति मात्र छैन यसका अन्य धेरै आर्थिक, सामाजिक सवालहरु छन् । यसको समेत सामूहिक संबोधन गर्नुपर्छ भन्ने नेपाली कांग्रेसको मान्यता रहिआएको छ ।
- तराई-मधेश प्राचीनकालदेखि नै विविध जाति, भाषा, धर्म, संस्कृतिको वसोवास क्षेत्र हो । मधेशी समुदायभित्र पनि जातीय र भाषिक थुप्रै विविधताहरु छन् । यी सबैलाई ध्यानमा राखी तराई-मधेशमा भएको विकासमा नेपाली कांग्रेसको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको कुरा बिर्सन सकिंदैन ।
- तराई-मधेशका मुद्दाहरु समस्या नभएर लोकतन्त्रको शक्ति हो र राष्ट्रियताको सवल ऊर्जा हो भन्ने नेपाली कांग्रेसको मान्यता छ । लोकतन्त्रको संस्कृतिगत चेतना विस्तार गर्न तराई-मधेशको समस्याको तहमा पुगी प्रशिक्षण, लोकतान्त्रिक सिद्धान्तको प्रचारप्रसार, नयाँ कार्ययोजना सहित लोकतान्त्रिक आचरण मार्फत तराई-मधेसका समस्याहरुको समाधान गर्नेछ भनी यो महासमिति बैठक प्रतिबद्धता जनाउछ ।
- तराई-मधेश एक शान्त, समृद्ध, आधुनिक र विकसित क्षेत्र बन्न सक्दछ । नेपाली कांग्रेसका सदस्य साथीहरु यी उद्देश्यहरु प्राप्तिका लागि निरन्तर अग्रसर रहने छन् । नेपाली कांग्रेससँग कुनै पनि गुनासो रहेर, पार्टीबाट बाहिर रहनु भएका सम्पूर्ण नेता तथा साथीहरुलाई पार्टीमा स्वागत गरिने छ भनी महासमितिको यो बैठक आग्रह समेत गर्दछ ।

अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध र परराष्ट्र नीति :

- नेपालको राष्ट्रिय एकता, भौगोलिक अखण्डता, सार्वभौमिक स्वतन्त्रता, पञ्चशीलका सिद्धान्त, संयुक्त राष्ट्रसंघको वडापत्र, असंलग्नता, नेपालको राष्ट्रिय हितको सम्वर्ध्दन, नेपाली मूल्य र मान्यताको संरक्षण नेपालको परराष्ट्र नीतिका मार्गनिर्देशक सिध्दान्तहरू हुन् । नेपाली

कांग्रेसले स्थापनाकालदेखि अंगीकार गर्दै आएको यिनै मार्गनिर्देशक सिध्दान्तको आधारमा नेपालको राष्ट्रहित र स्वार्थअनुरूप परराष्ट्र नीति अनुसरण गर्दै आएको छ र भविष्यमा पनि गरिरहने छ ।

- बीपी कोइरालाको नेतृत्वमा बनेको पहिलो जननिर्वाचित सरकारले नेपालको राष्ट्रहितको पक्षमा अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध र परराष्ट्र नीतिको आधारशिला तय गरेको थियो । इजरायलसँग दौत्य सम्बन्ध स्थापना गर्ने र छिमेकी मित्र राष्ट्र भारत र चीन समेतलाई नेपालको कूटनीतिक क्षमताको दृष्टान्त प्रस्तुत गर्ने ऐतिहासिक काम त्यस समय भएको थियो ।
- भूपरिवेष्ठित नेपालको खुला सीमा, भूराजनीतिक, सामरिक तथा कूटनीतिक संवेदनशीलतालाई आत्मसात गर्दै छिमेकी मित्र राष्ट्र भारतसंगको परम्परागत सामाजिक, आर्थिक, कूटनीतिक, धार्मिक, सांस्कृतिक लगायत बहुआयामिक एवं विशिष्ट सम्बन्धलाई थप प्रगाढ, घनिष्ट र मैत्रीपूर्ण बनाउनमा सदा नेपाली कांग्रेसको उच्च प्राथमिकता रहदै आएको छ र रहिरहने छ ।
- त्यसैगरी उत्तरतिरको छिमेकी राष्ट्र चीनसंग पनि अत्यन्त न्यानो, प्रगाढ र मैत्रीपूर्ण सम्बन्ध रहिआएको छ । अन्तरराष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय राजनीति, कूटनीति तथा भूराजनीतिमा आएका परिवर्तनहरुलाई गंभीर मूल्यांकन गर्दै वृहत्तर अन्तर्राष्ट्रिय समुदायसंग भूपरिवेष्ठित नेपालको कूटनीतिक सम्बन्ध विस्तारित गरी थप सघन र घनिष्ट बनाउन अपरिहार्य भएको यो महासमितिको ठहर रहेको छ ।
- नेपालको राष्ट्रिय एकता, भौगोलिक अखण्डता, सार्वभौमिक स्वतन्त्रता र राष्ट्रहितको संरक्षण गर्दै बहुलवादमा आधारित लोकतान्त्रिक प्रक्रियामा प्रतिबद्ध रहेर छिमेकीका साथै वृहत्तर अन्तर्राष्ट्रिय समुदायसंग पारस्परिक सम्मान, हित र समानताको आधारमा सबै मित्रराष्ट्रहरूसंग कूटनीतिक सम्बन्ध कायम गरी उनीहरुको सद्भाव, समर्थन र सहयोग अभिवृध्दिबाट नै देशको गरीबी, पछौटेपनको समाधान सहित चुनौतीको सामना गर्नसकिन्छ भन्नेमा यो महासमिति वैठक सहमत रहेको छ ।
- नेपालको परराष्ट्र नीति अवलम्वन गर्दा बहुलवाद, संसदीय लोकतान्त्रिक प्रणाली, विधिको शासन, मानव अधिकारका विश्वव्यापी मान्यता जस्ता लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यतालाई उच्च प्राथमिकता दिंदै नेपाल पक्ष राष्ट्र भएका अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि, अभिसन्धि र अनुबन्धहरूलाई पनि आधारभूत सिध्दान्तकारूपमा अनुसरण गर्नु आवश्यक छ । विश्वमा ध्रुवीकृत भइरहेको बहुध्रुवीय विश्व राजनीतिबाट नेपालले अधिकतम लाभान्वित हुने नीति अनुसरण गर्नु आवश्यक छ भन्ने कांग्रेसको विश्वास छ ।
- वर्तमान परिवर्तित क्षेत्रीय कूटनीतिक, आर्थिक, व्यापारिक तथा सामरिक परिवेशमा क्षेत्रीय सहयोग तथा क्षेत्रीय सहयोग संगठनहरू कुनै पनि देशको परराष्ट्र नीतिको महत्वपूर्ण अंग हो । त्यसैले सार्क, बिमस्टेक, संघाई सहयोग संगठन, एशिया सहयोग डायलग जस्ता क्षेत्रीय सहयोग संगठनहरूबाट नेपालले अधिकतम लाभ हासिल गर्न क्षेत्रीय कूटनीतिक निकायहरुलाई थप सुदृढ र प्रभावकारी बनाउनु पर्दछ ।

- नेपालको राष्ट्रिय सुरक्षा नीति र परराष्ट्र नीति दलगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर व्यापक राष्ट्रिय हित र राष्ट्रिय स्वार्थलाई सर्वोपरि मान्दै प्रमुख राजनीतिक दलहरूसँग राष्ट्रिय सहमतिको आधारमा तर्जुमा गरिनुपर्छ भन्ने हाम्रो पार्टीको दृष्टिकोण स्पष्ट छ । नेपाली कांग्रेसको सरकारको समयमा नेपालको राष्ट्रिय सुरक्षा नीति र परराष्ट्र नीति दलगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर नेपालको राष्ट्रहित र राष्ट्रिय स्वार्थको आधारमा तर्जुमा गर्न अधिकतम प्रयास गरेको वास्तविकता सबैलाई जानकारी भएकै विषय हो ।
- नेपालको अन्तरराष्ट्रिय परिचय तथा व्यक्तित्व विकास गर्न र परराष्ट्र नीतिका सन्दर्भमा महत्वपूर्ण पक्ष संयुक्त राष्ट्र संघ अन्तर्गत शान्ति स्थापनार्थ कार्यरत नेपाली सेना तथा सुरक्षाकर्मीहरुको योगदानको नेपाली कांग्रेस उच्च मूल्यांकन गर्दछ । पहिलो विश्वयुद्ध र दोस्रो विश्वयुद्धमा भाग लिएर अन्तरराष्ट्रिय ख्याति कमाएका नेपाली योद्धाहरु र सन् १९४८ पछि गोर्खा सैनिकका रुपमा कार्यरतहरुको समेत नेपालको परिचय विस्तारमा योगदान रहेको छ । वेलायती सेनामा रहेका गोर्खा सबै सैनिकहरुलाई वेलायती सरकारबाट समान व्यवहार हुनुपर्छ भन्नेमा नेपाली कांग्रेसको स्पष्ट दृष्टिकोण रहिआएको छ ।
- अन्तर्राष्ट्रिय सामरिक सम्बन्ध र विश्व राजनीतिबाट सिर्जित जटिलता र तरलताबाट अन्योलग्रस्त भइरहेको सन्दर्भमा बढ्दो आतंकवाद, उग्र दक्षिणपन्थी राष्ट्रवाद, उग्रवामपंथी अराजकतावाद, धार्मिक कट्टरतावाद र हिंसात्मक गतिविधिहरूले अन्ततः विश्व शान्ति, धार्मिक तथा सामाजिक सद्भाव र सुसंस्कृत समाजलाई गम्भीर चुनौती दिइरहेको छ । त्यसैले हिंसाको अन्त्य तथा विश्व शान्ति स्थापना, धार्मिक तथा सामाजिक सद्भाव अभिवृद्धि र समतामूलक समाज स्थापनाको दृष्टिकोणले संयुक्त राष्ट्रसंघ मार्फत नेपालले नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्नुपर्छ भन्नेमा नेपाली कांग्रेस सदा दृढ छ । यस पृष्ठभूमिमा नेपालको परराष्ट्र नीतिमा समान दृष्टिकोण र व्यवहार कायम गरेर कूटनीतिक मर्यादाको पालना गर्ने आन्तरिक राजनीतिमा बहुलवाद र अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्धमा बहुध्रुवीय सिद्धान्तमा नेपाली कांग्रेस विश्वास प्रकट गर्दछ । यसका विपरीत वर्तमान प्रधानमन्त्री ओली नेतृत्वको नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको सरकारले अवसरवादलाई परराष्ट्र नीतिमा प्रयोग गरेकोमा यसबाट उत्पन्न हुनसक्ने गम्भीर परिणामप्रति पनि सचेत रहेको नेपाली कांग्रेस स्पष्ट गर्दछ ।
- अहिलेको आवश्यकता हो : राष्ट्रिय एकता र परराष्ट्र नीतिमा मतैक्यता स्थापना गर्न सबै राजनीतिक दलको साझा उद्देश्य देशमा शान्ति, स्थिरता र सम्पन्नताको संस्थागत विकास गर्न राष्ट्रिय संस्थाहरु बलियो बनाउने । अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध र विश्व राजनीतिमा जटिलता र तरलताबाट अस्तब्यस्त भइरहेको सन्दर्भमा नेपालले बहुध्रुवीय र अन्तरनिर्भर गतिशीलतालाई बुझेर बढ्दो आतंकवाद, उग्रराष्ट्रवाद, हिंसात्मक गतिविधिले विखण्डनशील प्रवृत्तिलाई वुझ्ने सामर्थ्य, सूचना र ज्ञान राख्नु पर्नेछ । राष्ट्रहरु अन्तर्मुखी हुने प्रवृत्ति बढ्दो छ । यस पृष्ठभूमिमा देशको परराष्ट्रनीतिमा सबैको एउटै आवाज, एउटै व्यवहार कायम गरेर कूटनीतिक मर्यादाको पालना गर्ने आन्तरिक राजनीतिमा बहुलवाद र अन्तर्राष्ट्रिय

सम्बन्धमा बहुध्रुवीय सिद्धान्तप्रति नेपाली कांग्रेस महासमितिको यो बैठक विश्वास प्रकट गर्दछ ।

विदेशमा बसेका नेपाली :

- नेपालको जनसंख्याको ठूलो हिस्सा श्रम, उच्चशिक्षा र व्यवसायको सिलसिलामा विदेशमा छ । यस किसिमले कामको सिलसिलामा विदेशमा रहेका आप्रवासी नेपालीहरुको दक्षता, कौशल र पूँजीलाई लोकतन्त्र र राष्ट्र निर्माणमा प्रभावकारी ढंगले अगाडि बढाइनेछ । सम्बन्धित मुलुकसँगको कूटनीतिक सम्बन्धका आधारमा उनीहरुको थप अधिकार र सुविधा वृद्धिका लागि अग्रसरता लिइने छ ।
- **जनसम्पर्क समितिहरु** : विदेशमा रहेका नेपाली कांग्रेस समर्थक साथीहरुलाई संगठित गरी जनसम्पर्क समितिहरुको माध्यमबाट त्यस देशमा लोकतन्त्र र कांग्रेसको नीति, उद्देश्य र कार्यक्रम सम्प्रेषण गर्ने माध्यमका रुपमा अघि बढाइने छ । जनसम्पर्क समितिलाई थप सहभागीमूलक र समर्थ बनाउनका लागि राजनीतिक चेतना अभिवृद्धि गर्न पार्टीले प्रशिक्षक पठाई प्रशिक्षण दिने काम गर्ने छ ।
- आफ्नो मातृभूमि भन्दा निकै टाढा रहेर नेपालको लोकतान्त्रिक आन्दोलनमा महत्वपूर्ण योगदान दिने वुद्धिजीवी, पेशाकर्मी, व्यवसायी, तथा विभिन्न श्रममा संलग्नहरुले विभिन्न देशमा नेपाली जनसम्पर्क समितिको स्थापना गरेका छन् । जननायक बीपी कोइरालाको पहलमा भारतबाट आरम्भ यो संस्था अहिले विश्वव्यापी हुँदैछ । विदेशमा रहेका ती सबै जसले लोकतन्त्रलाई र वर्तमान परिवर्तनलाई सुदृढ गर्न सदा आफ्नो बुद्धि, समय, क्षमता, तथा भौतिकरुपले समेत योगदान गरिरहेका छन् उनीहरुलाई अझ बढी एकताबद्ध रही नेपालको र नेपाली समुदायको हक र न्यायका पक्षमा सक्रिय हुन यो महासमिति वैठक आह्वान गर्दछ ।
- विदेशमा पढ्न, व्यवसाय गर्न गएका नेपाली युवाहरुलाई देशको बृहत्तर विकासको खाकाको मूलधारमा समाबेस गर्न नेपाली कांग्रेसले विभिन्न सूचनामूलक कार्यक्रमहरु ल्याउनेछ । हाम्रा जनसम्पर्क समिति मार्फत ती विद्यार्थीहरुको पीर मर्का बुझ्ने र पढाई सकेर नेपाल फर्कने वातावरण तयार गर्ने काममा नेपाली कांग्रेस लाग्नेछ । विदेशमा व्यवसाय गरेर बसेका नेपालीले कमाएको रकमबाट नेपालको विकासमा लगाउन चाहँदा उनीहरुले गर्ने व्यवसायलाई विशेष प्रोत्साहनको नीतिको नेपाली कांग्रेसले नेतृत्व लिनेछ ।
- विदेशमा बस्ने नेपालीहरुको नेपालमा मताधिकारको व्यवस्था गर्नुपर्छ भन्ने माग उठाउने कामको नेतृत्व नेपाली कांग्रेसले नै गरेको हो । अहिले सम्मानित सर्वोच्च अदालतले सो सम्बन्धी व्यवस्था गर्न सरकारको नाममा आदेश जारी गरिसकेकोछ । तर वर्तमान सरकार त्यस सम्बन्धी कानून, नियम, कार्यविधि र प्रक्रिया बनाउन अग्रसर देखिन्न । नेपाली कांग्रेसले यस विषयमा अग्रसरता लिँदै आगामी चुनावमा विदेशमा बस्ने नेपालीहरुले मतदान गर्न पाउने व्यवस्था गर्न जोडदार दबाब श्रृजना गर्नेछ ।

विभिन्न कारणले रोजगारीका निम्ति अन्तरराष्ट्रिय श्रम वजारमा पुगेका नेपालीहरुको संख्या चालीस लाख भन्दा बढी रहेको छ । उनीहरु खाडीको गर्मीमा समेत कठोर परिश्रम गर्न बाध्य छन् । प्रत्येक दिनजसो एक नेपाली श्रमिकको हृदयविदारक मृत्युको खवर विदेशबाट आइरहेको छ । आफ्नो पारिवारिक आर्थिक सुधारका लागि विदेश पुगेका छोराछोरीको शव आउँदा परिवारजनमा पर्ने पीडा अकल्पनीय छ । रोजगारीमा गएका नेपाली महिलाहरुको अवस्था झन् दयनीय छ । यस्तो भयावह अवस्थाको अन्त्य गर्न नेपाली कांग्रेस वर्तमान सरकारसंग ठोस कार्ययोजनाका लागि जोड्दार माग गर्दछ ।

विभिन्न पार्टीका सम्बन्धमा हाम्रो दृष्टिकोण :

- नेपाली कांग्रेस सबै विचारका राजनीतिक शक्तिहरुले लोकतन्त्रका मूल्यहरुलाई जीवनपद्धतिका रुपमा वरण गरुन् र देशमा भएको ऐतिहासिक राजनीतिक उपलव्धिहरुको जगेर्नामा सबैको सहयोग, सम्बद्धता तथा सहकार्य होस् भन्ने चाहन्छ । देशको स्वतन्त्रता र आम नागरिकको समग्र विकास, आर्थिक सामाजिक उन्नतिमा सबैको सहभागिता, समुदायबीच सद्भाव र धार्मिक सांस्कृतिक सहिष्णुतालाई प्रबर्द्धन गर्नमा आफूलाई निरन्तर सक्रिय वनाइरहनुपर्छ भन्ने आफ्नो धारणा दृढतापूर्वक प्रकट गर्दछ ।

नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी

- संसदमा दुई तिहाई सरहको शक्ति आर्जन गर्नासाथ लोकतन्त्रको आवरणमा सत्तासीन नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीका नेता प्रधानमन्त्री केपी ओलीको सरकारले एकपछि अर्को गर्दै संविधानको भावना र मर्ममाथि प्रहार गरी शक्तिको दुरुपयोग गर्न लागेको हुनाले उसको लोकतन्त्रप्रतिको विश्वास र निष्ठामा शंका गर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना भएको छ । २००७ सालको जनक्रान्तिमा नेपालका कम्युनिष्टहरुको कुनै भूमिका थिएन । तर २००७ को परिवर्तनपछिको राजनीतिक वातावरणलाई विथोल्न कम्युनिष्टहरूको नकारात्मक भूमिकाले मद्दत पुगेको इतिहास सिद्ध छ । २०१५ को संसदीय निर्वाचनमा सहभागी हुनु कम्युनिष्ट आन्दोलनको पहिलो सकारात्मक कदम थियो । २०१७ मा राजा महेन्द्रले गरेको 'कु' पछि कम्युनिष्टहरू अनेक धारमा विभाजित भए । पुष्पलाल र उनका अनुयायीहरू संसद प्रतिस्थापनको मागमा कांग्रेससँग सहमत भई संघर्षमा संलग्न भए पनि २०१८ पछि विभिन्न चिरामा विभाजित बहुसंख्यक कम्युनिष्ट समूहहरू राष्ट्रियताको तथाकथित नारामा प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष राजा महेन्द्रको संरक्षणमा हुर्किएका हुन् । २०३६ सालको जनमत संग्रहमा समेत कम्युनिष्टहरू विभाजित नै रहे र उनीहरुको ठूलो तप्का पञ्चायतको पक्षमा प्रयोग भयो ।
- आजको नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीका रुपमा विकसित तत्कालीन माले, मसाल र अरु केही कम्युनिष्ट पार्टीले ***निर्दल बहुदल एकै हो, जनमत संग्रह धोका हो*** भन्ने नारा लगाउदै उनीहरुले बहुदलका पक्षमा सकृय नेता, कार्यकर्ता र आम नागरिकमाथि आक्रमण

गरेका थिए । हेटौंडामा लौहपुरुष गणेशमान सिंहमाथि भएको आक्रमण प्रामाणिक उदाहरण हो । नेपाली कांग्रेसको आह्वानमा २०४६ को जनआन्दोलनमा संयुक्त वाममोर्चामा संगठित भई आन्दोलनमा सहभागी हुनु र कार्यगत एकता मार्फत प्रजातन्त्र पुनःस्थापनाको संघर्षमा समाहित हुनु नेपाली कम्युनिष्ट आन्दोलनको सकारात्मक परिवर्तन थियो । तर त्यस समयमा पनि कतिपय कम्युनिष्ट समूह उग्र नारामार्फत आन्दोलन असफल गराउन सक्रिय भएका थिए । उनीहरु २०४६ को परिवर्तनविरुद्ध सशस्त्र हिंसामा नै उत्रिए ।

- तत्कालीन राजपरिवारका सदस्यहरु र दरवारियाहरुसंग सहकार्य गरेको खुलासा तत्कालीन माओवादीका केन्द्रीय नेतृत्वहरुबाट नै सार्वजनिक भएको थियो । दशवर्षे सशस्त्र हिंसामा नेपाली कांग्रेसका सदस्यहरु, नेपाली कांग्रेसमा आबद्ध शिक्षक, किसान, सामान्य नागरिक, राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरुको निर्मम हत्याले त्यो हिंसाको उद्देश्य स्पष्ट गरेको थियो । लोकतन्त्र, शान्तिपूर्ण मार्ग र प्रतिस्पर्धात्मक राजनीतिमा समर्थन गर्ने कम्युनिष्टसँग नेपाली कांग्रेसले एक प्रतिस्पर्धी शक्तिका रुपमा राजनीतिक सम्बन्ध र सहकार्य गर्दै आयो भने बहुदलीय संसदीय प्रजातन्त्रविरुद्ध सशस्त्र हिंसामा संलग्न कम्युनिष्टसँग कांग्रेसको कठोर र स्पष्ट विमति रहँदै आएको थियो ।
- तत्कालीन राजाको निरंकुश कदमले एकातिर परम्परागत तानाशाही सत्ताको संकेत दिइरहेको अवस्थामा माओवादीको सशस्त्र विद्रोहले देशमा हत्या, हिंसा र आतंक सिर्जना गरी उग्ररुप लिँदै थियो । निरंकुशताको दोहोरो दवावबाट जनतालाई मुक्त गर्न, राष्ट्रियताको जगेर्ना गर्न, लोकतन्त्र र शान्ति पुनर्स्थापना गर्नुपर्ने जिम्मेदारीबोध गरी नेपाली कांग्रेसका तत्कालीन सभापति गिरिजाप्रसाद कोइरालाको नेतृत्व र पहलमा माओवादीसँग १२ बुँदे सहमति र अन्य कम्युनिष्ट पार्टीहरुसंग सहकार्य गर्ने निर्णय गरेको यहां स्मरणीय छ ।
- २०६३ मंसीरमा सम्पन्न वृहद् शान्ति संझौतामार्फत शान्ति स्थापना गर्ने, हिंसात्मक कार्यमा सक्रिय तत्कालीन माओवादी पार्टीलाई लोकतान्त्रीकरणको प्रक्रियामा सहभागी गराउने, संविधानसभाबाट नयाँ संविधान बनाउने र लोकतन्त्र सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले कम्युनिष्ट पार्टीका विभिन्न घटकबीच कांग्रेसको कार्यगत सम्बन्ध हुनपुग्यो । संविधान तर्जुमा गर्ने र संविधान कार्यान्वयनका लागि देशमा स्वतन्त्र र निष्पक्ष निर्वाचन मार्फत संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकार खडा गर्ने विषयमा नेपाली कांग्रेसको नेपाली कम्युनिष्टहरूका मुख्य घटकहरूबीच प्रतिस्पर्धा र सहकार्यको सम्बन्ध निरन्तर रहँदै आयो । २०७४ सालमा संविधान कार्यान्वयनका लागि राज्यको अपरिहार्य तीन तह मध्ये स्थानीय तहको निर्वाचनको लगत्तै प्रदेशसभा र केन्द्रको निर्वाचनका समयमा आएर नेकपा (एमाले) र नेकपा (माओवादी) केन्द्रबीच एकाएक मोर्चाबन्दी भयो र अन्ततः पार्टी एकताको स्थिति देखा पर्‍यो ।
- यो एकतामा निर्वाचन प्रणालीलाई प्रयोग गरेर सत्ता र राज्यमा कम्युनिष्टहरूको एकतर्फी एकदलीय वर्चस्व स्थापित गर्ने नियत स्पष्ट छ । सबै कम्युनिष्टहरूको एउटै दल बनाउने र राज्यलाई कम्युनिष्ट पार्टी अन्तर्गत चलाउने काम तीव्ररुपमा अगाडि बढिरहेको छ । देशमा अहिले रहेका नेपाल मजदूर किसान पार्टी, राष्ट्रिय जनमोर्चा, नेकपा माले जस्ता दललाई

पनि यौटै मोर्चामा शामेल गर्ने ध्येय सत्तारुढ कम्युनिष्ट पार्टीको देखिन्छ । यसको लक्ष्य लोकतान्त्रिक वातावरण र लोकतान्त्रिक शक्तिविरुद्ध गोलबद्ध हुँदै जानु रहेको देखिन्छ ।

- लोकतन्त्रको पहरेदार नेपाली कांग्रेस कम्युनिष्टहरूको लोकतान्त्रिक प्रक्रियामा सहभागिता एउटा छलछाम र धोखाधडी हो कि भन्ने संशय गर्न बाध्य भएको छ । वर्तमान कम्युनिष्ट सरकार लोकतन्त्रका मूल्य र धरोहरविरुद्ध सक्रिय हुदै लोकतन्त्रले प्रदान गरेका अधिकार र अवसर प्रयोग गरेर एकदलीय सर्वसत्तावादतर्फ अगाडि बढ्न लागेको अनुभव हुन्छ । सर्वसत्तावादी अभिप्रायलाई नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको सरकारले परित्याग गरेको खण्डमा भने नेपाली कांग्रेस वर्तमान संविधानको रक्षा, सुशासन, राजनीतिक स्थिरता र विकास तथा प्रगतिका पक्षमा सहयोग गर्न भने सदा खुला छ ।
- लोकतन्त्रका मूल्यमा पहिले सहमत भएर पुनः हिंसा, आतंक र द्वन्द्वको मार्गतर्फ उन्मुख अन्य कम्युनिष्ट समूहलाई जनताका अधिकारको रक्षा गर्ने र समतामूलक समाज निर्माणको स्पष्ट लक्ष्यका साथ स्थापित वर्तमान राजनीतिक प्रणालीमा सहभागी हुन र हिंसा र द्वन्द्वहरु सिर्जना नगर्न नेपाली कांग्रेस आग्रह गर्दछ । त्यस्ता समूहलाई हिंसाको भविष्य छैन, शान्तिको विकल्प छैन भन्ने सत्यलाई बोध गरी संविधानसभाद्वारा निर्मित वर्तमान संविधानको सम्मान र पालना गर्दै संवैधानिक प्रक्रियामा सहभागी भएर जनअधिकारको रक्षा र देश विकासमा संलग्न हुन यो महासमिति वैठक आह्वान गर्दछ ।

राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी सहित अन्य दलबारे

- राजावादी एवम् परम्परावादीहरुको दलका रुपमा चिनिएको राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टीका विभिन्न घटकहरुको जनताद्वारा विस्थापित राजतन्त्रलाई पुनर्स्थापना गर्ने लगायतका दृष्टिकोण र क्रियाकलाप लोकतान्त्रिक प्रणालीसंग मेल खादैनन् भन्ने स्पष्ट छ । विकल्प र लोकप्रियताको नारा एवं आवरणमा खुलेका केही नयाँ दलहरुको आरम्भ भर्खर भएकोले उनीहरुका सिद्धान्त र मान्यताहरु स्थापित भइसकेका छैनन् । उनीहरु पार्टीको रुपमा विकसित समेत भएका छैनन् ।
- राष्ट्रिय जनता पार्टी र संघीय समाजवादी फोरम जस्ता दलहरु लोकतन्त्रलाई सजिलो बनाउने बाटोमा छैनन् । उनीहरु तराई मधेसका जनताको भावनाको दोहन गर्दै राजनीति गर्ने काम गरिरहेका छन् । तर तराई मधेसको विकास र शान्तिका निम्ति उनीहरुको कुनै योगदान छैन । एक वर्षदेखि प्रदेश २ मा रहेको राजपा र फोरमको सरकार असफल देखिएको छ । उनीहरुले उठाई आएका कतिपय जातीवादी, क्षेत्रीय अतिवादी तथा घोर साम्प्रदायिक कुराहरुले राष्ट्रियता, संघीयता तथा लोकतन्त्रलाई प्राथमिकता दिइरहेका छैनन् । मधेसी जनताको राजनीतिक अधिकारका बांकी मुद्दाप्रति पनि कुनैचासो छैन ।
- तर सबै विवाद, विमति र द्वन्द्वको समाधान शान्तिपूर्ण माध्यमद्वारा लोकतन्त्रका मूल सिद्धान्तका आधारमा नै गरिनुपर्दछ भन्ने मान्यता राख्ने दलहरुसंग सहकार्य र समझदारीका साथ अघि वढ्नेमा नेपाली कांग्रेसको यो महासमिति वैठक स्पष्ट गर्दछ ।

नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको सरकार बारे हाम्रो दृष्टिकोण :

- यतिबेला देशमा नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको सरकार छ । हामी जिम्मेवार प्रतिपक्षको भूमिकामा छौं । गुण र दोषको आधारमा सरकारलाई समर्थन र विरोध गर्ने हाम्रो नीति रही आएको छ । यसलाई निरन्तरता दिइनेछ । संसदीय लोकतान्त्रिक प्रणालीप्रति तीव्र विमति राख्ने दुई कम्युनिष्ट पार्टी अन्ततः नेपाली कांग्रेसले विश्वास गरेकै राजनैतिक प्रणालीमा सहभागी हुनु नेपाली कांग्रेसको सैद्धान्तिक विजय हो । यसका स्थापित मूल्य र मान्यताको रक्षा गर्ने गम्भीर दायित्व पनि नेपाली कांग्रेसमा नै आएको छ ।

सरकारसंग सम्बन्धको मूल आधार :

१. संविधानको सफल कार्यान्वयनका लागि सरकारको इमान्दारीपूर्ण प्रतिबद्धता तथा लोकतान्त्रिक चरित्र, शैली र व्यवहार ।

२ देशको समृद्धि, राष्ट्रिय स्वाधीनता र स्वाभिमानको अभिवृद्धिका लागि परिपक्व, जिम्मेवार र गम्भीर भूमिका ।

- वर्तमान सरकारका प्रधानमन्त्रीलाई झैं सहज राजनीतिक वातावरण संभवतः विगतका कुनै पनि प्रधानमन्त्रीलाई प्राप्त थिएन । पछिल्लो दशककै मात्र स्मरण गर्ने हो भने विगतका ३ प्रधानमन्त्रीले निभाएको ऐतिहासिक भूमिकाको स्मरण गरौं ! गिरिजाप्रसाद कोइरालाले झै शान्ति प्रक्रियाको सुरक्षित अवतरण र गणतन्त्र कार्यान्वयनको जटिलता उहाँका सामु छैन । न विमतिहरुका बीच सहमति गाँसेर सुशील कोइरालाको नेतृत्वमा संविधान जारी गरिएको समय जस्तो चुनौती न संविधानसँग असहमत पक्षलाई पनि विश्वासमा लिएर शेरबहादुर देउवाले जस्तो तीन तहको निर्वाचन गराउनु पर्ने जटिलता नै उहाँले चिर्नु छ । तर तुलनात्मक रुपले सहज राजनैतिक वातावरणको सदुपयोग गरेर देशलाई तीव्रतर विकासको गतिमा लैजान सक्ने कुशल शासकीय क्षमता र नेतृत्व उहाँमा देखिएको छैन ।
- दुई भिन्न मनोवैज्ञानिक पृष्ठभूमि र दुई भिन्न स्कूलिङबाट आएका दुई कम्युनिष्ट पार्टीको एकता मूलतः कुनै निश्चित सैद्धान्तिक, वैचारिक जगमा भन्दा अघिल्तिर रहेको निर्वाचन जित्ने सत्ता प्राप्तिको स्वार्थको गठबन्धनबाट प्रेरित र विकसित भएको थियो । सत्ता प्राप्तिका लागि एक हुने, सिद्धान्तको आवरण बिस्तारै गाँस्दै जाने र जे जस्तो उँट बन्ला त्यसलाई आजको मार्क्सवादको विल्ला भिराइदिने, यो रणनीतिले चुनावी सफलता त मिल्यो तर यसको दुष्परिणाम र द्विविधाले सरकारको गतिलाई गहिरोसँग प्रभाव र दबावमा राखेको स्पष्ट देखिन्छ । गत साल सम्पन्न निर्वाचनमा राष्ट्रवादको तथाकथित चर्को नारा लगाउने ओलीले नेतृत्व गरेको सरकार राष्ट्रको स्वाभिमानमाथि चोट पुऱ्याउँदै अन्ततः लम्पसार गर्न पुगेको दृश्य सबैका सामुन्ने छ । चुनावका समयमा गरेका अनेक वाचाहरु हावाको महल सिद्ध भएका छन् । नेपालका नदीहरुमा नेपालकै पानी जहाज कुदाउने, घरघरमा ग्याँसका पाइपहरु तुरुन्त जोड्ने, एक वर्षभित्र रेल कुदाउने, जस्ता सपना बाँड्ने सरकार अहिले

विवादास्पद संस्थाहरुको शरणमा पुगेर आशीर्वाद लिन व्यस्त छ । ओलीले चुनावका समयमा सरकार बनाउनासाथ वृद्धवृद्धाका लागि महिनैपिच्छे पाँच हजार नगद खनखन गन्दै घरघरमा पुऱ्याउने भनेका थिए तर एक वर्ष भएको छ, सिन्को समेत भाँच्ने काम भएको छैन । ओलीको झूठ निर्वस्त्र हुन पुगेको छ । वाइड वडी जहाज काण्ड, गेजुवा कम्पनी काण्ड ,ठेकेदार काण्ड, यातायात सिण्डिकेट काण्ड, ३३ किलो सुन काण्ड, बुढीगण्डकी आयोजना काण्ड जस्ता अनगिन्ती काण्डहरु यो सरकारको गर्भमा लुक्न पुगेका छन् । राजधानीका सडक चिल्लो पार्ने सरकारी हल्ला हिलो धूलो र खाल्टाहरु भोग्ने यात्रुहरुका लागि व्यंग भइरहेको छ ।

- सर्वत्र अनुभूत गरिएको अधिनायकवादको आशंकालाई खण्डित गर्ने भन्दा सरकारको दश महीनाको कार्यशैली र व्यवहारले यसलाई पुष्टि गर्ने वस्तुगत आधार प्रदान गरेको छ :

१. राष्ट्रिय स्वाभिमानलाई गिराउने कार्य,
२. संघीयताप्रति उदासीनता,
३. संविधानप्रति अपनत्व विस्तारमा अवरोध,
४. प्रधानमन्त्री कार्यालयमा शक्ति केन्द्रीकरण,
५. विरोधी स्वर नियन्त्रणको प्रयत्न, बुद्धिजीवीहरुलाई थला पार्ने धम्की, प्राज्ञिक क्षेत्रमा हस्तक्षेप र दवाव,
६. संचार माध्यम र अभिव्यक्ति स्वतन्त्रतामा हस्तक्षेप र नियन्त्रण,
७. स्वतन्त्र न्यायालय माथिको ठाडो हस्तक्षेप,
८. प्रशासन संयन्त्रमा गरिएको पक्षपात तथा हस्तक्षेप र सिर्जना गरेको भय,
९. भ्रष्टाचारको संस्थागत विकास ।
१०. शान्ति समितिमा कार्यरत कर्मचारीहरुलाई जवर्जस्ती हटाई नेकपाका कार्यकर्ता भर्तीको प्रयास ।

यी आधारहरुको निष्कर्ष हो : बुद्धिजीवीहरुको मानमर्दन, अपराधीहरुलाई संरक्षण, नागरिकका जीवनसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने विषय महङ्गी, अखाद्य पदार्थहरुको विक्री नियन्त्रणमा निष्कृयता यी सरकारको निरीहता र नालायकीपनाका नमूना प्रवृत्ति हुन् । तेह्र वर्षीया बालिका निर्मला पन्तको बलात्कार र क्रूरतापूर्ण हत्या गरिएको घटनामा दोषी पत्ता लगाउने सन्दर्भमा सरकारले देखाएको लाचारीपन, अकर्मण्यता एवम् विरोधाभासपूर्ण अभिव्यक्तिहरु तथा अनेक जाली खेलहरुका कारण सरकार निकम्मा सावित भएको छ । व्यापक चर्चा, बिरोध र आन्दोलन हुँदा समेत सरकारले गैरजिम्मेवारीपूर्ण रबैया देखाउनु, दोषी पत्ता लगाउने भन्दा जोगाउने तर्फ लाग्नु, न्याय माग्ने माथि दमन गर्नु, न्यायको माग गर्दै आम नागरिकले टाँसेका पोष्टर च्यात्नु र गोली चलाउनु कुनै पनि लोकतान्त्रिक र सभ्य मुलुकको सरकारले गर्न नसुहाउने आपराधिक प्रकृतिको काम यो सरकारबाट भइरहेको छ । निर्मला पन्तको घटना एउटा प्रतिनिधि उदाहरण मात्र हो । राजधानीको मुटुमा एक वरिष्ठ कूटनीज्ञ

केशवराज झाको हत्याको कुनै फेद टुप्पो पत्ता लगाउन सरकारले सकेको छैन । बलात्कार र हत्याका अनेक घटनाहरु प्रतिदिन भइरहेका छन् । देशका विभिन्न भागमा यस्ता घटनाहरु भइरहेका छन् । नेपाली कांग्रेसको भातृसंस्था तरुण दल रोल्पाका लिवाङ नगर सभापति रोहित पुन र सर्लाहीमा नेपाली कांग्रेसका सदस्य रामविलास महतोको हत्या सत्तारुढ दलकै कार्यकर्ताहरुबाट भएको छ । सरकारको एक मन्त्रीलाई कालो झण्डा देखाएको अभियोगमा वर्दियाका एक युवक हिरासतमा नै मारिए । पीडित व्यक्ति र परिवारले न्याय पाएका छैनन् । नेपाली कांग्रेस सरकारको यस्तो कृयाकलापको निन्दा गर्दै दोषीलाई कानूनको कठघरामा उभ्याउन र पीडितलाई न्याय एवं राहत दिन जोडदार माग गर्दछ ।

विवादास्पद, एक विदेशी गैरसरकारी संस्थाको सम्मेलनमा स्वयं सरकार सहआयोजक हुनु, पदीय मर्यादालाई तिलाञ्जलि दिदै प्रधानमन्त्री तीन दिनसम्म राजधानीको एक स्थानीय होटलमा आयोजकहरुसंग बस्न जानु, कार्यक्रमका लागि सम्पूर्ण सरकारी संयन्त्रलाई परिचालित गर्नु, राज्यकोषबाट आर्थिक सहयोग गर्नु र अन्तमा प्रधानमन्त्री स्वयंले पुरस्कार राशि ग्रहण गर्नु र होली वाइन ग्रहण गर्दै आशीर्वादका नाममा कुनै एक धर्मप्रचारलाई महत्व दिनुले यो सरकारको दिशाहीन शैली र चरित्र छर्लङ्ग हुनपुगेको छ । सरकारका यस्ता देशको स्वाभिमान र मर्यादामाथि नै घात गर्ने सबै क्रियाकलापप्रति यो महासमिति बैठक खेद प्रकट गर्दछ ।

- निजामती सेवा र सुरक्षा संगठनहरुको पुर्नसंरचना संघीय सिद्धान्त अनुसार भैरहेको छैन । निजामती सेवका कर्मचारीहरु र सुरक्षाकर्मीहरुको सरुवा, बढुवा, पदस्थापन र संचालन व्यवसायिक सिद्धान्तको विपरीत राजनीतिक उद्देश्यका लागि गर्न थालिएको छ । सरकारको यस्तो रवैया र कार्यको यो बैठक घोर भर्त्सना गर्दछ ।

अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता र संचार माध्यममाथिको नियन्त्रण :

- वर्तमान सरकार नेपालको संविधानले मौलिक अधिकारका रूपमा प्रत्याभूति गरेको अभिव्यक्ति तथा प्रेस स्वतन्त्रतालाई संकुचित गर्ने, कानूनको दुरुपयोग तथा अपव्याख्या गर्ने र स्वतन्त्र अभिव्यक्ति निषेध गर्दै सर्वसत्तावादी दिशातर्फ उन्मुख हुँदैछ । नागरिक अधिकार र अभिव्यक्ति तथा प्रेस स्वतन्त्रता सर्वसत्तावादी शासन प्रणालीका लागि प्रमुख चुनौती भएकाले सरकार गठन भएको घडीदेखि नै अभिव्यक्ति तथा प्रेस स्वतन्त्रतालाई संकुचित गर्ने अवान्छित उदेश्यले विद्यमान कानूनको दुरुपयोग तथा अपव्याख्या गरी स्वतन्त्र प्रेस माथि आक्रमण गर्ने क्रम जारी छ ।
- नेपाली कांग्रेसको सरकारको समयमा स्वतन्त्र र व्यावसायिक प्रेसको उत्साहपूर्ण संस्थागत विकास भएको थियो । त्यसैले नेपाली संचार माध्यमले उदार लोकतान्त्रिक प्रणालीमा स्वतन्त्र प्रेसको पूर्ण र उच्चतम अभ्यास गर्दै आइरहेको छ । नेकपाको सरकारले नागरिक अधिकार र प्रेस स्वतन्त्रतालाई कानूनी रूपमै नियन्त्रण गर्ने उद्देश्यले नागरिक अधिकार र प्रेस स्वतन्त्रता

सम्बन्धी केही कानूनहरू संशोधन गर्ने धृष्टता गरेको थियो । तर नेपाली कांग्रेस लगायत नागरिक समाजबाट सशक्त प्रतिवाद भएपछि सरकार पछाडि हट्न बाध्य भएको छ । अभिव्यक्ति तथा प्रेस स्वतन्त्रता उदार लोकतान्त्रिक प्रणालीको आधारभूत प्रस्तावना हो ।

- सरकारी स्वामित्व अन्तर्गत रहेका संचार माध्यममाथि ठाडो हस्तक्षेप गरिएको छ । सरकारी संचार माध्यममा कार्यरत सञ्चारकर्मीहरूलाई आस्थाका आधारमा छानीछानी हटाएर सरकारी संचार माध्यमलाई कार्यकर्ता भर्तीकेन्द्र बनाइएको छ । एकातिर, साइबर कानूनका नाममा आलोचना गर्ने निजी क्षेत्रका संचार माध्यमलाई नियन्त्रण गर्ने अस्त्रको रूपमा दुरुपयोग गरेको छ भने अर्कातिर फौजदारी ऐनका नाममा आम नागरिकको अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताको हनन गर्ने धृष्टता समेत सरकारले गरेको छ । सञ्चार क्षेत्रसंग प्रत्यक्ष सम्बन्धित अन्तरर्राष्ट्रिय संगठनहरुले समेत सरकारको यस्तो निरंकुश कार्यहरुप्रति खेद प्रकट गरेका छन् । तर सरकार निर्लज्जतापूर्वक स्वतन्त्र अभिव्यक्तिलाई नियन्त्रण गर्ने काम गरिरहेको छ । लोकतान्त्रिक प्रणालीको आधारभूत प्रस्तावना विपरीत अभिव्यक्ति तथा प्रेस स्वतन्त्रता कुण्ठित गर्ने यस्तो सर्वसत्तावादी प्रवृत्ति नेपाली कांग्रेसलाई स्वीकार्य छैन ।
- नागरिक अधिकार र प्रेस स्वतन्त्रतामाथिको यस्तो नग्न हस्तक्षेपको घोर निन्दा र भर्त्सना गर्दै प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता विरुद्धका सम्पूर्ण कानून तत्काल खारेज गरी नेपालको संविधानले परिकल्पना गरे बमोजिम पूर्ण अभिव्यक्ति तथा प्रेस स्वतन्त्रता वहाली गर्न नेपाली कांग्रेसको यो महासमिति बैठक जोडदार माग गर्दछ ।

शिक्षामा कम्युनिष्टकरण :

- कम्युनिष्ट पार्टी सत्तामा भएको मौका छोपी विस्तारै शिक्षामा तथाकथित जनवादीकरण शुरु भएको छ । अहिले कतिपय विद्यालयमा कम्युनिष्ट पार्टीका नेताहरुको तस्वीर पुस्तकको मुखपृष्ठमा नै छाप्ने र लोकतान्त्रिक शक्तिलाई अपमानित गर्ने सुनियोजित प्रयास भइरहेको छ ।
- शिक्षक, प्राध्यापकहरुलाई अपमानित गर्ने काम भएका छन् । नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालयका उपकुलपतिलाई प्राज्ञिक कार्यका लागि र पूर्वमाओवादी तरुणलाई कुनै अन्तर्राष्ट्रिय कार्यशालामा सहभागी हुन विदेश भ्रमणमा जान लाग्दा एयरपोर्टबाट नै पकाउ गरी फिर्ता गरिएको घटनाले यो सरकार सर्वसत्तावादतर्फ उन्मुख रहेको प्रमाणित गर्दछ । सरकारले सबै विश्वद्यिालयहरुमा ठाडो हस्तक्षेप गरिरहेका अनेक दृष्टान्त छन् । कम्युनिष्ट पार्टीका विजयी स्थानीय तहमा विचार नमिलेकै कारण शिक्षकहरुलाई जथाभावी सरुवा गर्ने काम पनि भएका छन् ।
- यस्ता सबै कानून विरोधी, लोकतन्त्रका मूल्य विरोधी कार्यहरुको निन्दा गर्दै यस्ता कुनियतपूर्ण कार्य तत्काल रोक्न महासमितिको यो बैठक सरकारसंग माग गर्दछ ।

नेपाली कांग्रेसको सुदृढीकरण र नयाँ पुस्ताको सहभागिता :

- आधुनिक राजनीतिक परिवर्तनको ढोका खोल्ने काम नेपाली कांग्रेसले गरेको हो । २००३ सालदेखि नेपाली कांग्रेसले लागू गर्न प्रयास गरेको राजनीतिक पद्धति नेपालमा स्थापित छ । नेपालको सबै परिवर्तनहरुको मियो नेपाली कांग्रेसले सात दशकदेखिका सबै निर्णायक राजनीतिक परिवर्तनहरुको नेतृत्व गर्दै आएको छ । ००७ मा बीपी कोइरालाको नेतृत्वमा राणा शासनको अन्त्य र ०१५ मा सम्पन्न पहिलो संसदीय निर्वाचनमा कांग्रेसको सरकार गठन, ०१५ मा सुवर्ण शम्शेरको नेतृत्वमा संविधान निर्माण, ०४६ सालमा गणेशमान सिंहको नेतृत्वमा निर्दलीय निरंकुशताको अन्त्य र ०४७ मा कृष्णप्रसाद भट्टराईको नेतृत्वमा संविधान निर्माण र संसदीय निर्वाचन, ०६३ सालमा गिरिजाप्रसाद कोइरालाको नेतृत्वमा गणतन्त्र र संघीयताको स्थापना, सशस्त्र हिंसामा सक्रिय माओवादीलाई शान्ति प्रक्रियामा ल्याइनु र ०६४ मा पहिलो संविधान सभाको निर्वाचन, सुशील कोइरालाको नेतृत्वमा ०७२ मा संविधान जारी गर्ने काम नेपाली कांग्रेसकै नेतृत्वमा भएका हुन् । जारी संविधान कार्यान्वयन गर्दै परिवर्तनहरुलाई संस्थागत विकासको मार्गमा उन्मुख गराउने काम वर्तमान पार्टी सभापति शेरबहादुर देउवाको नेतृत्वमा गठित सरकारबाट नै सम्भव भएको छ । उहाँले असन्तुष्ट पक्ष समेतलाई संविधान कार्यान्वयनका लागि निर्वाचनमा सहभागी हुन सहमतिमा ल्याउनु भएको हो । तर संविधान जारी भएपछि केही प्राविधिक तथा राजनीतिक कारणहरुले नेपाली कांग्रेसको अवस्था कमजोर हुन पुगेको छ । गत ०७४ चैत ९ देखि ०७५ वैशाख १६ सम्म बसेको नेपाली कांग्रेस केन्द्रीय कार्यसमितिको वैठकले नेपाली कांग्रेसले निर्वाचनमा भोग्नु परेको पराजयका कारणहरुको सुस्म समीक्षा गरी निष्कर्ष समेत निकालेको थियो । दुई ठूला कम्युनिष्ट पार्टीको एकता, नेपाली कांग्रेस पार्टीमा देखिएको समूहगत धारहरु र अन्तर्घात, अनुशासनहीनता, साथीहरुमा देखिएको अवाञ्छित प्रतिस्पर्धा, धरातलीय यथार्थताका विषयमा अनुसन्धान, सूचना र विश्लेषणको कमी, पार्टीको नेतृत्वमा भएका जनमुखी असल कामहरुको प्रचार भन्दा पनि गलत प्रचारहरुको शिकार, पार्टीका सबै तहमा रहेको व्यवस्थापकीय तदर्थवाद जस्ता कतिपय कमजोरीहरुका कारण निर्वाचनमा जनताले नेपाली कांग्रेसलाई दोस्रो स्थानमा झारेका हुन् । क्रमश: कमीकमजोरीहरुको अझै सूक्ष्म, विवेकसम्मत र यथार्थपरक समीक्षा गर्दै कांग्रेसले आफ्नो इतिहासको दायित्वलाई निर्वाह गर्ने सामर्थ्य राख्ने छ भन्नेमा हामी विश्वस्त छौं । संगठनको आधार भनेको टोल, वडा, गाउँ, नगरमा बस्ने र त्यहाँ सक्रिय साथीहरु नै हुन्, उनीहरुको सम्पर्क, सम्बन्ध र आचरणका आधारमा नै संगठनको दरो जग तयार हुन्छ । संगठनको जगलाई थप सशक्त बनाउन केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय इकाइहरुको जागरुक सक्रियता हुनु अनिवार्य हुन्छ भन्नेमा यो महासमिति वैठक सहमत छ ।
- देश निर्माणमा युवा वर्गको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । नयाँ पुस्ताको प्रभावकारी परिचालन बिना कुनै पनि दल, सिद्धान्त र नीति सफल हुन सक्दैन । सबै भातृ संस्था सम्बद्ध युवाहरु सहित देशको सिंगो युवा जनशक्तिहरुलाई लोकतन्त्रका प्रति आकर्षित गराउन, नेपाली कांग्रेसमा सक्रिय गराउन नेपाली कांग्रेसले आफ्ना नीति तथा कार्यक्रम एवं राष्ट्रभक्ति, स्वतन्त्रता, समानता, अधिकार, समाजिक न्याय जस्ता विषयहरुलाई सुशिक्षित गरी नयाँ

पुस्ताको सहभागिता बढाउदै उनीहरुलाई सक्रिय तुल्याउन विशेष कार्यक्रम ल्याउने आवश्यकता बोध गरेको छ । आर्थिक विकासमा लागि उचित शिक्षा, रोजगारीको व्यवस्था, कृषि व्यवसायको आधुनिकीकरण, औद्योगीकरण र विकास आयोजनाहरुमा युवाहरुलाई प्रोत्साहित गरी उनीहरुको योग्यता, क्षमता र सीपलाई स्वदेशमै उपयोग गर्नुपर्छ भन्ने नेपाली कांग्रेसको स्पष्ट मान्यता छ । समाजमा रहेका अतिरिक्त क्षमता भएकाहरुका लागि शिक्षा, सीप विकास, अशक्तहरुका लागि आजीविका, वृद्धवृद्धाहरुको संरक्षण, बालबालिकाहरुको शिक्षा उचित पालनपोषण जस्ता सामाजिक कार्यहरुमा नेपाली कांग्रेस प्रतिबद्ध छ र यस्ता कार्यहरुमा आआफ्ना ठाउमा रही सहभागी हुन यो महासमिति वैठक सम्पूर्ण सदस्य साथीहरुलाई आह्वान समेत गर्दछ ।

- अहिले नेपालमा चार वटा राजनीतिक धारहरु ९एयष्तिष्अबर्ा त्चभलमक० विद्यमान छन् ।
    - ◆ पहिलो, नेपाली कांग्रेसले लिएको राष्ट्रियतासहित स्वतन्त्रताको सार्वभौम सिद्धान्त, लोकतन्त्र, समाजवाद, संघीयता, गणतन्त्र मान्ने धार ,
    - ◆ दोस्रो, एकदलीय निरंकुशता र जनवादी केन्द्रीयता लागू गर्न चाहने र जनताका स्वतन्त्रतामाथि नियन्त्रण गर्न चाहने कम्युनिष्ट धार,
    - ◆ तेस्रो, परम्परावादी राजावादी दक्षिणपन्थी विचार र
    - ◆ चौथोमा जातीय अतिवाद र क्षेत्रीय अतिवाद छन् ।
- वर्तमानबाट निराश र परिवर्तनलाई स्वीकार गर्न नसक्नेहरु राजावादी, एकधर्म सापेक्षतावादी, एकात्मक राज्यप्रणालीका पक्षमा रहेका छन् । जातीय-अतिवाद र क्षेत्रीय-अतिवादलाई केही जनजातिका नाउँमा संगठितहरु र तराईमधेसका नाउँमा राजनीति गर्नेहरु सहित केही व्यक्तिहरु जसले नेपालको राष्ट्रिय एकता र अखण्डतामाथि नै धावा वोल्ने विचारहरु प्रक्षेपण गरिरहेका छन् ।
- बहुलवाद, स्वतन्त्रता, समानता, स्वतन्त्र प्रेस, अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता, संगठनको अधिकार, धार्मिक स्वतन्त्रता, स्वतन्त्र भ्रमणको अधिकार, कानूनतः सम्पत्ति आर्जन गर्ने स्वतन्त्रता, जनताको सार्वभौम र निर्णायक भूमिका अस्वीकार गर्ने कम्युनिष्ट पार्टीहरुका अनेक रुपहरु छन् । कोही लोकतन्त्रका मौलिक मान्यताहरुलाई आवरणमा स्वीकार गरेझैं गरी एकदलीय प्रवृत्तिलाई मलजल गरिरहेका छन् भने कोही लोकतन्त्रका सबै मूल्यहरुमाथि संगठित प्रहार गरिरहेका छन् । राष्ट्रवादको अतिरञ्जित व्याख्या, नेपाली जनतालाई स्वप्नशील आश्वासन, चर्का र उत्तेजक नारा दिदै नेपालमा एकदलवादी कम्युनिष्टहरुले भ्रममा पार्ने प्रयत्न गरेका छन् ।
- नयां पुस्तालाई नेपाली कांग्रेसका आदर्श, सिद्धान्त, कार्यक्रम, नीति, उपलब्धि, आचरण र कर्मवारे अझ जानकार गराउनु आवश्यक छ । शैक्षिक सामाजिक अभियानहरु तथा पर्यावरणीय सुरक्षाका लागि नेपाली कांग्रेसको सार्थक अभियान मार्फत नयां पुस्तालाई सकृय पार्न सकिन्छ ।

- विगतका सबै कमीकमजोरीहरुलाई आत्मसमीक्षाद्वारा सुधार गरी अवका दिनमा पार्टी नेतृत्व सहित सम्पूर्ण सदस्यसाथीहरु जनतामा एकताबद्ध, लोकतान्त्रिक संस्कृतियुक्त, अनुशासित, भ्रष्टाचारमुक्त, अध्ययनशील, व्यवहारकुशल, कर्मशील र उद्यमशील रहेको प्रमाणित गर्ने महासमितिको यो बैठक पूर्ण प्रतिबद्धता प्रकट गर्दछ ।
- वर्तमान अवस्थामा नेपाली कांग्रेसलाई चुस्त, पुनः जागरुक, एकताबद्ध गराउन कार्यक्रमहरु निरन्तर हुनु पर्दछ । सदन, सडक जहां भए पनि पार्टीको क्रियाशील र जागरुक उपस्थिति हुनुपर्दछ । सरकारका गलत कार्यहरुको विरोधमा तत्काल जनता समक्ष पुग्ने कार्य गरिरहनु पर्दछ । चुस्त आन्तरिक व्यवस्थापन, उपलब्धिहरुको संस्थाकरण, सामुन्ने रहेका चुनौतीहरुको सामना गर्ने उचित रणनीति निर्माण, सूचना प्रविधिको ज्ञान र सूचना, प्रचार, प्रसारमा गम्भीरता, प्रत्येक तहका बीचमा नियमित संचारसम्पर्क र सूचना आदानप्रदान, विशेष क्षमता पहिचान गरी पार्टीमा योगदानका अवसर प्रदान, नियमित पार्टी बुलेटिन प्रकाशन, पार्टीमा योगदान दिने नेताहरु, प्रजातन्त्र सेनानीहरु, पार्टी नेताहरुका जीवनीहरु, उनीहरुका रचनाहरुको प्रकाशन, प्रसारण, र गाउँठाउँमा रही प्रजातान्त्रिक आन्दोलनमा जीवन व्यतित गर्नेहरुको सूचना संकलन गरी अभिलेखीकरण, पार्टीका विषयमा र राष्ट्रिय मुद्दाहरुमा नियमित अनुसन्धान प्रतिवेदन तयार, विभिन्न पेशाव्यवसायमा आबद्ध र सञ्चारकर्मी, बुद्धिजीवीहरुसँग नियमित अन्तर सम्वाद, साहित्यकला क्षेत्रको परिचालन, र सम्पूर्ण भातृ र शुभेच्छुक संस्थाहरुका बीचमा अन्तरसंवाद र सशक्त परिचालन कांग्रेसको जीवन्तताका महत्वपूर्ण आधार हुन् भन्ने नेपाली कांग्रेस महासमिति बैठकको ठहर छ ।
- माथि उल्लिखित सबै प्रतिबद्धताहरुको सफल कार्यान्वयनका लागि नेपाली कांग्रेस पार्टीलाई अझै संगठित र सशक्त बनाउन आवश्यक छ । सैद्धान्तिक-वैचारिक प्रष्टता र प्रतिबद्धता यसको लागि पहिलो शर्त हो । त्यस्तै, संघीय राज्य प्रणालीको संरचना अनुसार पार्टीको संगठनात्मक संरचना रुपान्तरण हुनु पनि अनिवार्य शर्त हो । पार्टीको विधान संशोधनको ध्येय र प्रयोजन यही नै हो । यसलाई पूरा गर्न पार्टीका सबै तहका नेता र सदस्यहरु, जनता, मतदाता, समर्थक, शुभेच्छुकहरुसंग सम्पर्क, संवाद, नीति, प्रशिक्षण, आचरण, अनुशासन, एकता र सक्रियता संगठन सुदृढीकरणका प्रमुख सूत्र र कार्य हुन् । लोकतन्त्रमा राजनीतिक दल प्रतिपक्ष र सत्तापक्षको भूमिकाका लागि सधै सक्षम र तत्पर रहनु पर्दछ । जनता र देशको पक्षमा, सरकारको जनविरोधी कामको विपक्षमा सदन र सडकमा सधैं सक्रिय रहनु पर्दछ । विरोध, जुलूस प्रदर्शन र शान्तिपूर्ण आन्दोलनका लागि पनि तयार रहनुपर्छ । आगामी सबै तहका निर्वाचनमा विजयी हुनका लागि योजनाबद्ध रुपमा निरन्तर कार्यरत रहनुपर्दछ ।

नेपाली कांग्रेसको यो महासमिति बैठक यसका लागि पूर्ण प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दै, निरन्तर एकतावद्ध, अनुशासित र क्रियाशील रहने निर्णय गर्दछ ।

धन्यवाद । **जय नेपाल !**

महामन्त्रीको प्रतिवेदन

नेपाली कांग्रेसको महासमितिको यस बैठकले ऐतिहासिक राजनीतिक महत्व राख्दछ । २०६२/०६३ सालको जनआन्दोलन मार्फत नेपालमा भएको युगान्तकारी राजनीतिक परिवर्तनले स्थापना गरेको संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रलाई संस्थागत गर्ने क्रममा हाम्रै नेतृत्वमा निर्माण भई जारी भएको नेपालको संविधान र सम्पन्न भएका तीनै तह (स्थानीय, प्रदेश र संघीय) का निर्वाचन पश्चात मुलुकमा विकसित भएको विशिष्ट राजनीतिक परिस्थितिमा सम्पन्न हुदै गरेको यस बैठकले नेपालको इतिहासमा विशेष स्थान राख्दछ । दुनियामा असान्दर्भिक भएको साम्यवादी विचारका बाहकहरु फराकिलो बहुमतकासाथ सरकारको नेतृत्वमा पुग्नु ठुलो राजनीतिक व्यंग भएको छ ।

यस ऐतिहासिक अवसरमा नेपाली कांग्रेसको स्थापनाकाल देखि आजसम्म गरिएका क्रान्ति संघर्ष र आन्दोलनहरुमा आफनो जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने ज्ञात अज्ञात आदरणीय शहिदहरुप्रति भावपुर्ण श्रद्धाजली अर्पण गर्दछौ साथै देश जनता र लोकतन्त्रकालागि जीवन समर्पित गरी उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउनुहुने आदरणीय अग्रजहरु प्रति हार्दिक सम्मान व्यक्त गर्दछौं ।

आज भन्दा ७३ बर्ष अघि पार्टीको स्थापना गरी नेपाललाई घोर अन्धकारपुर्ण सामन्ती युगबाट आधुनिक लोकतान्त्रिक युगमा प्रवेश गराउने श्रेय जननायक बीपी कोइरालालाई छ । यस अवसरमा हामी २००७ सालको जनक्रान्तिका प्रणेता पार्टीका संस्थापक नेता श्रद्धेय बीपी कोइरालालाई सम्मान पुर्वक स्मरण गर्न चाहन्छौं । उहाँको नेतृत्व र मार्गदर्शन नेपाली कांग्रेसको संचित पुँजी र प्रेरणा पुञ्जको रुपमा रहनेछ ।

नेपाली कांग्रेसको स्थापना र २००७ सालको जनक्रान्तिमा नेतृत्वदायी भुमिका निर्वाह गर्नुभएका पार्टीका संस्थापक नेता, देश, जनता र प्रजातन्त्रका लागि सधैं समर्पित, २०१५ सालको प्रथम संसदीय निर्वाचन सम्पन्न गर्ने सरकार प्रमुख, अनेकौ संकटपूर्ण परिस्थितिमा पनि पार्टीलाई विचलित हुन नदिई अतुलनीय योगदान पुऱ्याउनु हुने श्रद्धेय नेता सुवर्ण शमशेर राणाप्रति श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्न चाहन्छौं ।

नेपाली कांग्रेसको स्थापनाकालदेखि नै अनवरत रुपमा नेतृत्व प्रदान गरेर पार्टीलाई जीवन्तता दिने संस्थापक नेता, साहस र संकल्पका प्रतिमुर्ति, ३० वर्षे पंचायती निरंकुशता विरुद्धको संघर्षका महान सारथी, २०४६ सालको जन-आन्दोलनका सर्वोच्च कमाण्डर सर्वमान्य नेता गणेशमान सिंहलाई हामी यस ऐतिहासिक बैठकमा स-सम्मान स्मरण गर्न चाहन्छौं ।

पार्टी स्थापनाकाल देखि नै नेतृत्वदायी भूमिकामा रहनु हुने २००७ सालको जनक्रान्तिका अग्रणी, राष्ट्रियता, प्रजातन्त्र र समाजवादप्रति आजीवन समर्पित, सत्य, अहिंसा र उच्च नैतिकताका पक्षपाति, महान सत्याग्रही सन्त नेता आदरणीय कृष्णप्रसाद भट्टराईलाई श्रद्धापुर्वक स्मरण गर्न चाहन्छौ ।

२००३ सालको ऐतिहासिक मजदूर आन्दोलनका प्रणेता, नेपालको सबै प्रजातान्त्रिक आन्दोलनका क्रान्तिकारी अग्रणी योद्धा, २०५९ आश्विन १८ पश्चातको प्रतिगमन विरोधी आन्दोलनका महानायक, गणतन्त्रका प्रवर्तक, ऐतिहासिक शान्ति प्रक्रियालाई नेतृत्व प्रदान गरी संविधानसभाको निर्वाचन मार्फत नेपालमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना गर्ने नेता आदरणीय गिरिजाप्रसाद कोइरालालाई यस ऐतिहासिक क्षणमा स-सम्मान स्मरण गर्न चाहन्छौं ।
नेपालका प्रजातान्त्रिक आन्दोलनका अथक योद्धा, राष्ट्रियता, प्रजातन्त्र र समाजवादप्रति अविचलित निष्ठाराखी सरल र सादा जीवनशैली, सुदृढ चारित्रिक व्यक्तित्व, र उच्च नैतिक बलद्वारा नेपालको राजनीतिमा शिर्ष स्थान बनाउनु भएका संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको नयाँ संविधानका निर्माता, आदरणीय नेता सुशील कोइरालालाई यस ऐतिहासिक अवसरमा सम्झन र श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्न चाहन्छौं ।

यसैगरी यस ऐतिहासिक अवसरमा नेपाली कांग्रेसका अग्रज नेताहरुः महेन्दनारायण निधि, सिके प्रसाईं, रामनारायण मिश्र, बलबहादुर राई, शेख ईद्रिश, धनमानसिंह परियार, मंगलादेवी सिंह, शैलजा आचार्य, नोना कोइराला, भीमबहादुर तामाङ्ग, देवीप्रसाद सापकोटा, महेन्द्रविक्रम शाह, सुर्यप्रसाद उपाध्याय, देवव्रत परियार, योगेन्द्रमान शेरचन, दिवानसिंह राई, तेजबहादुर अमात्य, सरोजप्रसाद कोइराला, राधाकृष्ण थारु, बोधप्रसाद उपाध्याय, तुर्शा हेमरम, द्वारिकादेवी ठकुरानी, प्रेमराज आङ्दम्बे, दुर्गानन्द झा, अरविन्द ठाकुर, भुविक्रम नेम्वाङ्ग, भीमनारायण श्रेष्ठ, जमानसिंह गुरुङ्ग, पदमबहादुर आले, भीमप्रसाद श्रेष्ठ, दलसिंह कामी, सूर्यभक्त अधिकारी, गोवर्द्धन शर्मा पोखरेल लगायतका क्रान्तिकारी आदर्श व्यक्तित्वहरुलाई सम्मान पुर्वक स्मरण गर्न चाहन्छौं, जसको जीवन संघर्ष र उच्च योगदानले नेपाली कांग्रेस आजको अवस्थामा आईपुगेको छ ।

यसैगरी नेपाली कांग्रेसको आदर्श र सिद्धान्तप्रति अटल, अविचलित र निष्ठावान रहेकै कारण माओवादी हिंसाको चपेटामा परी ज्यान गुमाउनु हुने आदरणीय शहिदहरुप्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्दै श्रद्धाञ्जली प्रकट गर्दछौं ।

महासमितिको यो बैठक परम्परागत भन्दा निकै भिन्न र उच्च महत्वको छ । आज हाम्रो सामु विगतको बैठकमा सहभागि हुनु भएका कतिपय महत्वपूर्ण नेताहरु उपस्थित हुनुहुन्न । उहाँहरु नियतिको क्रुर चपेटामा परी दिवंगत हुनुभएको छ । हामी यस अवसरमा आदरणीय नेता केन्द्रीय सदस्य खुमबहादुर खड्का, पूर्व केन्द्रीय सदस्य भरत शमशेर राणा, रामहरी जोशी, चक्रप्रसाद बाँस्तोला, मार्शल जुलुम शाक्य, कृष्णकुमार जोशी, प्रतापराम लोहार, पूर्व सांसद रामहरी ढुङ्गेल लगायतका नेताहरुलाई स्मरण गर्न चाहन्छौ । यसै गरी स्याङ्जा जिल्लाका पार्टी सभापति एवं संविधानसभा सदस्य कमलप्रसाद पंगेनी, पूर्व जिल्ला सभापति बालराज कार्की, ज्योतिप्रकाश जोशी समेत हाम्रा विचमा हुनुहुन्न । यस अवसरमा हामी केन्द्रदेखि सबै तहका दिवंगत सबै साथीहरुप्रति हार्दिक श्रद्धासुमन अर्पण गर्न चाहन्छौं ।

इतिहासमा हामीले धेरैपटक प्रजातन्त्रको लामो लडाईं लड्यौं । पटक-पटकका आन्दोलनहरुमा संधैभरि सफलता प्राप्त पनि गऱ्यौ । यी सबै सफलताहरुमा हाम्रा हजारौ साथीहरुको उल्लेखनीय योगदान छ । आजको यस अवसरमा हामी ती सबै साथीहरुको योगदानलाई कदर स्वरुप सम्झन र सम्मान गर्न चाहन्छौं । साच्चै भन्ने हो भने नेतृत्व त अगाडि उभिने, आह्वान गर्ने र वाटो देखाउने मात्र हो । हरेक सफलतामा हजारौ साथीहरुको योगदान नै निर्णायक आधारशीलाको रुपमा रहेको हुन्छ । यो सत्यलाई हामीले कदापी भुल्न हुँदैन । यस ऐतिहासिक बैठकमा हामी ति सबै साथीहरुप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दै हाम्रो यात्रा र सफलतामा अनवरत साथ दिनुहुने सबै नेपाली दिदी बहिनी र दाजुभाईहरुप्रति आभार व्यक्त गर्न चाहन्छौं ।

हाम्रो पार्टीको स्थापनाकाल देखिकै संविधानसभा मार्फत संविधान निर्माण गर्ने उद्देश्य पुरा गरी वर्तमान सभापति श्री शेरबहादुर देउवाको नेतृत्वमा तीनै तहको निर्वाचन सम्पन्न गराई भविष्य तर्फको राजनीतिक अग्रसरता लिन यस ऐतिहासिक बैठकमा भेला भएका छौं ।

पार्टीको संगठनात्मक गतिविधिः

- नेपाली कांग्रेसको १३ औं महाधिवेशन (फाल्गुण २०-२३, २०७२) पश्चात महासमितिको बैठकसम्म आइपुग्दा केन्द्रीय कार्यसमितिको ६१ वटा बैठक सम्पन्न भएका छन् । यी बैठकहरुमा पार्टीको आन्तरिक संगठनदेखि लिएर देशमा विकसित राजनीतिक घटनाक्रममा व्यापक छलफलहरु भएका छन् । नेपाली कांग्रेसको संगठनलाई चुस्त र दुरुस्त बनाउन र नेपाली कांग्रेसले उठाएका मुद्दाहरुलाई आम नागरिकसम्म पुऱ्याउन केन्द्रबाट केन्द्रीय नेतृत्व तहका साथीहरु जिल्ला जिल्लामा विभिन्न कार्यक्रमहरुमा भाग लिन जानु भएको कुरा साथीहरुमा अवगत गराउन चाहन्छौं ।
- नेपाली कांग्रेसका जिल्ला, क्षेत्र, नगर, गाउँ, वडा कार्यसमितिहरुले पूर्णता पाए नपाएको तथा वडा तहदेखि सबै तहका साथीहरुको अभिलेख राख्ने विषयमा केन्द्रबाट जिल्ला कार्यसमितिहरुलाई नामावाली सहित केन्द्रीय कार्यालयमा जानकारी पठाउन परिपत्र गर्दा गर्दै

पनि हालसम्म केही जिल्ला कार्यसमितिबाट मात्र नामावली प्राप्त भएको छ । वडा तहदेखि नै केन्द्रमा अभिलेख राख्ने कार्यमा जिल्लाबाट यथाशीघ्र केन्द्रमा नामावली प्राप्त हुनेनै छ ।

- नेपालको लोकतान्त्रिक आन्दोलनलाई सुदृढ गर्न र पार्टीको जनाधारलाई बलियो बनाउन २०७४ साल असोज २९ गते नेपाली कांग्रेस र नेपाल लोकतान्त्रिक फोरम बीच पार्टी एकिकरण गरिएको छ । एकिकरणको मर्म र भावना अनुसार नेपाली कांग्रेसको सांगठानिक संरचनामा केन्द्र, प्रदेश, जिल्ला, क्षेत्र, नगर, गाउँ र वडा सम्म नेपाल लोकतान्त्रिक फोरम र यसका भातृ संस्थाहरुको यथोचित समायोजन गर्न पार्टीद्वारा उपसभापति विमलेन्द निधीको संयोजकत्वमा समायोजन समिति गठन गरी कार्य प्रारम्भ भइसकेको छ । साथै नेपाली कांग्रेस केन्द्रीय कार्यसमितिको मिति २०७५ कार्तिक २० गतेको बैठकको निर्णयअनुशार श्री विजयकुमार गच्छदारलाई उपसभापति पदमा मनोनयन गरिएको छ ।
- नेपाली कांग्रेसको संगठनलाई सुदृढ गर्दै यसको जनाधारलाई अझ बलियो बनाउन नेपाली कांग्रेस र अखण्ड नेपाल पार्टी विच मिति २०७४ कार्तिक ११ मा एकिकरण सम्पन्न गरि उक्त पार्टीका अध्यक्ष श्री कुमार खड्कालाई नेपाली कांग्रेस केन्द्रीय कार्यसमितिको आमन्त्रीत केन्द्रीय सदस्य मनोनयन समेत गरिएको छ । यसै गरी अखण्ड नेपाल पार्टी समानान्तर पनि मिति २०७४ वैशाख ९ गते नेपाली कांग्रेस पार्टीमा समाहित भई उक्त पार्टीका संयोजक दयाराम पाण्डे लगायतलाई महासमिति सदस्यमा मनोनयन गरिएको छ ।
- नेपाली कांग्रेसको क्रियाशील सदस्यताका सम्बन्धमा १३ औं महाधिवेशन पश्चात क्रियाशील सदस्यता प्रमाण-पत्र सबै जिल्ला र विदेशस्थित सबै जनसम्पर्क समितिहरुमा पठाइसकेको छ । कतिपय जिल्लाहरुमा हालसम्म पनि प्रमाण-पत्र वितरण नगरिएको जानकारी प्राप्त भएका छन् । विधान संशोधनको प्रक्रियामा छ । यस बैठकबाट विधान पास भएपछि क्रियाशील सदस्यतालाई थप पारदर्शी, परिमार्जित र व्यवस्थित गरिनेछ ।
- नेपाली कांग्रेसका जिल्ला सभापतिहरुको राष्ट्रिय भेला मकवानपुरको हेटौंडामा आषाढ ५, ६ र ७, २०७५ मा सम्पन्न भएको छ । जिल्ला सभापतिहरुको हेटौंडा भेलाले २१ बुँदे प्रस्तावहरु पारित गरेको छ । जिल्ला सभापति, सचिव र कोषाध्यक्षहरुको राष्ट्रिय भेलाबाट पार्टी संगठन सुदृढीकरण गर्ने कार्यमा महत्वपूर्ण योगदान पुगेको छ ।
- महाधिवेशन पश्चात् यो अवधिमा जिल्ला, क्षेत्र, गाउँ, नगर वडासम्म सम्बन्धित निकायकै अगुवाईमा र्‍याली, सभा, प्रशिक्षण, अन्तरक्रिया, गोष्ठी लगायतका विभिन्न कार्यक्रम संचालन भएका छन् । कार्यक्रमहरुमा साथीहरुको व्यापक उत्साह र जाँगर देखिएको छ । नेपाली कांग्रेसकाप्रति नेपाली जनतामा नयाँ आशा र विश्वास जागृत भएको छ । यी कार्यक्रमहरु संचालनमा अगुवाई गर्ने, व्यवस्थापन गर्ने सबै साथीहरुमा हामी हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्न चाहन्छौं । आगामी दिनमा अझ बढी सक्रियताका साथ स्थानीय तहमा साथीहरुले आफ्नो नेतृत्वदायी भूमिका वहन गर्नु हुनेछ भन्ने विश्वास व्यक्त गर्न चाहन्छौं ।
- नेपाली कांग्रेसको सरकारको पालामा शुरु गरिएका सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गतका ६५ वर्ष उमेर पुगेका नेपाली नागरिकहरुलाई वृद्ध भत्ता दिने, स्पाइनल इन्जुरी, क्यान्सर तथा

मुटु रोगका विरामीलाई मासिक रु. ५०००।- (पाँच हजार) जीविकोपार्जन भत्ता उपलब्ध गराउने निर्णयको खारेज गर्ने, विधिपूर्वक नियुक्त गरिएका राजनीतिक नियुक्तिहरुको पूर्वाग्रही ढंगले हटाउने तथा स्वतन्त्र न्यायपालिका माथि हस्तक्षेप, प्राज्ञिक तथा निजामति क्षेत्रमा आतंक, स्वतन्त्र प्रेस अधिकारको कुण्ठीत र आकासिदो मुल्यबृद्धि लगायतका अधिनायकवादी र जनविरोधी क्रियाकलापका विरुद्धमा २०७५ साल साउन १५ गते पार्टीले देशका ७७ वटै जिल्लाका सदरमुकाम र विदेशस्थित जनसम्पर्क समितिको कार्यालयमा विरोध प्रदर्शनको कार्यक्रम गरिएको जानकारी गराउन चाहन्छौं ।

- नेपाली कांग्रेसका उपसभापति प्रमुख रहनु भएको नेपाली कांग्रेस केन्द्रीय नीति तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठानले विभिन्न कार्यक्रमहरु आयोजना गर्दै आएको यहाँहरुलाई सर्वविदितै छ । उक्त प्रष्तिठानले प्रतिनिधि सभा सदस्य, राष्ट्रिय सभा सदस्य र प्रदेश सभा सदस्यहरुलाई पार्टीको केन्द्रीय कार्यलयमा अभिमुखिकरण कार्यक्रम आयोजना गरेको छ । यसैगरी नेपाली कांग्रेसबाट निर्वाचित महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका र नगरपालिकाका प्रमुख र उपप्रमुखहरुलाई एक दिने अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरेको छ । साथै, प्रतिष्ठानले दोलखा, गोरखा, रामेछाप, पाल्पा जिल्लामा प्रशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न गरेको छ । निकट भविष्यमा अन्य विभिन्न स्थानमा प्रशिक्षण, छलफल, गोष्ठी तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने कार्यक्रम रहेको अवगत गराउन चाहन्छौं ।
- गाउँ, नगर, क्षेत्र र जिल्ला तहबाट पनि बारम्बार कैयौं प्रशिक्षण, छलफल गोष्ठी तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरु सम्पन्न भएका छन् र यी कार्यक्रमहरु मध्ये धेरैमा केन्द्रीय कार्यसमितिका साथीहरु र अन्य विज्ञ साथीहरु, प्रशिक्षकको रुपमा पुग्नु भएको छ । यी कार्यक्रमहरुबाट पार्टीको सिद्धान्त, नीति तथा कार्यक्रमहरुलाई जनस्तरसम्म पुऱ्याउन महत्वपूर्ण योगदान पुगेको छ । यस्ता कार्यक्रहरु निरन्तर संचालन गर्न हामी आग्रह गर्दछौं ।
- नेपाली कांग्रेसका केन्द्रीय सदस्य श्री श्यामकुमार घिमिरेको संयोजकत्वमा केन्द्रीय लेखा परिक्षण समिति गठन गरिएको छ ।
- नेपाली कांग्रेस केन्द्रबाट गठन गर्नुपर्ने केन्द्रीय तहका विभाग तथा समितिहरुलाई अझै पनि पूर्णता दिन सकिएको छैन । १३ औं महाधिवेशनपछि पार्टीका साथीहरुले अपेक्षा गरे बमोजिमको पार्टीको संगठन निर्माणमा केन्द्रबाट सम्पन्न गर्नु पर्ने कतिपय कार्यहरु यथाशिघ्र सम्पन्न हुने छन ।

भातृ तथा शुभेच्छुक संस्थाहरुका सम्बन्धमा

- नेपाल तरुण दल, नेपाल महिला संघ, नेपाल भूतपूर्व सैनिक संघ, नेपाल राष्ट्रिय मगर संघको अधिवेशन सम्पन्न भईसकेको छ । अन्य भातृ संघहरु महाधिवेशनको तयारीमा जुटेका छन् ।
- नेपाल विद्यार्थी संघ आफ्नो अधिवेशनमा जुटेको छ । संघको प्रस्तावित विधानलाई नेपाली कांग्रेस केन्द्रीय कार्यसमितिले अनुमोदन गरिसकेको छ ।

- शुभेच्छुक संस्थाहरुको हकमा नेपाल डेमोक्रेटिक लयर्स एशोसिएसन, नेपाल निजामति कर्मचारी युनियन, नेपाल शिक्षक संघ, सिडेन (ऋभलतभच ायच म्भ्कयअचबतष्अ भ्लनष्लभभच), नेपाल साँस्कृतिक संघ लगायतका शुभेच्छुक संस्थाहरुको अधिवेशन भैसकेको छ भने अन्य शुभेच्छुक संस्था पनि अधिवेशनका लागि तयारीमा लागेका छन् ।
- शुभेच्छुक संस्था नेपाल ट्रेड युनियन कांग्रेसको अधिवेशन सम्पन्न भैसकेको छ । नेपाल ट्रेड युनियन कांग्रेस श्रमिकहरुको हकहितका लागि लड्दै आएको छ । ट्रेड युनियन कांग्रेसले श्रमिक क्षेत्रमा संगठन निर्माण गर्ने कार्यलाई अझै व्यापक र तिव्रताका साथ अघि बढाउनु पर्दछ भन्ने पार्टीको मान्यता रहेको छ ।
- विदेशस्थित जनसम्पर्क समितिहरुले आफ्नो नियमित अधिवेशन गरिरहेका छन् । सबै समितिहरुको अभिलेख केन्द्रीय कार्यालयमा अद्यावधिक गरिएको छ ।

आगामी कार्यक्रमहरू:

क) नेपाली कांग्रेस केन्द्रीय कार्यालयलाई थप आधुनिक प्रविधियुक्त तुल्याइने छ ।

ख) पार्टीका क्रियाशील सदस्यता तथा थपिने नयाँ सदस्यहरुको अभिलेखलाई थप व्यवस्थित बनाइनेछ । यसैगरी पार्टीको सबै तहका कार्यालयहरु व्यवस्थित सुचारु र आधुनिक प्रविधियुक्त हुनेछन् ।

ग) केन्द्रीय नीति तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको अग्रसरतामा राष्ट्रव्यापी प्रशिक्षण अभियान संचालन गरिनेछ । यसरी प्रशिक्षण अभियान संचालन गर्दा प्रतिष्ठानद्वारा अग्रिम रुपमानै प्रशिक्षण सामग्रीहरु उत्पादन गरिनेछ । उत्पादित सामग्रीहरुमा पार्टीको सैद्धान्तिक, बैचारिक र ऐतिहासिक विषयहरुका अतिरिक्त नेतृत्व विकास, संगठन परिचालन रणनीति, सदस्यहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम तथा सम-सामयिक राजनीतिक विषयबस्तुहरु समेटिने छन् ।

घ) पार्टीका सबै तहका संरचनालाई व्यवस्थित र क्रियाशील तुल्याइनेछ ।

ङ) महासमितिको बैठक लगत्तै राष्ट्रव्यापीरुपमा सदस्यता वितरण अभियान संचालन गरिनेछ । अनलाईनबाट सदस्यता फाराम वितरण गर्ने प्रविधि बन्दोबस्त गरिनेछ । यसरी अभियान संचालन गर्दा युवा, महिला, आदिवासी-जनजाति, दलित, मधेसी, थारु, खस आर्य, अपाङ्गता भएका, अल्पसंख्यक एवं पिछडिएको क्षेत्रलाई समेटिने छ ।

च) भातृ एवं सुभेच्छुक संस्थाका महाधिवेशनहरुलाई अभियान कै रुपमा सम्पन्न गरिनेछ ।

छ) पार्टीका हरेक भातृसंस्थालाई विशेष जिम्मेवारी दिई आवधिक रुपमा मुल्यांकन गरिनेछ ।

ज) पार्टीका केन्द्रीय सदस्यहरुलाई कार्यक्षेत्र तोकी दीर्घकालिन रुपमा संगठन सुदृढीकरण अभियान संचालन गरिनेछ ।

झ) पार्टीद्वारा समय समयमा छलफल अन्तरक्रिया, सेमिनार, गोष्ठी र सभाहरु आयोजना गरिनेछ ।

ञ) नेपाली कांग्रेसको संगठनलाई सुदृढ र प्रभावकारी बनाउने सिलसिलामा महासमितिको बैठक सम्पन्न भए पश्चात राष्ट्रव्यापी रुपमा जागरण अभियान संचालन गरिनेछ । जस

अन्तर्गत सदस्यता वितरण, प्रशिक्षण, अन्तरक्रिया, छलफल, सभा, सेमिनार, भेला लगायतका कार्यक्रम रहनेछन् ।

पार्टी केन्द्रीय कार्यालयमा हाल कायम रहेको क्रियाशील सदस्यताको विवरण यस प्रकार छ ।

- बाह्रौं महाधिवेशनको कुल क्रियाशील संख्या -३,१६,८६६
- तेह्रौ महाधिवेशनमा नवीकरण भएको संख्या -२,५७,४०२
- नवीकरण नभएको संख्या -५९,४६४
- सबैभन्दा कम नवीकरण -१८४ (मुस्ताङ्ग)
- सबैभन्दा कम नयाँ -१३५ (मनाङ्ग)
- सबैभन्दा बढी नवीकरण -१०,७९१ (झापा)
- सबैभन्दा बढी नयाँ -९,८०७ (चितवन)
- तेह्रौ महाधिवेशनमा स्वीकृत नयाँ क्रियाशील संख्या -२,०२,१७९
- जनसम्पर्क समितिबाट प्राप्त कुल सदस्यता संख्या -११,०७४
- तेहौ महाधिवेशन कुल संख्या -४,७०,६५५

यो महासमितिको बैठकमा प्रमुखरुपमा पाँच एजेण्डा रहेका छन् (१) महामन्त्रीको प्रतिवेदन (२) राजनीतिक प्रस्ताव (३) विधान संशोधन प्रस्ताव (४) आर्थिक प्रस्ताव (५) कोषाध्यक्षको आर्थिक प्रतिवेदन । यी एजेण्डाहरुको बारेमा सम्पूर्ण साथीहरुले व्यापक छलफल गरी पारित गर्नु हुनेछ भन्ने हामीले विश्वास लिएका छौं । हामी इतिहासको महत्वपूर्ण राजनीतिक मोडमा उभिएका छौं । यस घडीमा पार्टीले अख्तियार गर्नुपर्ने नीति, विधानमा गर्नुपर्ने आवश्यक संशोधन र संगठन सुदृढीकरणका लागि तर्जुमा गर्नुपर्ने योजना र कार्यक्रमका विषयमा विस्तृत छलफल गर्नु हामी सबैको प्रमुख दायित्व हो ।

प्रस्थान विन्दु

महासमितिको यस बैठकले हाम्रो अघिल्लो कदमलाई मार्ग निर्देश गर्न सक्नु पर्दछ । साँच्चै भन्ने हो भने संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापनापछि नेपालको इतिहास दुई भागमा विभक्त भएको छ । विगतको इतिहास हाम्रा लागि ठुलो पाठशाला हो । हिजोका गौरवपुर्ण उपलब्धिहरुको संरक्षण गर्दै थप उपलब्धी प्राप्त गर्ने दिशामा हामीले नयाँ कदम चाल्नु पर्दछ । हामो मौलिक अस्तित्व, पहिचान, छवि र सिद्धान्तको जगमा पार्टीलाई अझ दर्विलो रुपमा उभ्याउने अग्रसरता प्रदर्शन गर्न यो महासमितिको बैठक सफल हुनु पर्दछ ।

भरपर्दो आशा

देशभरी छरिएर रहेका पार्टीका लाखौं साथीको नजर यस बैठकमा केन्द्रित छ । के होला महासमितिको बैठकमा ? कस्तो विधान बन्ला ? कस्ता राजनीतिक आर्थिक नीतिहरु तर्जुमा होलान् ? कस्तो संगठनात्मक प्रणाली र पार्टीको आधारशीला खडा गर्ने संकल्प गरिएला ? हाम्रा लागि पार्टीमा ठाउँ होला की नहोला ? यी र यस्ता अनेक प्रश्न, जिज्ञासा र कौतुहलता बोकेर लाखौं जनमत हामीलाई पर्खिरहेको छ । ती सबै साथीहरुको मनमा भरपर्दो आशा जगाउन सक्नु हामी सबैको कर्तव्य हो र यस दिशामा बैठकले सार्थकता प्राप्त गर्ने नै छ । यसै गरी पार्टीप्रति भरपर्दो विश्वास र पार्टीभित्र सुदृढ आन्तरिक एकता कायम गर्न यो बैठक सफल हुनेछ ।

इतिहासको समीक्षा

हामी पार्टी स्थापनाको ७३ औं बर्षमा छौं । यो निकै लामो समय र इतिहासको महत्वपूर्ण कालखण्ड हो । यस अवधिमा हामो नेतृत्वमा तीन वटा ठूला क्रान्ति र आन्दोलन भए । राज्यमा शासन व्यवस्था मात्र बदलिएन, झण्डै अढाई सय वर्ष पुरानो शाहवंशीय राजतन्त्रको अन्त्य भयो । यस बीचमा धेरै राजनीतिक उपलब्धि प्राप्त भए, विकासका आधारशीला खडा गरिए । आर्थिक पुनर्जागरणको ऐतिहासिक अवसर प्राप्त भयो । विश्वको मानचित्रमा नेपालको नयाँ परिचय स्थापित गर्ने इमान्दार प्रयत्न अघि बढ्यो । तथापि हामीले चाहेजति गर्न सकेनौं । नागरिकको आशा र भरोसाको एकमात्र विकल्पको रुपमा रहेका हामीहरुबाट जनताको हितमा केन्द्रित भई काम गर्ने सार्थक प्रयास अगाडी बढ्यो । तसर्थ हामीले यस बैठकमा विगतको लामो यात्राको वस्तुनिष्ठ समीक्षा गर्दै उच्च आत्मविश्वास साथ भविष्यतर्फ अघि बढ्ने संकल्प र कार्यदिशा लिनु पर्दछ ।

नयाँ सदस्यता र व्यवस्थापन

कुनै पनि राजनीतिक दलको संगठनात्मक आधारशीला भनेको यसमा आबद्ध सदस्यहरु नै हुन् । सदस्यहरुको निष्ठापूर्ण क्रियाशीलता, आफ्नो पार्टीप्रतिको अटुट आस्था र कर्तव्य-परायणता राजनीतिक दलको सामर्थ्य हो । योग्य र इमान्दार सदस्यको समर्पणको जगमा नै पार्टीको राजनीतिक इमारत खडा भएको हुन्छ । पुराना गतिशील सदस्यहरुको योगदान र अनुभव सँगसँगै नयाँ सदस्यहरुको आगमन र क्रियाशीलताले पार्टीलाई सधैंभरि जीवन्त र गतिशील तुल्याइराख्छ । बहुदलीय व्यवस्थामा मुख्य कुरा दलको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता हो । यसका लागि दलका सदस्यहरुको निष्ठा, योग्यता र क्रियाशीलता सबैभन्दा महत्वपूर्ण तत्व हो । दलका सदस्यहरुको इमान्दारी, उमेर समूह, योग्यता र छवि हेरेर नै जनताले आफ्नो अभिमत प्रकट गर्ने गर्दछन् । नेपालको राजनीतिमा अरु दलभन्दा परिपक्क छौं र हाम्रा मतदाताको औसत उमेर समुह पनि उच्च छ । यता आएर हामिले जनताको थप समर्थन प्राप्त गर्ने दिशामा क्रियाशिल हुन आवश्यक छ । तसर्थ हामीले नयाँ सदस्यका लागि पार्टीको ढोका सधैं खुला राख्नु पर्दछ । नयाँ सदस्य भनेको नदीको त्यस्तो मुहान हो जो कहिल्यै पनि सुक्नु हुँदैन । हाम्रा पुराना

सदस्यहरुको आत्मसम्मान र योगदानको अवमूल्यन नहुने गरी नयाँ सदस्यहरुलाई ठूलो संख्यामा पार्टीभित्र समाहित गर्नुपर्दछ । केवल समाहित गर्ने मात्र होइन, उनीहरुको उचित व्यवस्थापन र भविष्यको सुनिश्चितताका आधार पनि प्रस्तुत गर्नु पर्दछ । हाम्रो पार्टी संगठनको आधारभूत तह (वडा गाउँ नगर) लाई सुदृढ बनाउनका लागि आजको प्रमुख आवश्यकता यही हो । यसले हाम्रो समग्र सांगठानिक संरचनामा नयाँ आधार प्रदान गरी नवजागरण पैदा गर्नेमात्र होइन । पार्टी संगठनमा देखिएको सुस्तताको अन्त्य गरी गतिशीलता समेत ल्याउने छ ।

न्याय पद्धति र मूल्याङ्कन

हामीले पार्टीभित्र न्याय र मूल्याङ्कनको भरपर्दो पद्धति बसाल्न आवश्यक छ । जनताका बीचमा बसेर अहोरात्र काम गर्ने पार्टीका साथीहरुबारे हामी कहिलेकाही अनभिज्ञ जस्तै देखिन्छौँ । जनताले राम्ररी चिनेका पार्टीका वास्तविक कतिपय सदस्यहरु हाम्रो नजिक कहिल्यै आइपुग्नै पाउँदैनन् । मन, वचन र कर्मले पार्टीका लागि दिनरात खटेका साथीहरुको उचित मूल्याङ्कन गरी न्याय दिन नसक्दा उनीहरुले चित्त बुझाउन सकेका छैनन् । हाम्रो जस्तो लोकतान्त्रिक पार्टीमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था हुनु आवश्यक छ । हामीले राम्ररी बुझ्नु पर्दछ, पार्टीका साथीहरु भित्रको जीवनदायीनी शक्ति, सामर्थ्य र उत्साहले सम्बोधन प्राप्त गरेन भने काम गर्ने हौसला र प्रवृत्ति घटेर जान्छ । हामीबाट राम्रो कार्यसम्पादन हुन आवश्यक छ । तब मात्र राम्रो प्रतिफलको अपेक्षा गर्न सकिन्छ । तसर्थ साथीहरुलाई सुम्पिएको काम र जिम्मेदारी सम्पादनका आधारमा मूल्याङ्कन गरी न्याय दिने परिपाटी बसाल्नु आजको मुख्य आवश्यकता हो ।

सामयिक नीति

कुनै पनि आदर्श र सिद्धान्तले अभिप्रेरित एवं परिलक्षित भएको राजनीतिक दललाई जनताको बीचमा सान्दर्भिक बनाइराख्न समयोचित नीतिहरु अंगीकार गरिनु पर्दछ । हामीले इतिहासको एउटा कालखण्डमा संवैधानिक राजतन्त्र र बहुदलीय प्रजातन्त्रको नीति अख्तियार गऱ्यौं । राजा संवैधानिक भएर बस्न चाहुन्जेल हामीले आपत्ति गरेनौं । तर जब राजाले प्रजातान्त्रिक शासन प्रणालीका सबै सीमाहरु भत्काएर जनअधिकार अपहरण गरी निरंकुश हुन खोजे, हामी गणतन्त्रमा प्रवेश गऱ्यौं । यो हामीले अख्तियार गरेको सामयिक नीति हो । २०४६ सालको परिवर्तनपछि गिरिजाबाबुको नेतृत्वमा बनेको नेपाली कांग्रेसको सरकारले आर्थिक उदारीकरणको नीति अवलम्बन गरी मुलुकको अर्थतन्त्रलाई सुदृढ बनाउने काम गऱ्यो । साँच्चै भन्ने हो भने साढे तीन वर्षमा हामीले हासिल गरेको आर्थिक प्रगति नै अहिलेको राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको आधारशीला हो । तसर्थ हामीले समयको माग र राष्ट्रिय आवश्यकतालाई दृष्टिगत गरी बेलाबेलामा हाम्रा नीतिहरुमा पुनरावलोकन गरिरहनु पर्छ । यस बैठकले पार्टीद्वारा प्रस्तुत नीतिहरुमाथि विषद छलफल गरी ठोस निष्कर्ष निकाल्नु पर्दछ ।

ठोस मार्गचित्र

बहुदलीय व्यवस्था तथा संसदीय शासन प्रणालीका माध्यमबाट नेपालमा न्यायपूर्ण, गतिशील र शान्तिपूर्ण समाज निर्माण गरी सामाजिक, राजनीतिक र आर्थिक विकास गर्नु नेपाली कांग्रेसको उद्देश्य हो । हामी हाम्रो स्थापनाकालदेखि नै यही उद्देश्य प्राप्तिका लागि संघर्षरत र क्रियाशील छौं । २००७ सालको क्रान्तिले ल्याएको परिवर्तनलाई संस्थागत गरी दीगो र दरिलो बनाउने सफलता तत्काल हामीलाई प्राप्त भएन । तथापि २०१५ सालको संसदीय आमनिर्वाचन पश्चात बीपी कोइरालाको नेतृत्वमा गठन भएको नेपालको इतिहासमा प्रथम जननिर्वाचित सरकारले नेपालको विकासमा खडा गरेको कीर्तिमान हाम्रा निम्ति सधैं गौरवपूर्ण कोशेढुङगाको रुपमा रहेको छ । उक्त सरकारको विकासप्रतिको प्रतिवद्धता देखेर तत्कालीन राजाले जनविरोधी निरंकुश कदम चाले र नेपालमा निर्दलीय पञ्चायती व्यवस्थाको सूत्रपात गरे । तत्पश्चात ३० वर्षको लामो संघर्षको प्रतिफलस्वरुप प्रजातन्त्रको पुनर्स्थापना गर्न हामी सफल भयौं । त्यसयता निरन्तर काम गर्न पाएको भए आजसम्म देशले विकासमा ठूलो प्रगति गरिसक्थ्यो ।

संसदको पुनर्स्थापना

२०५२ सालबाट शुरु भएको माओवादी हिंसात्मक विद्रोह र २०५९ असोज १८ गते राजा ज्ञानेन्द्रद्वारा गरिएको राजनीतिक प्रतिगमन तथा २०६१ माघ १९ गते लादिएको निरंकुशताका कारण झण्डै १२ वर्षको बहुमुल्य समय त्यतिकै खेर गयो । २०६२/०६३ को ऐतिहासिक जनआन्दोलनका माध्यमबाट संसद पुनर्स्थापना भयो । संसदको पुर्नस्थापनाले नेपालको राजनीतिमा देखिएको वैधानिक रिक्ततालाई अन्त्य गरी मुलुकलाई संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र स्थापनातर्फ अग्रसर गरायो र हाम्रै नेतृत्वमा संविधानसभाको ऐतिहासिक निर्वाचन सम्पन्न हुनुका साथै त्यही संविधानसभाले नेपालबाट राजतन्त्रको अन्त्य समेत गर्‍यो । चार/चार पटक आफ्नै नेतृत्वमा सरकार बनाएका कम्युनिष्टहरुले नयाँ संविधान बनाउन सकेनन् । तत्पश्चात दोश्रो संविधानसभाको निर्वाचन गराई तत्कालिन पार्टी सभापति सुशील कोइरालाको नेतृत्वमा नयाँ संविधान निर्माण भयो । यो हामी सबैका लागि ठुलो राजनीतिक उपलब्धी र गौरवको विषय हो । हामीले संविधान मात्र बनाएनौं, वर्तमान सभापति शेरबहादुर देउवाको नेतृत्वमा तीनै तहको निर्वाचन सम्पन्न गरी संविधानको कार्यान्वयन समेत गर्‍यौं । २०४६ साल यताका झण्डै तीन दशक निकै उतारचढावपूर्ण रहे पनि नेपाल नयाँ युगमा प्रवेश गर्‍यो । यसको श्रेयका हामी निर्विकल्प अधिकारी हौं । तसर्थ यस महासमितिको बैठकले हाम्रो आगामी यात्राका लागि ठोस योजना, नीति र कार्यक्रम सहितको ठोस मार्गचित्र प्रस्तुत गर्न सक्नु पर्दछ ।

वर्तमान सरकार

गत निर्वाचन पश्चात् गठन भएको केपी ओली नेतृत्वको नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको वर्तमान सरकारले मुलुकमा दुर्भाग्यपुर्ण राजनीतिक परिस्थिति सृजना गर्दै लगेको छ । वर्तमान संसदमा झण्डै दुई तिहाई उपस्थितिका कारण उनिहरुमा दम्भ चुलिएको छ । स्थानीय तह र प्रदेश सरकारमा समेत उनीहरुकै वर्चश्व छ । सायद यहि कारण देशभरिनै घोर राजनीतिक सन्त्रास फैलाउने र निरंकुशता लाद्ने प्रयास जारी छ । राज्यका संवैधानिक निकायहरु प्रधानमन्त्री

कार्यालय मातहत राखेर विधिको शासनको खिल्ली उडाउने र मुलुकको कार्यकारी प्रमुखलाई निरंकुश शासक बनाउन खोजिदैछ । जनताको जीउधनको सुरक्षा छैन । हत्या र बलात्कारका घटना बढिरहेका छन् । पिडितले न्याय पाउने कुनै लक्षण छैन । महंगी चुलिएको छ । बुद्धिजिवीहरुको अपमान जारी छ । संचार क्षेत्रलाई नियन्त्रण गर्ने प्रयास जारी छ । न्यायालयको स्वतन्त्रतामाथि निरन्तर आक्रमण भइरहेको छ । राज्यकोषको चरम दुरुपयोग भइरहेको छ । सरकारका महत्वपुर्ण व्यक्तिहरु भ्रष्ट्राचारमा चुर्लुम्म डुवेका छन । नयाँ पुस्तामा निराशा बढ्दो छ । यस्तो विषमतापूर्ण घडीमा प्रमुख प्रतिपक्षि दलको हैसियतमा देश र जनताको हितमा काम गर्नु निकै चुनौतिपुर्ण छ ।

इतिहास साक्षी छ, हामीले विगतमा अनेकौ विषमता र चुनौतिहरुसंग जुझेर नै राजनीतिक सफलता हासिल गर्‍यौं । हामीसंग अहिले पनि चुनौतिसंग मुकाविला गर्नु बाहेक अन्य सुविधा र विकल्प छैन । आज सबै नेपाली जनताको ध्यान नेपाली कांग्रेसमानै ठोकिएको छ । हामीले अल्छी गर्ने र निरास हुने बाटो रोज्नु हुँदैन । हाम्रा प्रातः स्मरणीय नेताहरुले यस्तो कहिल्यै सोचेनन् र नै बारम्बारको सफलता प्राप्त भयो । तसर्थ यस महासमितिको बैठकबाट वर्तमान सरकारको अप्रजातान्त्रिक क्रियाकलाप र निरंकुशता उन्मुख काम कार्वाहीलाई रोकेर देशलाई लोकतान्त्रिक संस्कृतिको मार्गबाट प्रगतिउन्मुख दिशामा अग्रसर गराउने संकल्प लिनु पर्दछ ।

हामीले यस बैठकको समापनसंगै देशभरि छरिएर रहेका साथीहरुमा भरपर्दो आशा र आत्मविश्वास पैदा गर्न सक्नु पर्दछ । हामीले संशोधन गर्ने विधान, तर्जुमा गर्ने राजनीतिक र आर्थिक नीति र तय गरेको सांगठानिक मार्गचित्र नै हाम्रा लागि भविष्यका मार्गनिर्देश हुन् ।

यो बैठकबाट हामीले हाम्रा अधिल्तिर उपस्थित सबैखाले चुनौतिहरुको सामना गर्न सक्ने तयारी सम्पन्न भएको सन्देश दिनु पर्दछ । हामीले यस अवसरमा पुनः एकपटक बीपी कोइरालाको आदर्श वाक्यलाई स्मरण गर्न चाहन्छौं । एउटा बेग्लै सन्दर्भमा उहाँले व्यक्त गर्नु भएको विचार अहिले उत्तिकै सान्दर्भिक छ । “आज राष्ट्रको अस्तित्व समून्द्रको तुफानमा निभ्न लागेको दियो सरह छ यसको रक्षा गर्नु हामी सबैको दायित्व हो ।”

नेपाल देश हाम्रा लागि घर, आंगन, परिवार, आत्मसम्मान, स्वाभिमान र समग्रमा सम्पूर्ण अस्तित्व हो भने नेपाली कांग्रेस देशमा सद्भाव, शान्ति, समृद्धि र खुशी स्थापनाका लागि नायकत्व गर्ने मूल शक्ति र मूल प्रवाह हो । संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र देशको समग्र समुन्नतिको मूल मार्ग हो भने नेपाली कांग्रेस त्यो मार्गबाट साध्य हासिल गर्ने नेपाली जनताको भरोसायोग्य छहारी हो । यो वास्तविकतालाई मनन् गरी पार्टीभित्र कसिलो एकता कायम गर्नु हामी सबैको प्रमुख दायित्व हो । पार्टी भित्र स्वाभाविक विमति र बहस मार्फत पार्टी जीवनमा नवीनतम् जागरण र शक्ति अभिवृद्धि गर्दै सहमति र एकताको मार्गबाट राष्ट्र र जनताप्रतिको जिम्मेवारी पूरा गर्नु हाम्रो प्रमुख कर्तव्य हो । इतिहासले

सुम्पिएको यो अभिभारा पूरा गर्न सानातिना विमतिभन्दा माथि राष्ट्रिय संकल्पका साथ अघि बढ्न हामी समर्थ हुनु परेको छ । यो नै आजको समयको माग हो, भावी पीढीको अपेक्षा हो र यो नै यतिबेलाको हाम्रो राष्ट्रिय कार्यदिशा हो ।

जय नेपाल !

कोषाध्यक्षको आर्थिक प्रतिवेदन

कर्तव्य पालनाको सिलसिलामा पार्टीको कोष व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन निरन्तर क्रियाशील रहेको जानकारी गराउदै आगामी दिनहरुमा यहाँहरुले अनुभुत गर्न सक्ने गरी नतीजामुखी कार्य भइरहेको जानकारी गराउन चाहन्छु ।

नेपाली कांग्रेसको विधान, २०१७ (संशोधित र परिमार्जित) को धारा ३८ अनुसारको लेखापरीक्षण समितिको गठन भएको छ । जसको संयोजकमा केन्द्रीय सदस्य श्री श्यामकुमार घिमिरे तथा सदस्यहरुमा– महासमिति सदस्य सिए श्री विजयराज घिमिरे र श्री दिलिपकुमार ढुंगाना रहनु भएको छ । पार्टीको लेखा तथा वित्तीय कारोबार, आन्तरिक व्यवस्थापन एवं नियन्त्रण प्रणाली विकास गर्दै लागू गर्ने जिम्मेवारी यो समितिको रहने छ ।

पार्टीको वित्तीय स्रोत व्यवस्थापनलाई नियमित गर्ने सन्दर्भमा विगतमा लामो समय देखि व्यवस्थित योजना बनाउन र लागू गर्न हामीले सकेका छैनौं । पार्टीको आम्दानीको स्थायी श्रोतहरु के के हुन सक्दछन्, आकस्मिक रुपमा भैपरी आउने परिस्थितिको लागि के कस्तो व्यबस्था गर्न सकिन्छ, भन्ने सन्दर्भमा महासमिति बैठकमा बृहत छलफल गरिएको छ ।

हाल भैरहेको क्रियाशील सदस्यता शुल्कलाई निर्दिष्ट समयमै संकलन गर्ने र बार्षिक रुपमा नवीकरण गरी नवीकरण दस्तुर संकलन गर्न जरुरी छ । पार्टीको संघीय तथा प्रदेश सभा संसदीय दलका सदस्यहरुबाट उठाइने लेबीलाई नियमित रुपले उठाउने र योगदानको अनुपात अनुसारको रकम समय मै केन्द्रमा प्राप्त गर्ने ब्यबस्था गर्ने र सो को नियमित अनुगमन गर्ने ब्यबस्था लागु गर्ने योजना रहेको छ । यसै गरी बिद्यमान बाँडफाँडको अनुपातलाई आवश्यकतानुसार पूर्नविचार गर्न सकिने र स्थानिय तहका प्रमुख र उप-प्रमुख समेतबाट निश्चित रकम लेबी समेत नियमित रुपमा अनिवार्य रुपमा उठाईने छ ।

हामीले होस् या अरु कुनैपनि राजनैतिक दलले पार्टीको कोष तत्काल आवश्यकताका आधारमा मात्र संकलन गर्ने गरेको तथ्य कसैबाट छिपेको छैन । पार्टीका गतिबिधिहरु सामान्य आर्थिक

अपर्याप्तताका कारण प्रभावित हुनु हुदैन । सत्तामा रहँदा वा नरहँदा जस्तो सुकै अवस्थामा पनि पार्टी संयन्त्र प्रभावकारी ढंगले संचालित हुनु पर्दछ । पार्टी सदस्य एवं शुभचिन्तकहरु बाट नियमित रुपले रकम उठाउने, पारदर्शी रुपले खर्च गर्ने र व्यवस्थित रुपले अभिलेखीकरण गर्न सकिएमा पार्टी कोष परिपुष्ट भई भविष्यमा आई पर्ने आकस्मिक परिस्थितिका लागि समेत जगेडा राख्न सक्ने देखिन्छ ।

पार्टीका तर्फबाट उम्मेदवार भएकालाई आर्थिक सहयोग गर्न सक्ने किसिमबाट आर्थिक संकलन गर्न यस परिचालनले सम्भव हुन्छ भन्ने देख्दछु । साथै पार्टीका समर्थक, शुभेच्छुकहरुबाट पार्टीलाई गरेको सहयोगका आधारमा त्यस्ता व्यक्तिलाई सम्मान गर्ने तर्फ यो महासमिति बैठकले आवश्यक निर्देश गरेको छ ।

मेरा केही प्रतिबद्धता यसै प्रतिवेदन मार्फत व्यक्त गर्न चाहन्छु । मैले कोषाध्यक्षको कार्यभार सम्हाले देखिनै पार्टीको आम्दानी, खर्च, सम्पत्ति एवं दायित्वलाई व्यबस्थित, नियमित, पारदर्शी एवं मितव्ययी बनाउने मेरो अठोट रही आएको छ । यसका लागि सदस्यताको सूचीलाई अद्यावधिक गर्न स्थानीय तह, प्रदेश र केन्द्रमा समिति गठन गर्न अत्यावश्यक देखिन्छ ।

यस सम्बन्धमा विगत अवधिमा निरन्तर प्रयास गरिरहेको र यस महासमिति बैठक पश्चात आवश्यक आर्थिक विनियमावली तयार गरी पार्टीको सम्पत्तिको संरक्षण, आम्दानी खर्चको थप पारदर्शिता सुनिश्चित गरी पार्टीको समग्र वित्तीय व्यवस्थापनलाई थप चुस्त दुरुस्त एवं विधिसम्मत बनाउने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्न चाहन्छु । यसैगरी पार्टीको वित्तीय व्यवस्थापनलाई सबै तहहरुमा ब्यबस्थित गर्न लेखा समितिको सहकार्यमा सहजिकरण, अनुगमन, तालिम एवं मुल्याङ्कनको पद्धतिलाई सघन रुपमा अगाडि बढाउने प्रतिबद्धता ब्यक्त गर्दछु ।
पार्टीको तेह्रौं महाधिवेशन पश्चात आ.व. २०७२/७३, २०७३/७४ र २०७४/७५ को लेखापरीक्षण सम्पन्न भएको छ । आर्थिक बर्ष २०७२/७३ र २०७३/७४ को लेखापरीक्षण लेखापरीक्षक चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट ए.एस.आर. एण्ड एसोसिएट्सबाट र आर्थिक बर्ष २०७४/७५ को लेखापरीक्षण लेखापरीक्षक सि.एस.जि. एण्ड एसोसिएट्स बाट गरिएको छ । लेखा परीक्षण प्रतिवेदनको आधारमा पार्टीको तेह्रौं महाधिवेशन पछि समाप्त आर्थिक बर्षहरुको आय-व्यय एवं वासलात सहितको वित्तीय विवरणहरु संक्षिप्त रुपमा प्रस्तुत छ ।

(क) आय-व्यय विवरण

पार्टीको विगत ३ आर्थिक वर्षको आय-व्यय यस प्रकार रहेको छ :

रकम (रु.)

	२०७४।७५	२०७३।७४	२०७२।७३
कुल आय	**5,05,29,686**	**3,07,69,708**	**5,88,39,082**

दस्तुर तथा नविकरण	1,93,70,955	88,70,894	2,47,23,835
चन्दा तथा सहयोग	2,93,34,104	1,90,21,719	3,27,88,760
पब्लिकेशन बिक्री	2,480	6,16,800	3,00,300
अन्य आय	18,22,147	22,60,295	10,26,187
कुल खर्च	**6,90,21,369**	**5,08,50,588**	**8,37,38,809**
चुनावी खर्च	4,86,66,116	1,90,30,742	–
कर्मचारी खर्च	1,11,71,317	64,78,400	60,24,200
साधारण तथा प्रशासनिक खर्च	52,45,504	83,61,441	96,50,661
वित्तीय खर्च		2,724	50
ह्रास तथा अपलेखन	39,38,432	43,48,776	38,87,072
अन्य खर्च	–	1,26,28,505	6,41,76,826
खुद बांकी बचत (घाटा)	**-1,84,91,683**	**-2,00,80,880**	**-2,48,99,728**

(ख) वासलातको विवरण

पार्टीको विगत ३ आर्थिक वर्षको बर्षान्तको सम्पत्ति तथा दायित्व यस प्रकार रहेको छ :

रकम (रु.)

	२०७४।७५	२०७३।७४	२०७२।७३
वित्तीय स्रोत			
साधारण जगेडा कोष	3,28,81,940	5,13,73,623	7,14,54,504
निश्चित छुट्याएको कोष (कर्मचारी)			1,00,967
निश्चित छुट्याएको कोष (भवन निर्माण)	7,05,74,910	7,05,74,910	7,05,74,910
जम्मा	**10,34,56,851**	**12,19,48,534**	**14,21,30,381**
स्रोतको उपयोग			
स्थिर सम्पत्ति	6,46,19,071	68,509,532	66,069,728
चालू सम्पत्ति	**5,82,74,995**	**7,13,86,233**	**8,84,11,398**
अल्पकालिन लगानी	2,75,00,000	4,75,00,000	–
नगद र बैंक मौज्दात	1,90,12,700	1,60,57,207	7,73,74,262
चालू सम्पत्ति	1,17,62,295	7,829,025	11,037,137
चालू दायित्व	**1,94,37,216**	**17,947,231**	**12,350,745**
खुद चालू सम्पत्ति	**3,88,37,779**	**5,34,39,001**	**76,060,654**

जम्मा	10,34,56,851	12,19,48,534	14,21,30,381

(ग) यसैगरी चालू आ.व. २०७५।७६ को पहिलो चौमासिक अवधि २०७५ कार्तिक मसान्तसम्मको आय-व्यय एवं बैंक मौज्दातको स्थिति निम्नानुसार रहेको जानकारी गराउन चाहन्छु :

आय	**रकम (रु.)**
दस्तुर तथा नवीकरण	58,19,325÷–
पब्लिकेशन बिक्री	6,870÷–
अन्य आय	2,37,436÷92
कुल आम्दानी	60,63,631÷92
खर्च	
कर्मचारी खर्च	35,08,163÷–
साधारण तथा प्रशासनिक खर्च	40,22,568÷–
कुल खर्च	**75,30,731÷–**
खुद आम्दानीभन्दा खर्च बढी	**-14,67,099÷08**

साथै, कार्तिक मसान्तमा बैंक मुद्दती तर्फको मौज्दात रु. 2,20,00,000÷– र अन्य बैंक खाताको मौज्दात रु. 1,85,12,167÷66 रहेको जानकारी गराउन चाहन्छु ।

अन्त्यमा, पार्टीलाई निर्वाचन तथा पार्टीको कार्य सञ्चालनमा वित्तीय तथा गैरवित्तीय सबै खाले सहयोग गरी मद्दत पुऱ्याउनु हुने केन्द्रीय कार्यसमितिका पदाधिकारी एवं सदस्यहरु, पार्टीका नेता, महासमिति सदस्य, महाधिवेशन प्रतिनिधि सांसद, प्रदेशसभा सदस्य, स्थानीय तह प्रमुख, उपप्रमुख, गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा सदस्य साथीहरु, चन्दादाताहरु, शुभेच्छुक साथीहरुमा आभार व्यक्त गर्दै यस कार्यमा सदाझैं यहाँहरु सबैको साथ र सहयोग रहने अपेक्षा गर्दछु ।

जय नेपाल !

नेपाली कांग्रेसको आर्थिक नीति प्रस्ताव

१. नेपाली कांग्रेस जनतालाई अधिकार सम्पन्न बनाउने आधुनिक इतिहासका सबै प्रमुख राजनीतिक आन्दोलन र रुपान्तरणको नेतृत्व गरेको मुलुकको निर्णायक दल हो । बीपी कोइराला, सुवर्ण शमशेर, गणेशमान सिंह र कृष्णप्रसाद भट्टराई लगायतका संस्थापक अग्रजहरुको दूरदृष्टि, यसले अविचलित रुपमा आत्मसात् गरेको आदर्श र अवलम्वन गरेको लोकतान्त्रिक समाजवादी सिद्धान्तका लागि प्राण आहुति दिने शहीदहरुको बलिदानले यो ऐतिहासिक पार्टीलाई मुलुकप्रतिको वर्तमान दायित्व र भविष्यको अपेक्षा पूरा गर्ने जिम्मेवारीमा निरन्तर राखेको छ । सात दशक लामो संघर्षपछि मुलुकमा समावेशी, लोकतान्त्रिक, संघीय गणतन्त्र स्थापित भएको छ । यो राजनीतिक प्रणालीलाई संस्थागत र दीगो बनाएर राष्ट्रलाई वैभवशाली एवं आमनेपालीलाई सामाजिक न्याय सहितको आर्थिक समुन्नति दिलाउन जनमतद्वारा निर्धारित जिम्मेवारी अनुरुपको भूमिका निर्वाह गर्नु नेपाली कांग्रेसको दायित्व हो । यही राष्ट्रिय दायित्वलाई केन्द्रबिन्दुमा राखेर पार्टीको समग्र आर्थिक नीतिको प्रस्ताव नेपाली कांग्रेस केन्द्रीय कार्यसमितिको तर्फबाट महासमितिको बैठकमा छलफलको लागि प्रस्तुत गरिएको छ ।

(क) लोकतान्त्रिक समाजवाद : आर्थिक नीतिको मूल आधार

२. नेपालको संविधानले “लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यतामा आधारित समाजवादप्रति प्रतिबद्ध रही समृद्ध राष्ट्र निर्माण गर्ने” लक्ष्य लिएको छ । नेपाली कांग्रेसको वीरगञ्ज महाधिवेशनले २०१२ सालमा नै पारित गरेको प्रजातान्त्रिक समाजवादी घोषणापत्रले “प्रजातान्त्रिक पद्धतिबाट समाजवादी अर्थ व्यवस्थाको स्थापना गर्दै समान अवसर र समान स्वतन्त्रता भएको नेपाल निर्माण” को लक्ष्य प्रस्तुत गरेको थियो । त्यही घोषणाको भावना र मर्म नै ६ दशकपछि बनेको संविधानमा लिपीबद्ध हुनुले नेपाली कांग्रेसको दूरदृष्टि र पार्टीले अवलम्बन गरेको सिद्धान्तको सान्दर्भिकतालाई स्थापित गर्दछ ।

३. नेपालको आधुनिक अर्थतन्त्रको अवधारणागत र संरचनात्मक अधारशीला नेपाली कांग्रेसले खडा गरेको हो । हाम्रो पार्टीका मूर्धन्य नेताहरुले आरम्भ, अवलम्वन र अभ्यास गरेका आर्थिक नीतिहरुको उल्लेख्य योगदान नेपालको अर्थतन्त्रमा परेको छ । बीपीको समाजवादको मुलुक सापेक्ष व्याख्याका अतिरिक्त, सुवर्ण शमशेरले अभ्यासमा ल्याएको विनियोजित वार्षिक बजेट प्रणाली र योजनाबद्ध विकास, सर्वमान्य नेता गणेशमान सिंहले अघि सारेको राजनीतिक क्रान्तिका उपलब्धिलाई आर्थिक क्रान्तिबाट संस्थागत गर्नुपर्ने अवधारणा, कृष्णप्रसाद भट्टराईले आफै उदाहरण बनेर प्रस्तुत गर्नु भएको आर्थिक पारदर्शीता, इमान्दारी र शासकीय स्वच्छता, गिरिजाप्रसाद कोइराला नेतृत्वको सरकारले अपनाएको विश्व परिस्थिति अनुरुपको उदार आर्थिक नीति, सुशील कोइरालाको नेतृत्वमा निर्माण भएको संघीय, समावेशी र समाजवादी लक्ष्यको संविधान तथा यसको कार्यान्वयन

गर्न वर्तमान सभापति शेरबहादुर देउवाको प्रधानमन्त्रीत्वमा सम्पन्न भएको संघीय संरचनाको तीनवटै तहको निष्पक्ष चुनाव र यसबाट प्राप्त अन्तर्राष्ट्रिय वैधताले मुलुकको आर्थिक विकास र त्यसको लाभलाई न्यायोचित वितरण गर्नका लागि सबल र महत्वपूर्ण जग निर्माण गरेको छ ।

४. सत्तरी वर्षअघि २००५ सालमा नै बीपी कोइरालाले प्रजातान्त्रिक शासनको उद्देश्य प्रष्ट्याउनु भएको थियो । "उत्तरदायी शासन" को अवधारणा अघि सार्दै उहाँले "कोही पनि भोकानाङ्गा वा निरक्षर नरहुन्, देशमा सडक, बाटोघाटो, अस्पताल लगायत जीवनलाई सुन्दर र सुखी बनाउने अरु कुनै कुराहरुको अभाव नरहोस्" भन्ने दूरगामी लक्ष्य तय गर्नुभएको हो । उहाँले तात्कालीक परिवेशमा अघि सार्नु भएको हरेक परिवारको स्वामीत्वमा एक हल गोरु, एउटा दुहुनो गाई र जमीनमा जोताहाको हक रहने अवधारणाले आर्थिक स्रोतको न्यायोचित वितरणका साथमा उत्पादनका साधन माथिको निजी स्वामीत्वको मान्यतालाई स्थापित गरेको छ । कालक्रमसँगै आर्थिक उपार्जनका साधनका रुपमा 'गोठमा एक हल गोरु र दुहुनो गाईको ठाउँ' उदाहरणका लागि खेतबारीमा ट्याक्टर, 'हातहातमा स्मार्टफोन' र 'एउटा लाभदायी रोजगारीको अवसर' ले लिँदैछ । तर, साध्यका रुपमा भने उहाँले अघि सार्नु भएको आर्थिक वृद्धि, अर्थोपार्जनका स्रोतमा समान पहुँच र सामाजिक न्याय सहितको समाजवादी लक्ष्यप्रति आज पनि हामी कटिबद्ध छौं ।

५. कांग्रेसले अंगीकार गरेको बहुल विचारमा आधारित लोकतान्त्रिक समाजवाद कम्युनिष्टहरुको अर्थतन्त्रलाई पूर्ण रुपले दल एवं राज्य नियन्त्रित समाजवाद एउटै आर्थिक प्रणाली होइनन् । यो सैद्धान्तिक स्पष्टता जरुरी छ । "गरिवीको नारा, कंगालिको वितरण समाजवाद होइन," बीपी आफैंले भन्नु भएको छ । यसर्थ, नेपाललाई विश्व अर्थतन्त्रसँग सार्थक अन्तरक्रिया गराइराख्ने, राज्यले नियमनकारी सहजकर्ता एवं उत्प्रेरकको भूमिकामा निजी क्षेत्रलाई लगानी, उत्पादन र खुला बजार प्रतिस्पर्धामा अग्रणी भूमिका दिने सिद्धान्तमा नेपाली कांग्रेस अविचलित छ । साथै, ठूला पूर्वाधार, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यावरण र सामाजिक न्याय र सुरक्षा जस्ता जिम्मेवारीबाट राज्यलाई विमुख पनि नगराउने युगसापेक्ष एवं सन्तुलित समाजवादी अर्थ-राजनीतिक दर्शनमा कांग्रेसले विश्वास गर्दछ ।

६. नेपाली कांग्रेसले लोकतान्त्रिक समाजवादको सिद्धान्तलाई गतिशील अभ्यास गरेको छ । पार्टीको पहिलो घोषणापत्रले नेपाली जनताको आर्थिक विपन्नता मूल कारण असमान भूमि व्यवस्था मानेको थियो । २००८ सालको उपत्यकाका मोहीहरुको लगत खडा गर्ने ऐन, २०१२ सालको तेह्र सूत्रीय भूमिसुधार योजना, २०१४ सालको भूमि सम्बन्धी ऐन आदि राष्ट्रका मुख्य उत्पादनको साधन, भूमिमाथि जनतालाई समान पहुँच दिलाउने कांग्रेसको त्यही नीतिको उत्प्रेरणाका परिणाम थिए । वि.सं. २०१५ सालमा बीपी कोइरालाको नेतृत्वमा बनेको नेपाली कांग्रेसको पहिलो जननिर्वाचित सरकारले सामन्ती अर्थ व्यवस्थाका

संरचनालाई समाप्त पार्ने क्रान्तिकारी कदम स्वरुप जमिनदारी र विर्ता प्रथाको उन्मूलनका अतिरिक्त मुट्ठीभर राजा रजौटा र सामन्तहरुको भोगचलनमा रहेको वन-जंगलको राष्ट्रियकरण, मोहीको हक स्थापना र भू-उपयोग प्रणालीमा सुधार जस्ता कार्यले आर्थिक विकास र आधुनिक अर्थतन्त्र निर्माणको जग बसालेको हो । औद्योगिकीकरण, सिंचाई र हवाई पर्यटनका प्रारम्भिक पहलहरु यही सरकारले लिएको हो । मुलुकको पहिलो विश्वविद्यालय, काठमाडौं–तराई जोड्ने राजमार्ग र पूर्व-पश्चिम राजमार्गको रुपरेखा तथा सहकारी आन्दोलनको जग बसाल्ने काम पनि बीपीकै सरकारले गरेको हो ।

७. वि.सं. २०४६ को राजनीतिक परिवर्तन, खासगरी २०४८ सालको संसदीय निर्वाचनपछि बनेको नेपाली कांग्रेसको सरकारले अर्थतन्त्रमा व्यापक संरचनात्मक सुधार प्रारम्भ गर्‍यो । उत्पादन वृद्धिमा निजी क्षेत्रको भूमिकालाई महत्व दिंदै यसलाई प्रचलित विश्व व्यवस्था अनुरुप खुला, उदार प्रतिस्पर्धात्मक र आधुनिक बनाउने अभियानलाई अगाडि बढायो । यही सरकारले निजी क्षेत्रलाई आर्थिक वृद्धिको नेतृत्वकर्ताका रुपमा महत्व दिएकै कारण अहिले बैंकिङ, बीमा, स्वास्थ्य, शिक्षा, सार्वजनिक यातायात, हवाइसेवा, सञ्चार, सूचना प्रविधि, पर्यटन पूर्वाधार, जलविद्युत, व्यवसायिक कृषि, उद्योग लगायतका दर्जनौ क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको लगानी उल्लेख्य मात्रामा हुन सकेको हो । तामाकोशी जलविद्युत आयोजना तथा मेलम्ची खानेपानी आयोजनालाई नेपाली कांग्रेसले अघि बढायो । यसबाट शुरुमा सिर्जना भएको रोजगारी, उत्पादकत्व र सम्वद्ध आर्थिक गतिविधिहरुको महत्वलाई वेवास्ता वा अपहेलना गरेर मुलुकको सुन्दर आर्थिक भविष्यको परिकल्पना गर्न सम्भव छैन । कांग्रेस सरकारको पालामा वैज्ञानिक कर प्रणाली मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट) को कार्यान्वयन गरियो । आयकर ऐन तथा भन्सार ऐन र प्रशासनमा व्यापक सुधारका कारण सरकारको ढुकुटी बढ्यो । नेपाली कांग्रेसकै आर्थिक नीतिले २०४८ मा १२ अर्बको हाराहारीमा रहेको राजस्व असूली प्रचलित मूल्यमा अहिले करिव रु ९५० अर्ब पुग्ने अर्थतन्त्रको जग बसेको हो । स्मरण रहोस्, यी प्रगति एक दशक भन्दा लामो हिंसात्मक द्वन्दका वावजुद हासिल भएको हो ।

८. नेपाली कांग्रेसले गैर-सरकारी संस्था, सहकारी, उपभोक्ता समुह, स्थानीय तह र सामुदायिक वन लगायतका सामुदायिक क्षेत्रलाई समेत संस्थागत गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक विकासका गतिविधिहरुमा प्रोत्साहित गर्‍यो । २०१५ सालमा बीपी कोइरालाको नेतृत्वको सरकारले सहकारीलाई महत्वका साथ कार्यान्वयन गर्ने नीति लियो । नेपाली कांग्रेसको सरकारले २०४८ सालमा सहकारी सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था गरे पछि यसकै आधारमा हाल चालीस हजार भन्दा बढी ऋण, वहुउद्देश्यीय र कृषि सहकारीहरु क्रियाशील छन् । नेपाली कांग्रेसले नै २०४९ सालमा वन उपभोक्ता समूहको अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्न ऐन ल्यायो । यसका कारण अहिले समाप्त हुँदै गएका गाउँ वस्तीका वन

जंगलको व्यापक विस्तार भएको छ । गाउँको आवश्यकता पूर्ति गर्दै अर्थोपार्जनको स्रोत बनेको छ । अहिले अठार हजार वन उपभोक्ता समूहहरु क्रियाशील रहेको अवस्था छ ।

९. नेपाली कांग्रेसले सामाजिक सुरक्षा तथा विपन्न वर्ग र समूहको आर्थिक समृद्धिमा पहुँच विस्तार गर्ने नीतिहरुलाई सँगै बढायो । जसको फलस्वरुप गत २५ वर्षमा गरिवीको रेखामुनि रहेको जनसंख्या आधा घटेर अहिले २० प्रतिशत भन्दा कममा आइपुगेको छ । २०४८ सालमा हामीले सरकार सम्हाल्दा ७२,००० थान मात्र फोन भएकोमा अहिले मुलुकको जनसंख्या भन्दा पनि धेरै, अर्थात् ३ करोड थान टेलिफोन मोबाइल सेट नेपालीको हात-हातमा छन् । शुद्ध खानेपानीमा पहुँच भएको जनसंख्या ३६ प्रतिशत रहेकोमा अहिले ८५ प्रतिशत नाघेको छ । करिव ७ हजार कि.मी. मात्र सडक रहेकोमा अहिले ८५ हजार कि.मी. सडक निर्माण भैसकेको छ । स्कूलमा निःशुल्क शिक्षा दिने नीतिले १५ देखि २४ उमेर समूहमा साक्षरता ९० प्रतिशत पुगेको छ । माध्यमिक शिक्षा निःशुल्क गराउने कार्यक्रम कांग्रेसले नै शुरु गरेको हो । अस्पताल शैय्या झण्डै ५ हजार र कुल स्वास्थ्य संस्थाहरुको संख्या साढे ४ हजार भन्दा बढी पुगेको छ । यसैकारण बाल तथा मातृ मृत्युदरमा उल्लेख्य मात्रामा कमी आई नेपाल अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा पुरस्कृत भएको छ । नेपालीको औसत आयु ५४ वर्ष भएकोमा अहिले बढेर ७२ वर्ष पुगेको छ । सबै नेपालीको अनिवार्य स्वास्थ्य वीमाका लागि स्वास्थ्य बीमा ऐन २०७४ कांग्रेस सरकारले नै ल्यायो । सरकारले अहिले तामझामका साथ प्रचार गरेको श्रमिकका लागि सामाजिक सुरक्षाको कुरा नेपाली कांग्रेसकै नेतृत्वको सरकारले शुरु गरि २०७४ श्रावणमा ऐन समेत पास गरि सकेको हो ।

१०. सन् २००० देखि २०१५ सम्म विश्वले अवलम्बन गरेको “सहश्राब्दी विकास लक्ष्य” नेपालले लगभग पुरा गर्न सक्नुमा सन् १९९१ पछि ग्रामीण समाज र अर्थतन्त्रलाई केन्द्र बिन्दुमा राखी नेपाली कांग्रेसले अपनाएका नीति तथा कार्यक्रमनै मूल कारण थिए भन्ने तर्कलाई आज विश्वलेनै अनुमोदन गरेको अवस्था छ । समावेशी विकासका लागि कांग्रेसले शुरु गरेका ग्रामीण स्वावलम्वन कार्यक्रम, लघु ऋण कार्यक्रम, ग्रामीण विकास बैंक, गरिबसँग विश्वेश्वर, महिला जागृती, गरिबी निवारण कोष र युवा स्वरोजगार उदाहरणीय छन् । नेपाली कांग्रेसका वर्तमान सभापति शेरबहादुर देउवा प्रधानमन्त्री भएकै बेला भूमि माथिको द्वैध स्वामित्व अन्त्य गर्ने कानून लागू भएको हो । सम्पूर्ण खेतीयोग्य जमीनमा सिंचाई सुविधाको घोषणा, बजारीकरणको व्यवस्था सहित गहुँ, मकै, धान तथा तरकारीको उत्पादन बढाउन ‘पकेट’ क्षेत्र विकास, बाली बीमा विस्तार, पछिल्लो पटक कांग्रेस सरकारमा रहँदा घोषणा गरिएका ताजा नीति तथा कार्यक्रमहरु हुन् । सन् १९९६ र सन् २०१४ का २० वर्षे कृषि विकास रणनीतिहरु दुबै कांग्रेस सरकारको नेतृत्वमा ल्याइएका हुन् ।

११. नेपाली कांग्रेसले अवलम्वन गरेको आर्थिक सुधारका कारण निर्वाचित सरकारले काम थालेको दुई वर्षमा (सन् १९९३/९४ मा) नै आर्थिक वृद्धिदर ७.६ प्रतिशत पुगेको थियो जुन नेपालकै आधुनिक आर्थिक इतिहासमा उच्चतम दरहरु मध्ये पर्दछ । तर, २०५१ सालपछिको पहिलो कम्युनिष्ट सरकार, त्रिशंकु संसद र राजनीतिक अस्थिरता र हिंसात्मक द्वन्द्वका कारण कांग्रेसको आर्थिक नीतिहरुले निरन्तरता पाउन सकेनन् । कतिपय अवस्थामा तिनलाई उल्ट्याउने कोशिस भयो । लगानीको वातावरण बिथोलियो । माओवादीहरु शान्ति प्रक्रियामा आई संविधानसभा निर्वाचनमा भाग लिए पछिको दश वर्षमा नेपालको प्रधानमन्त्रीत्व र अर्थ मन्त्रालय लगभग ७७ प्रतिशत समय कांग्रेसको नेतृत्वमा रहेन । गैरबजेटरी खर्च र जथाभावी स्रोत परिचालन गर्ने अभ्यास सबैभन्दा बढी देखियो जुनबेला कम्युनिष्टहरुले सरकारको नेतृत्व गरेका थिए । निजी क्षेत्रलाई तर्साउने र अनुदार, राज्य नियन्त्रित अर्थ-व्यवस्था तिर जाने प्रयासहरु भइरह्यो । तथापि, लामो हिंसात्मक द्वन्द्व, राजनीतिक अस्थिरता र मूलतः द्वन्द्वकै कारण मुलुकको उर्वर युवाशक्ति ठूलो संख्यामा विदेशिन वाध्य हुँदा पनि मुलुकको बृहत आर्थिक स्थायित्व कायम रहन सक्नुमा सन् १९९० को दशकमा कांग्रेस सरकारले बसालेको अर्थतन्त्रको जग नै हो ।

१२. माओवादी कम्युनिष्टहरुले नेपालमा शुरु गरेको दश वर्षे हिंसात्मक द्वन्द र त्यसको व्यवस्थापनमा खर्चनु परेको अर्को दश वर्ष लामो संक्रमणका कारण नेपालको एउटा पुस्ता नै प्रचुर आर्थिक सम्भावनाहरुको अवसरबाट वञ्चित भए । यसै अवधिमा युवाहरुको अत्यधिक विदेश पलायन हुन गयो । सन् १९९४ मा सबभन्दा बढी ७.६ प्रतिशत आर्थिक वृद्धि हासिल भएको थियो भने सन् १९९१ देखि १९९४ को अवधिमा औसत आर्थिक वृद्धि ५.६ प्रतिशत रहेको थियो । माओवादी द्वन्दको उत्कर्ष मानिने सन् २००१ देखि २००४ वर्षको अवधिमा आर्थिक वृद्धि दर केवल ३.४ प्रतिशत रह्यो । यसरी एक वर्षमा २.२ प्रतिशत विन्दुले आर्थिक वृद्धि खुम्चनु भनेको अर्थतन्त्रको आकार दोब्बर हुन १२ वर्ष लाग्ने समय २० वर्षसम्म तन्किने गणितीय तथ्य हो । कांग्रेसले चलायमान बनाएको अर्थतन्त्रमा हिंसात्मक द्वन्दले गतिरोध र विनाश ल्याएको कारण देशले ठुलो जनधनको क्षति व्यहोर्न परेको यथार्थ हाम्रा सामु छ । असुरक्षाका कारणले सन् २००० को दशकमा उल्लेख्य जलविद्युत उत्पादन तथा प्रसारण लाइनहरु बन्न सकेनन् । सामाजिक र भौतिक पूर्वाधारमा खर्च गर्नु पर्ने रकम सुरक्षाका लागि खर्चिनु पऱ्यो ।

१३. माथि उल्लेखित निर्विवाद तथ्यहरुलाई कम्युनिष्टहरुले तोडमोड गरेर व्यापक दुष्प्रचार गर्ने गरेका छन् । उदाहरणका लागि, बारम्बार उठ्ने गरेको निजीकरणको विषय बारेको यथार्थ के हो ? सन् १९९१ को बजेटको आकार २६ अर्ब हुँदा राजस्व १३ अर्ब मात्र थियो भने विदेशी अनुदान र ऋण माथिको निर्भरता ८ दशमलव ५ अर्ब । साधारण खर्चको झन्डै ४० प्रतिशत हिस्सा पञ्चायतले थोपरिदिएको ऋणको साँवा र ब्याज तिर्न छुट्याउन परेको थियो । त्यस्तो समयमा एकातिर ६४ वटा सार्वजनिक संस्थानले वार्षिक झन्डै एक

अर्ब घाटा बेहोरिरहेका थिए भने पञ्चायत ढालेर आएको नयाँ सरकारमाथि गाउँ-गाउँमा स्कूल, स्वास्थ्य चौकी, खानेपानी, बाटोघाटो पुऱ्याउनु पर्ने व्यापक जनअपेक्षा थियो । अन्तर्राष्ट्रिय परिवेश र राष्ट्रिय आवश्यकताको बोध गरी नेपाली कांग्रेसले निजी क्षेत्रले प्रभावकारी भूमिका खेल्न सक्ने क्षेत्रमा निजीकरण गर्ने नीतिगत पहल लिएको हो । साथै, के पनि प्रष्ट पार्नु पर्ने देखिन्छ भने निजीकरणलाई विवादित विषय बन्न नदिन २०५० मा नै निजीकरण ऐन ल्याई अर्थ मन्त्रालयको निजीकरण समितिमा संसदीय लेखा समितिका सभापतिको अनिवार्य उपस्थिति हुने व्यवस्था गरिएको थियो (जो प्राय विपक्षी दलका हुन्छन्) । कम्युनिष्टहरुले बारम्बार सत्ता सम्हाल्दा पनि २०४८ पछि निजीकरण गरिएका कुनै पनि उद्योगलाई पुनः राष्ट्रियकरण गरेका छैनन् । यसले के प्रष्ट पार्दछ भने सस्तो र गैरजिम्मेवार नारा बनेको यो विषयबारे आफै सरकारमा पुग्दा केवल कांग्रेसकै आर्थिक नीतिलाई निरन्तरता दिनु पर्ने बाध्यता कम्युनिष्टहरु सरकारमा रहँदा किन पऱ्यो, त्यसको उत्तर उहाँहरुसँग छैन । नेपाली कांग्रेस पार्टी सार्वजनिक सेवासँग जोडिएका र राज्यले संलग्न हुनै पर्ने क्षेत्रको पहिचान गरी सरकारको स्वामीत्व कहाँ हुने र कहाँ नहुने निर्क्योल गर्ने र सरकारी संलग्नता अनावश्यक रहेका संस्थाहरुमा यथार्थ मूल्याङ्कन मापदण्ड, पारदर्शीता र प्रतिस्पर्धी प्रकृयाबाट मात्र निजी क्षेत्रमा स्वामीत्व हस्तान्तरण गर्ने नीतिको पक्षमा छ ।

१४. नेपालको आर्थिक नीति विश्व अर्थतन्त्रसँग तादात्म्यपूर्ण हुनुको विकल्प छैन । वर्तमान भूमण्डलीकृत र अन्तरनिर्भर विश्वमा जति नै सानो अर्थतन्त्र पनि छिमेकी लगायत बाह्य आर्थिक प्रभावहरुबाट पृथक रहनसक्ने अवस्था छैन । विश्व आर्थिक वृद्धिको गति, इन्धनको मूल्य, विश्व पारिवर्त्य मुद्राको विनिमय दर, आयातजन्य वस्तुको माग-आपूर्ति आदिले नेपालको अर्थतन्त्रलाई तत्काल र प्रत्यक्ष असर पार्छन् । ठूला देशहरुको बीचमा हुनसक्ने व्यापार युद्ध, नव-संरक्षणवाद, कसिलो अन्तर्राष्ट्रिय पूँजी बजार र बढ्दो व्याजदर, मध्यपूर्व क्षेत्रको राजनैतिक अन्यौल र इन्धनको अन्तर्राष्ट्रिय मूल्यमा आउने सक्ने उतार चढाव तथा अमेरिकी डलरको बढ्दो मूल्यले विश्व अर्थतन्त्रमा पार्ने प्रभावले पनि नेपालको आर्थिक नीतिलाई प्रभाव पार्ने जोखिम छ । यसरी आन्तरिक र बाह्य परिवेशमा आएका परिवर्तन र नयाँ प्रविधिहरुलाई दृष्टिगत गरी विकासका लक्ष्यहरु स्थिर रहेपनि ती प्राप्त गर्ने साधनसँग जोडिएका हाम्रा आर्थिक नीतिहरु पनि समयसापेक्ष हुनेछन् ।

(ख) कम्युनिष्ट सरकारको बाटो : निषेध र नियन्त्रणको पासो

१५. वि.सं. २०७४ माघ अन्त्यमा नेपाली कांग्रेसले सरकार छोड्दा सकारात्मक आर्थिक परिसूचक सहितको अर्थतन्त्र हस्तान्तरण गरेको थियो । देउवा नेतृत्वमा रहेको समयमा नै ६ प्रतिशतभन्दा माथिको आर्थिक वृद्धि हासिल भयो । मुद्रास्तिफी ५ प्रतिशत नाघेन । राजस्व संकलन र बृद्धिदरका लक्ष्य शतप्रतिशत पूरा भए । प्रत्यक्ष विदेशी लगानी बढ्यो । पर्यटक आगमनको संख्या नेपालको इतिहासमा पहिलो पटक दश लाखको हाराहारीमा पुग्यो । नेपालले आजसम्म एकैपटक पाएको सबभन्दा ठुलो अनुदान रकम (रु. ५० अर्ब)

अमेरिकी संसद्को एमसीसी कार्यक्रमको तयारी चरण सुशील कोइरालाको पालामा शुरु भई देउवा सरकारका पालामा अनुमोदित भयो । देउवा सरकारकै पालामा सन् १९७१ देखि अल्पविकसित राष्ट्रको दर्जामा रहेको नेपालको विकासशील राष्ट्रको दर्जामा स्तरोन्नति हुन प्राविधिक योग्यता पुग्यो । सन् २०३० सम्ममा दीगो विकासका लक्ष्यहरु भेट्ने उद्देश्यले रणनीतिक मार्गचित्रको तयारी पनि यही सरकारले गर्‍यो ।

१६. माथिका उल्लेख्य उपलब्धिहरुलाई पन्छाएर वर्तमान कम्युनिष्ट अर्थमन्त्रीले तामझामका साथ अर्थतन्त्रको बारेमा 'श्वेतपत्र' जारी गर्दै अघिल्ला सरकारहरुलाई ठुलो दोषको भारी बोकाउने प्रयास गरे । १० वर्षे लामो द्वन्द्व र संक्रमणबाट गुज्रेको अर्थतन्त्रमा चुनौतीहरु अवश्य पनि थुप्रिएका थिए, तर राम्रा पक्षलाई नसमेटेर विल्कुल राजनीतिक अभिष्टका साथ स्वेतपत्र ल्याइएकोमा चर्को आलोचना त भयो नै, सरकारको खराव नियत र अविश्वसनीयता पनि छर्लङ्ग भयो । अर्थतन्त्रलाई नाजुक अवस्थामा भएको देखाउन तथ्याङ्कहरु छानीछानी असन्तुलित ढंगले प्रस्तुत गरिँदा सरकारको बौद्धिक इमानमाथि पनि प्रश्न उठ्यो । अर्कोतर्फ, केन्द्रदेखि प्रदेशसम्म एउटै पार्टीको ठुलो बहुमतको सरकार हुँदा पनि अर्थतन्त्र यसरी गम्भीर रुपले जोखिम उन्मुख हुनु सरकारको असफलताको संकेत त हो नै अर्थतन्त्र क्रमशः धराशायी हुन थालेको पूर्वसूचक पनि हो ।

१७. तीनै तहको निर्वाचन सम्पन्न गर्ने र संघीय संरचनाको जग बसाल्ने दायित्व पूरा गर्न सरकारी ढुकुटीमा चाप पर्नु स्वभाविक थियो । तथापि, २०७४ माघ अन्त्यमा, देउवा नेतृत्वको सरकारको बर्हिगमन हुँदा राष्ट्रिय ढुकुटीमा दश अर्ब डलर बराबरको विदेशी मुद्राको संचिति, अन्य कोषहरु र स्थानीय तहको लागि छुट्याइएको रू. १०६ अर्ब समेत गरि रू. २५७ अर्ब सरकारको नगद बचत रहेको थियो । नेपाली कांग्रेसले सरकार छोड्दा भन्दा व्यापार घाटा (४१.२ प्रतिशतले) बढेर कुल ग्रार्हस्थ उत्पादनको एक तिहाई नाघेको छ । आयात अहिले दोब्बरभन्दा अधिक दरले (४३.६ प्रतिशतले) बढेको छ । आर्थिक वर्षको पहिलो तीन महिनामै रु. ३४९ अर्ब ४८ करोड पुगेको आयात वर्षभरिमा रु १५ खर्ब पुग्ने देखिएको छ । निर्यात-आयात अनुपात पनि ६.४ प्रतिशतमा झरेको छ ।

१८. २०७५ असार मसान्तमा १० अर्ब ८ करोड डलर रहेको विदेशी मुद्रा सञ्चिति असोज मसान्तमा रु. ९ अर्ब ८३ करोडमा झरेको छ । विगत लामो समयदेखि यात्राका लागि दिइने विदेशी मुद्रा सटही सुविधामा ४० प्रतिशतको कटौती गरिएको छ । गत वर्ष भदौमा १५३० र माघमा १३८० रहेको नेप्से परिसूचक अहिले १२०० को वरिपरि छ । चालु खाता र शोधनान्तर सन्तुलन नराम्ररी खस्केको छ । प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी तीन चौथाइले घटेको छ । आन्तरिक निजी लगानीमा पनि वृद्धि हुन सकेको छैन । कम्युनिष्ट सरकार माथिको अविश्वासको कारण पूँजी पलायन तीव्रभएको अनुमान छ । समयमै बजेट प्रस्तुत हुँदा पनि पूँजीगत खर्च पहिलो चौमासमा विनियोजनको ५

प्रतिशत नाघ्न सकेन । यसको प्रतिकुल प्रत्यक्ष असर विकासको न्यून गतिका अतिरिक्त वैकिङ प्रणालीको तरलता अभावका रुपमा प्रकट हुदैछ । सरकारको नौ महिने कार्य प्रदर्शनी पछि प्रकाशित यी सरकारी तथ्याङ्कहरुले कम्युनिष्ट सरकारले मुलुकको अर्थतन्त्रलाई जोखिम उन्मुख बनाएको प्रष्ट देखाएको छ । विश्व बैंकले भर्खरै सार्वजनिक गरेको “डुइङ्ग विजनेस प्रतिवेदन २०१९” का अनुसार नेपालको व्यावसायिक वातावरणको विश्व वरियता गत वर्ष भन्दा पाँच स्थान तल झरेको छ । लगानीको माहौल बन्न नसकेको अवस्थामा मूल्यवृद्धि जस्ता नकारात्मक तथ्याङ्कहरुलाई दवाउने र आर्थिक वृद्धिदर भने ८ प्रतिशत हासिल हुने हौवा पिटाउन वर्तमान सरकार लिप्त हुँदा यसको विश्वशनीयतामा ठुलो ह्रास आएको छ ।

१९. दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माणमा निजगढमा आवश्यक भन्दा बढी रुख कटानको प्रस्ताव लगायत विवादास्पद प्रस्ताव अगाडि सारेर ठुला आयोजनालाई विवादित बनाइएको छ । विद्युतीय प्रशारण लाइनहरुको निमार्ण नहुँदा निजी क्षेत्रको लगानीबाट देशमै उत्पादन भइरहेको बिजुली खेर गइरहेको छ । जबकि, अहिलेको आपूर्ति भारतबाट आयातित भण्डै ४०० मे.वा. विद्युतमा निर्भर छ । यदि यहि अवस्था रहने हो भने निर्माणको विभिन्न चरणमा रहेका आयोजनाबाट ३ वर्ष भित्र उत्पादन हुने करिव ११४६ मे.वा. विद्युत प्रशारण लाईनको अभावमा खेर जाने छ । यो सरकारले बुढीगण्डकी जलाशययुक्त विद्युत् आयोजना स्वदेशी पूँजीमा निर्माण गर्ने देउवा सरकारको निर्णयलाई उल्टाएर नेपाली कांग्रेसको विरोध तथा संसद्को कृषि तथा जलस्रोत समिति र अर्थ समितिको निर्देशन विपरित गेजुवा कम्पनीलाई विना प्रतिस्पर्धा ठेक्का दिने निर्णय गरेको छ । अहिले सरकारले ५० अर्ब भन्दा बढी लागत लाग्ने ठुला आयोजनाहरुलाई विना प्रतिस्पर्धा प्रधानमन्त्री नेतृत्वको समितिले निर्णय गर्न सक्ने ऐन ल्याउने तयारी गरेको कुरा सार्वजनिक भएको छ । यदि यो निर्णय कार्यान्वयन भयो भने कानूनी जामा पहिराएर ठुला आर्थिक भ्रष्टाचार संस्थागत हुनेछन् । नेपाल एयरलाइन्सको वाइडवडी एयर बस खरिद प्रकृयामा व्यापक अनियमितता र ठूलो घोटाला भएको भनि सार्वजनिक लेखा समितिले छानबिन गरि राखेको छ । यही सरकारको पालामा सुनकाण्ड र चिनी घोटालालाई छोपछाप पार्ने काम भयो । यो सरकारले सार्वजनिक खरीद प्रकृया र आर्थिक पारदर्शितालाई लत्याएर गरेको दर्जनौं निर्णयहरु र घोटालाका यी केही ज्वलन्त उदाहरण मात्र हो । करका दायरा र आधार बढाउनु भन्दा पनि करका दर बढाइएको छ । लगानी निरुत्साहित हुने गरी आयकरका दर तोकिएका छन् । औद्योगिकीकरण प्रबर्द्धन नहुने र कृषिजन्य वस्तुको संरक्षण पनि नहुने गरी भन्सार दरहरु तोकिएका छन् । अन्तरनिकाय वस्तुको ओसारपसार र बिक्रीमा उठाइएको कर तथा शुल्कलाई राज्यले नियमन गर्न नसक्दा राष्ट्रिय बजारलाई, संविधानको मर्म विपरीत, खण्डित गरेको छ । नेपाली कांग्रेस पार्टी सरकारको यस्ता निर्णय र प्रवृत्तिहरुको घोर भर्त्सना गर्दछ ।

२०. निर्वाचन अघि नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको आर्थिक चरित्र बारे नेपाली कांग्रेसले गरेको ठहर यथार्थमा सत्य सावित हुदैछ । नेकपा सुनियोजित तवरबाट संस्थागत भ्रष्टाचारलाई संरक्षित गर्ने पार्टी हो भन्ने स्थापित हुँदैछ । नेकपाले पार्टीमा लेबी बुझाउने सक्रिय नेता र कार्यकर्तालाई अस्पताल-मेडिकल कलेज, एनजीओ, सहकारी संस्था, उद्योग, जलविद्युत कम्पनी, आवास र बैंकिङ्ग क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रेरित र उनीहरुको लगानीलाई मात्र संरक्षण गर्ने नीति अवलम्वन गरको छ । यसले सो पार्टीलाई नै गैरराजनीतिक चरित्रको, नाफामुखी व्यावसायिक घरानाको स्वरुपमा रुपान्तरित गर्दै लगेको छ । यो सरकार दल-नियन्त्रित कृपामुखी पूँजीवाद (क्रोनी क्यापिटलिज्म) संरक्षण गर्ने अस्त्रमा परिणत भएको छ । यस्तो चरित्र बोकेको पार्टी र त्यसको नियन्त्रणमा रहेको सरकारले राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय लगानी आकर्षित गरी मुलुकको आर्थिक विकास गर्न सक्दैन भन्ने जुन आशंका कांग्रेसले गत चुनावको घोषणापत्र मार्फत् गरेको थियो त्यो विगत नौ महिनामा क्रमशः प्रमाणित हुँदै गएको छ ।

२१. यो सरकार चुनावी प्रक्रियाबाट आएकोले आवरणमा लोकतान्त्रिक देखिएपनि यसका नीतिगत आधार मूलभूतरुपले निजीक्षेत्र र उदार अर्थतन्त्र विरोधी, संघीय भावनाको प्रतिकूल एवं साम्यवादी धङधडी अनुरुपका केन्द्राभिमुखी छन् । कम्युनिष्ट गठबन्धनको घोषणापत्र, तथाकथित स्वेतपत्र, बजेट र नीतिहरुमा निजी क्षेत्रप्रतिको दुराग्रह छरपष्ट छ । आर्थिक कुटनीति मार्फत अन्तर्राष्ट्रिय लगानीकर्ताहरुको विश्वास जित्न सरकार असफल भएको छ । यसको प्रत्यक्ष असर घट्दो वैदेशिक आर्थिक सहायता, वैदेशिक लगानी र बढ्दो व्यापार घाटामा प्रतिविम्बित भएको छ । गतिमान वर्तमान विश्व परिवेशलाई आत्मसात गर्न नसकेको र नचाहेको यो सरकारको रुढाग्रही कम्युनिष्ट विचारधाराले अर्थतन्त्रमा निजी क्षेत्रको सहभागिता, भूमिका र महत्वलाई निरन्तर हेयभावले हेरेको छ । सरकारले संरक्षण गरेका केही मुट्ठीभर ठूला ठेकेदार एवं व्यापारीहरुलाई जे पनि गर्न छुट दिने र सरकार र कम्युनिष्ट पार्टीको गैर कानूनी शर्तहरु पूरा गर्न आनाकानी गर्ने व्यवसायीहरुलाई न्यूनतम कानूनी प्रक्रिया समेत पूरा नगरी धरपकड र दुःख दिने क्रम तीव्र पारिएको छ । निजी लगानीकर्ताहरुको मनोबल नराम्ररी खस्केको छ । नेपालका विकास साझेदारहरु यो सरकारसँग सहकार्य गर्न उत्साहित देखिएका छैनन् । कम्युनिष्ट शासनमा यस्ता विकृतिहरु देखिनु अस्वाभाविक होइन तापनि यी प्रवृत्तिहरुले मुलुकको आर्थिक भविष्यलाई अनिश्चिता तर्फ धकेल्ने जोखिम बढ्दै जानु चाहि गम्भीर चिन्ताको विषय हो ।

२२. मुलुकले संघीय शासन प्रणाली अपनाएपछि अर्थतन्त्रको संचालन र समृद्धि एक महत्वपूर्ण आधार वित्तीय संघीयताको प्रभावकारी अवलम्बन नै हो । तर यो सरकारले संघीय व्यवस्थालाई सफल बनाउने असल नियत राखेको देखिंदैन । वित्तीय संघीयता र प्रशासनिक व्यवस्थाका लागि आवश्यक कानूनी र संस्थागत व्यवस्था नै नगर्ने र

अधिकारहरु विकेन्द्रित हुनै नदिने गलत मनसाय सरकारले राखेको प्रष्टिदैछ । सरकारले संघीयताको सफल कार्यान्वयनका लागि आवश्यक संस्थागत, कानूनी र प्रशासनिक वातावरण नै नबनाउने रवैयाले सरकारको संघियता सफल बनाउने चाहना देखिदैन । लामो समयसम्म पनि सरकारले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगमा पदाधिकारी नियुक्त गरेन । अहिले आएर संवैधानिक प्रावधान र भावनाको मर्म विपरीत संवैधानिक परिषद्का सदस्य विपक्षी दलको नेतालाई सहभागी नगराई संवैधानिक आयोगमा पदाधिकारीको नाम सिफारिश गरेको छ । यसबाट सरकारको अधिनायकवादी शैली स्पष्ट झल्किन्छ ।

२३. सबै प्रदेशमा सत्तारुढ दलकै मुख्यमन्त्री छन् । छ वटामा त सत्ताको नेतृत्वकर्ता नेकपाकै छन् । उनीहरु नै सरकारले आर्थिक, प्रशासनिक र कानूनी अधिकारहरु हस्तान्तरण नगरेको आरोप लगाइरहेका छन् । एकात्मक प्रणालीमा जस्तै कार्यकारी आदेशको भरमा शासन चलाउन सरकार उद्यत् देखिन्छ । संघीय संसदले समयमै बनाउनु पर्ने कानूनहरु र बनेका ऐनहरुको नियमावली समेत नबनाई दिएकाले वित्तीय संघीयता कार्यान्वयनमा जटिलताहरु थपिएका छन् । राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्तीय आयोग ऐन, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन र अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण ऐन अघिल्लो वर्ष नै बनेका हुन् । तर, ती कानून कार्यान्वयनका लागि आवश्यक नियमावली अहिलेसम्म सरकारले बनाएन । यसले विभिन्न तहका सरकारहरु बीचको अधिकार र कार्य सीमाबारे अन्योल कायम रहेको छ । यही कारण स्थानीय तहले विभिन्न शीर्षकमा उठाउन शुरु गरेका कर र शुल्कहरु बारे राष्ट्रिय स्तरमै विवाद भयो । राजस्व संकलन र अन्य आर्थिक स्रोतलाई विकासको मागसँग तादात्म्य राख्नु पर्ने सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको आधारभूत सीप स्थानीय सरकारका अधिकारीहरुलाई दिनेतर्फ भने सरकार पूर्णतः उदासीन देखिएको छ ।

(ग) कांग्रेसको आर्थिक दिशा : बृहत् समुन्नति र समानता

२४. बीपी कोइरालाले प्रस्तुत गर्नुभएको लोकतान्त्रिक समाजवादी चिन्तन नै मूल रुपमा नेपाली कांग्रेसको आर्थिक मार्गदर्शन हो । उत्पादन वृद्धि सहितको वितरणलाई जनसहभागितामूलक लोकतन्त्रले समन्वय गर्ने उहाँको विचार ७० वर्ष पछि पनि उत्तिकै सान्दर्भिक छ । सन् १९७० मै बीपीले आर्थिक वृद्धिको प्रक्रिया रोजगारमूलक हुनुपर्ने र पर्यावरणीय दोहनको मूल्यमा गर्न नहुने भन्ने विचार व्यक्त गर्नु भएको थियो । यी विषयलाई आज विश्वले नै दिगो विकासका लक्ष्यका रुपमा स्वीकारेका छन् । समतामुलक गतिशील अर्थतन्त्रको समाजवादी साध्यमा कुनै परिवर्तन गर्न आवश्यक छैन । तर त्यो लक्ष्यमा पुग्नका लागि उपयोग गरिने साधन र माध्यम भने समयसापेक्ष र गतिशिल हुन जरुरी छ । न्यून लगानी र न्यून उत्पादकत्व, नगण्य रोजगारी सिर्जना, युवा शक्तिको विदेश पलायन, अपर्याप्त पूर्वाधार, अधिक लागत, खर्च गर्ने क्षमताको अभाव, बढ्दो व्यापार घाटा र बाह्य क्षेत्रको जोखिम, गुणस्तरीय स्वास्थ्य र शिक्षामा असमान पहुँच, सामाजिक सुरक्षाको सुस्त विस्तार

नेपाली अर्थतन्त्रका चुनौती हुन् । जसरी वि.सं. २०४८ पछिको परिवर्तन लगत्तै नेपाली कांग्रेसले शुरु गरेका नीतिगत सुधारहरुको जगमा मुलुकले सशस्त्र द्वन्द्व र लामो संक्रमण थेग्ने आधार प्राप्त गऱ्यो । त्यसरी नै कांग्रेसले एक पटक फेरि दूरगामी महत्वको विकास अभियानको नेतृत्व लिनेछ । २१औं शताब्दीको विश्व परिवेशको आलोकमा नेपाली कांग्रेसको आर्थिक नीति आगामी दिनमा निम्न विषयहरुमा केन्द्रित हुनेछ ।

- **पहिलो, उच्च उत्पादकत्वमा आधारित दिगो र फराकिलो आर्थिक वृद्धि ।**
- **दोस्रो, समतामुलक लोककल्याणकारी राज्य ।**
- **तेस्रो, रोजगारमुखी युवा-केन्द्रित उद्यमशीलता ।**
- **चौथो, सार्थक वित्तीय संघीयता ।**
- **पाँचौ, सदाचारयुक्त आर्थिक सुशासन ।**

उच्च उत्पादकत्वमा आधारित दिगो र फराकिलो आर्थिक वृद्धि

२५. विकासको प्रारम्भिक चरणमा पर्याप्त पूँजी लगानी उत्पादन केन्द्रित आर्थिक वृद्धिका लागि अनिवार्य शर्त हो । थप लगानी र नयाँ प्रविधि भित्र्याउन राज्यको सहजीकरण र निजी क्षेत्रको क्रियाशीलता आवश्यक छ । आगामी १० वर्ष भित्र नेपाललाई एउटा सम्मानजनक मध्यम आय भएको गतिशील राष्ट्र बनाउने संकल्पका साथ नेपाली कांग्रेस सक्रिय हुनेछ । कम्तिमा पनि वार्षिक सात देखि दश प्रतिशतसम्मको आर्थिक वृद्धि दर निरन्तर हासिल गर्न उपयुक्त आन्तरिक तथा वाह्य लगानीको वातावरण बन्न आवश्यक छ । उच्च र फराकिलो आर्थिक विकासको लक्ष्य हासिल गर्न सूचना क्रान्तिको भरपुर उपयोग गर्दै उत्पादन, निर्माण, सेवा तथा राज्य संरचनाका हरेक तहमा आधुनिक सूचना प्रविधिको उपभोग गर्ने नीति लिनेछ । दिगो र फराकिलो आर्थिक वृद्धिको जग कृषि, खनिज लगायत प्राकृतिक स्रोत, पर्यटन, उत्पादनमुलक उद्योग, ऊर्जा, निर्माण र सूचना प्रविधि लगायत नयाँ व्यापारयोग्य क्षेत्रहरु नै हुन् । यी तमाम क्षेत्रमा ठूलो संख्यामा सीपमूलक, दक्ष जनशक्तिको विकास गर्नु पर्दछ । साथै, आन्तरिक निजी पूँजी, राजस्व परिचालन, विदेशी प्रत्यक्ष लगानी र विकास साझेदारहरुसँगको सहकार्यबाट आवश्यक वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गर्ने नीति हुनेछ ।

२६. कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषिको हिस्सा २७ प्रतिशतमा झर्नुमा एक प्रमुख कारण लागतको दाँजोमा प्रतिफल कम हुनु हो । कृषिमा आश्रित जनताको जीवनस्तर खस्कँदो छ । कृषिको आधुनिकीकरण, विविधिकरण, व्यवसायीकरण र स्वस्फूर्त कृषि सहकारी मार्फत उत्पादकत्वमा अभिवृद्धि गरी कृषि क्षेत्रमै सम्मानजनक आय र आकर्षक रोजगारीका

अवसर सिर्जना गर्ने कांग्रेसको मूल नीति हुनेछ । खेतीयोग्य जमीनको खण्डीकरण, अपर्याप्त सिंचाई र प्रसार सेवा, सीपयुक्त श्रमिक, प्रविधि, बिउबिजन र मलखादको अभाव, विद्युत र शित भन्डारको अपर्याप्तता, ग्रामीण पूर्वाधार र बजारको पहुँचमा कमी, कृषि क्षेत्रमा उच्च व्याजदर, अन्य मुलुकमा कृषिलाई दिइएको अनुदानका कारण कृषिजन्य वस्तुको उत्पादनमा न्यून वृद्धि र उपभोगमा परनिर्भरता बढेको छ । सुनकोसी डाइभर्सन लगायत ठूला-मझौला सिंचाइ आयोजना तथा अन्य कृषि भौतिक पूर्वाधारमा व्यापक लगानी, भूमिको व्यवस्थित उपयोग, प्रविधिको परिचालन, बजार व्यवस्थापन र उत्पादनसँग गाँसिएको अनुदान नीति मार्फत कृषि उत्पादकत्व र उत्पादनमा व्यापक वृद्धि गर्ने नीति लिनेछ । सरकारले दिने सहयोगमा किसानका वास्तविक आवश्यकताहरुलाई प्राथमिकतामा राखिनेछ । वर्तमान कृषि अनुदान नीति र कार्यक्रमहरुमा देखिएको त्रुटिहरुलाई हटाउनेछ । कृषकहरुलाई सस्तो व्याजदरमा ऋणको सुनिश्चितता गर्ने नीति हुनेछ । खण्डीकरण रोक्न करारमा आधारित व्यवसायिक खेती र स्वस्फूर्त सहकारीलाई राज्यले सहयोग दिने नीति हुनेछ । उच्च मूल्य दिने फलफुल, तरकारी, पशुपंक्षी पालन, मत्स्यपालन, वनस्पति, बिउबिजन, चिया, कफि, अलैची, अदुवा, उखु जस्ता नगदे बाली, जडिबुटी र प्रांगारिक खेती लगायतका उत्पादनमा किसानले समुचित मूल्य पाउने नीति हुनेछ । आवश्यक कृषिजन्य वस्तुको न्यूनतम मूल्य घोषणा गर्ने गरि कम मूल्यमा बिक्री गर्न वाध्य किसानको मर्का र उपभोक्ताले अत्यधिक मूल्य तिर्नु पर्ने परिस्थितिको अन्त्यका लागि उत्पादन सहकारी, कृषि बजार सहकारी लगायत चुस्त वितरण प्रणाली अपनाइने छ ।

२७. समुन्नत आर्थिक वृद्धिका लागि पर्यटनमा गुणात्मक र संख्यात्मक फड्को चाहिएको छ । औसत बसाई र प्रतिदिन डलर खर्चमा व्यापक वृद्धि, पश्चिमा मुलुक, जापान लगायत पूर्वी एशियाली राष्ट्र तथा खासगरी चीन, भारत लगायतका उदीयमान मुलुकका मध्यम वर्गीय पर्यटकहरुको आगमन बढाउने नीति अख्तियार गरिनेछ । यसका लागि हवाई पूर्वाधार विस्तार एवं निजगढ अन्तर्राष्ट्रिय हवाई अड्डा र काठमाडौं–तराई मधेश द्रूतमार्गको निर्माण, गन्तव्यको विविधिकरण र दक्षता प्राप्त जनशक्ति तयार गर्दै नेपाललाई "सस्तो" पर्यटकीय मुलुक होइन कि उच्च मूल्य आकर्षित गर्ने गरी विलासी, साहसिक, पर्या-पर्यटन, धार्मिक, स्वास्थ्य, शिक्षा, कृषिमैत्री र खेलमैत्री जस्ता फरकफरक पर्यटकीय बजारहरुको विकास गर्ने नीति कांग्रेसको हुनेछ । नेपाललाई हिन्दू र बौद्ध धर्मको प्रमुख अन्तर्राष्ट्रिय धार्मिक गन्तव्यको रुपमा पर्यटक आकर्षित गर्ने पूर्वाधार विकास गर्ने नीति हुनेछ । कर्णाली प्रदेशलाई प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्यका रुपमा विकास गर्नेछ । पूर्वाधार विकासको मूल प्राथमिकतामा पर्यटक केन्द्रित पूर्वाधार पनि हुनेछ ।

२८. औद्योगिकीकरणमा पुनर्जागृति र विस्तार आवश्यक छ । औद्योगिक उत्पादन वृद्धि गरी व्यापक रोजगारी सिर्जना गर्न उत्पादकत्व बढाउने र लागत घटाउने तथा व्यावसायिक

सहजता बढाउने प्रमुख चुनौती छन् । जिम्मेवारी र जवाफदेहिता सहितको एकद्वार नीतिमार्फत लामो र झन्झटिलो प्रशासकीय प्रक्रियाहरुको अन्त्य गर्नेछ । महँगो जग्गाको समस्या हल गर्न विशेष आर्थिक क्षेत्र एवं औद्योगिक पार्कहरुको निर्माण गर्दै उचित क्षतिपूर्ति र सहज जग्गा प्राप्तिका नीति अपनाउनेछ । नेपाली कांग्रेस कर्पोरेट नाफामा आयकरका दर न्यून गरी लगानीलाई प्रोत्साहन गर्न चाहन्छ । गैरआवासीय नेपालीको पूँजी र सीपलाई आकर्षित गर्ने नीति लिइनेछ । उपभोगको क्षेत्रमा केन्द्रित बैंकिङ ऋण प्रवाहलाई उत्पादनमूखी क्षेत्रमा प्रवाह गर्न नीतिगत व्यवस्था गर्नेछ । विद्युत उत्पादनमा बढ्दो लगानीलाई सघन पार्दै थप स्वदेशी र विदेशी लगानी आकर्षित गरिने छ । व्यापार घाटा घटाउन आयातीत पेट्रोलियम पदार्थमाथि घरायसी र यातायात क्षेत्रको निर्भरता सन् २०३० भित्र कम गर्दै त्यसपछि भारी कटौती गर्ने नीति लिनेछ । वि.सं. २०३० बाट पेट्रोल र डिजेलमा आधारित यातायात साधनहरुको खरीद रोक्ने र त्यसको ठाउँमा विद्युतीय यातायातको साधन मात्र खरीद गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ । सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योग तथा सेवा व्यवसायलाई प्रोत्साहित गरिने नीति हुनेछ । हस्तकला र ग्रामीण क्षेत्रमा कुटीर तथा मझौला उद्योगहरुका लागि विशेष प्रोत्साहन प्याकेज ल्याउने पक्षमा छ । पर्यटन र कृषिजन्य उत्पादनमा औद्योगिक पृष्ठ सम्बन्ध (ब्याकवार्ड लिङ्केज) स्थापित गर्नेछ । दीगो सम्भावना भएका आयात प्रतिस्थापन गर्ने औद्योगिक उत्पादनमा "सनसेट" प्रावधानसहित अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिहरुको खुकुलो सीमाभित्र रही अल्पकालीन औद्योगिक संरक्षण गरिने आर्थिक नीति अवलम्बन गरिनेछ । सेवा क्षेत्रको भूमिका थप महत्वपूर्ण बन्दै गएकाले हवाई व्यवसाय, लजिस्टिक सेवा, बैंकिङ बीमा लगायत अन्य पेशेवर सेवाहरुमा विश्व "फ्रन्टियर" को अनुकरण गर्नेछ । नेपालको अर्थतन्त्रलाई प्रतिस्पर्धी बनाउन नेपाली मुद्राको विदेशी विनिमय प्रणालीको समेत पुनरावलोकन गर्नेछ ।

२९. यातायात पूर्वाधारमा बाह्रै महिना चल्ने स्तरीय सडक र भरपर्दो अन्तर्राष्ट्रिय हवाई सञ्जालको अभाव अझै खट्किँदो छ । मुलुक भित्रको आवागमन सजिलो बनाउँदै औद्योगिक र जनसांख्यिक केन्द्रहरुलाई जोड्ने र पर्यटकहरु भित्र्याउने दोहोरो रणनीति यातायात पूर्वाधार विस्तारमा अपनाउने छ । राष्ट्रिय ध्वजावाहक वायुसेवालाई विस्तारित र प्रतिस्पर्धी बनाउन ख्यातिप्राप्त अन्तर्राष्ट्रिय साझेदार ल्याउने नीति हुनेछ । पूर्व पश्चिम रेलमार्ग, टनेल, केवलकार र रोपवे जस्ता पूर्वाधारमा विशेष जोड हुनेछ । भारत र चीनको सीमा जोड्ने उत्तर दक्षिण रेलमार्गलाई सम्भाव्यता, प्रतिफल र छिमेकी देशहरुले प्रस्तावित गर्ने सहयोगका शर्तहरुको मूल्याङ्कनको आधारमा अगाडि बढाइने नीति लिइनेछ । स्थानीय सरकारहरु र निजी तथा सहकारी क्षेत्रको साझेदारीमा सार्वजनिक यातायात सुरक्षित, व्यवस्थित र भरपर्दो बनाइने नीति हुनेछ । मेट्रो लगायत मास ट्रान्सपोर्टको व्यवस्था तथा अधिकतम सूचना प्रविधिको उपयोग गर्दै योजनाबद्ध वस्ती विकास र स्मार्ट सिटीको अवधारणा क्रमशः कार्यान्वयन गर्ने नीति लिइने छ । पूर्वाधारसँग सम्वद्ध कुनै पनि आयोजनाहरु लहडमा वा महँगा विदेशी ऋण आधारित होइन, प्रतिफल दिने राष्ट्रिय

प्राथमिकताका क्षेत्रमा सहुलियतपूर्ण शर्तमा सहयोग लिने नीति अवलम्बन गर्नेछ । आयोजनाको छनोट गर्दा मुलुकको एक भागबाट अर्को भागमा र अन्तर्राष्ट्रिय नाका एवं महानगरसम्म आवतजावत गर्न सजिलो बनाउने उद्देश्य केन्द्रित एवं लागतलाभ मूल्याङ्कनलाई आधार बनाउने नीति हुनेछ ।

३०. विद्युत पूर्वाधारको विकासले तीन वटा लक्ष्य समेट्ने छन् । पाँच वर्षभित्र सबै नेपालीको घरमा बिजुली पुऱ्याई शतप्रतिशत विद्युतीकरणको कार्यक्रम सम्पन्न हुनु पर्दछ । उद्योग, यातायात र घरघरमा आन्तरिक खपत बढाइनेछ र बचत बिजुली विदेशमा निर्यात गर्ने नीतिहरु लिनेछ । भारत बाहेक बंगलादेश लगायतका देशहरुमा विद्युत व्यापार सुनिश्चित गर्न आवश्यक कुटनीतिक पहल गर्नेछ । विभिन्न व्यावसायिक मोडल अपनाई समयमै राष्ट्रिय र अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन बनाउने र स्तरोन्नती गर्ने कार्यलाई अगाडि बढाई बढ्दो आन्तरिक विद्युत उत्पादनलाई खेर जानबाट रोक्नु पर्दछ । जलाशययुक्त जलविद्युत आयोजनाहरुलाई वहुउद्देश्यीय उपयोगिताका दृष्टिले अघि बढाउने नीति लिइनेछ । जलविद्युत आयोजनामा स्वदेशी, विदेशी तथा गैर आवासीय नेपालीहरुको लगानीलाई सहज र पारदर्शी बनाइनेछ । नेपाललाई "न्यून कार्बन उत्सर्जन" गर्ने राष्ट्रको परिचय दिलाउने स्वच्छ उर्जा नीति अख्तियार गर्नेछ ।

३१. जलवायु परिवर्तनबाट नेपालको कृषि र जलस्रोत क्षेत्रमा दीर्घकालिन असर पर्नेछ । नेपाल एक्लैको प्रयासले मात्रै यसको प्रभाव रोक्न नसकिने हुँदा बहुपक्षीय सहकार्यका लागि आर्थिक कुटनीति बलियो बनाइनेछ । सडक लगायतका पूर्वाधार निर्माणमा वातावरणीय प्रभाव र दिगोपनको आधार सुनिश्चित गर्ने नीति कार्यान्वयन गर्नेछ । भूकम्पीय जोखिम कम गर्न आवास र भौतिक संरचनाको निर्माणमा सीप, ज्ञान र चेतना फैलाएर जनधनको जोखिम घटाउन, जलाधार, चुरे लगायत वनको संरक्षण गरी पहिरो र बाढिको प्रकोप कम गर्ने नीति अख्तियार गर्नेछ । वन-पैदावारको व्यावसायिक उपयोग गर्ने नीति हुनेछ । हरित अर्थतन्त्रकै जगमा दिगो र फराकिलो आर्थिक वृद्धि सम्भव छ भन्ने सोचलाई नेपाली कांग्रेसले सार्थकता दिनेछ । २०७२ को भूकम्प पश्चात उद्धार, पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणको कामलाई नेपाली कांग्रेसको नेतृत्वको सरकारले अभूतपूर्व आन्तरिक र अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग जुटाउन सफल भयो । पुनर्निर्माणका लागि नेपालमै अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन गरी ४ अर्ब अमेरिकी डलर बराबरको अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको प्रतिवद्धता सुनिश्चित गऱ्यो । भूकम्प पश्चात्को पुनर्निर्माणलाई वि.सं. २०७७ भित्रै सम्पन्न गर्न अन्तर्राष्ट्रिय जगतले गरेको प्रतिवद्धता अनुसारको सहयोग परिचालन गरी स्रोतको सुनिश्चिता यो सरकारले गर्न सक्नु पर्दछ ।

३२. भू-परिवेष्ठित राष्ट्रको हैसियतले दुबै छिमेकी मुलुकहरु हुँदै व्यापार र पारवहनमा समुन्द्र र भूमि मार्ग हुँदै अन्य देशहरुसँग निर्वाध पहुँच तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा नेपाली

उत्पादनको शून्य भन्सार लगायतका सहुलितयपूर्ण बजार पहुँच वृद्धि गर्ने नेपाली कांग्रेसको नीति हुनेछ । साथै, द्विपक्षीय तथा बहुपक्षीय सहुलियतपूर्ण ऋण, जलवायु परिवर्तनको प्रभाव कम गर्न अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग, नेपालको प्राथमिकताका आधारमा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संघ-संस्था मार्फत तथा प्रत्यक्ष विदेशी सहयोग लिने नीति नेपाली कांग्रेसको हुनेछ । वैदेशिक प्रत्यक्ष लगानीलाई सहज र सरल बनाउने, गैर आवासीय नेपालीहरुको शीप र पूँजीलाई आकर्षित गर्ने तथा विदेशमा काम गर्ने श्रमिकहरुको सुरक्षा र अधिकारको प्रत्याभूति सुनिश्चित गर्नु पनि नेपाली कांग्रेसको आर्थिक कुटनीति हुनेछ ।

समतामूलक लोककल्याणकारी राज्य

३३. नेपाली कांग्रेस समतामुलक लोककल्याणकारी राज्यमा विश्वास गर्दछ । नेपाललाई उन्नत र न्यायपूर्ण बनाउने यसको समाजवादी नीतिको मूल ध्येय हो । लोकतान्त्रिक समाजवादमा उत्पादनसँगै वितरणको मुद्दा प्रमुख रहन्छ । राष्ट्रिय समृद्धिको पहुँचमा हरेक नागरिक हुनु पर्दछ । यो सुनिश्चित गर्न पछाडि परेका क्षेत्र, वर्ग र समूह लक्षित नीति अनुरुप सामाजिक सुरक्षा लगायतका वितरणको कार्यक्रम ल्याउने मूल जिम्मेवारी राज्यको हुनेछ । राज्यले आफ्नै लगानी, सहकारी र निजी क्षेत्रसँगको सहकार्य र समन्वयमा गुणस्तरीय सार्वजनिक सेवाहरु दिनेछ । निजी क्षेत्रका उद्यमीहरुलाई रोजगारीमूलक उत्पादनशील उद्योग व्यवसायमा प्रेरित गर्नेछ । राज्यले सहजकर्ता र उत्प्रेरकको प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्दै समतामूलक अवसरको विस्तार र पहुँचसँग गाँसेर हेर्ने नीति कांग्रेसको हुनेछ । नेपाली कांग्रेसले गत समयमा अगाडि बढाएको सहकारी नीतिलाई थप प्रभावकारी बनाउँदै बढी भन्दा बढी विपन्न र कम जमिन भएका कृषकहरुलाई उत्पादन, ऋण र बजार सहकारीमा सहभागी हुन प्रोत्साहित गरी उच्च उद्यमशीलता र आय आर्जनको माध्यम बनाउने नीति लिनेछ । न्यून आय भएका गरिब, किसान, मुक्त कमैया, पछाडि परेका क्षेत्रका लक्षित समुदायलाई सम्मानजनक आर्थिक सामाजिक हैसियत दिलाउने हाम्रो उद्देश्य हुनेछ । एक दशकभित्र गरिबीको रेखामुनी रहेका नेपालीहरुलाई पूर्ण रुपमा गरीबीबाट मुक्त गराई सम्मानजनक जीवनयापन गर्ने वातावरण सिर्जना गर्नु हाम्रो लक्ष्य हुनेछ ।

३४. हाम्रो परिकल्पनाको लोक कल्याणकारी अर्थ-व्यवस्थामा सार्वजनिक स्वास्थ्य र शिक्षा राज्यको प्राथमिक जिम्मेवारीमा पर्दछ । हाम्रो शिक्षा र स्वास्थ्य नीति ‘सबैलाई गुणस्तरीय शिक्षा र गुणस्तरीय स्वास्थ्य’ भन्ने सोचमा आधारित हुनेछ । सुलभ र स्तरीय स्वास्थ्य र शिक्षा नै सामाजिक उन्नति र न्यायपूर्ण समाजका लागि अनिवार्य आवश्यकता हो भन्ने मान्यता कांग्रेस राख्दछ । सार्वजनिक स्कूलमा दिने शिक्षालाई गुणस्तरीय र निःशुल्क तथा सार्वजनिक कलेजमा दिने शिक्षालाई गुणस्तरीय र सस्तो बनाउने नीति अवलम्वन गर्नेछ । सूचना प्रविधिमा आधारित शिक्षा र स्वास्थ्य सेवालाई उच्च प्राथमिकता दिने नीति अवलम्वन गर्नेछ । सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तर बढाउने मूल चुनौतीलाई पूरा गर्न शिक्षकको निरन्तर क्षमता विकास, सूचना प्रविधिमा आधारित आधुनिक पाठ्य सामग्रीको समुचित व्यवस्था र अन्य आवश्यक भौतिक पूर्वाधार सुनिश्चित गर्ने नीति कांग्रेसले लिनेछ

। हरेक जिल्लामा गुणस्तरीय शिक्षा दिन केन्द्रको लगानीमा बुढानीलकण्ठ स्कूलको ढाँचामा केन्द्रीय आवासीय विद्यालय स्थापना गर्ने नीति लिनेछ । यी विद्यालयहरुमा जिल्लामा कार्यरत राष्ट्र सेवकका छोरा छोरी, दूरदराजका तथा गरिब जेहेन्दार विद्यार्थीहरुलाई प्राथमिकता दिने नीति हुनेछ । शिक्षालाई रोजगारमूलक बनाउन राज्यले सम्बन्धित आर्थिक क्षेत्रको समन्वयमा आवश्यक प्राविधिक र व्यावसायिक जनशक्तिको विकास र विस्तार गर्नेछ । यस्तो शिक्षामा गरिब र विपन्न जनताको पहुँच बढाउन राज्यले पर्याप्त लगानी गरि प्राविधिक र व्यावसायिक विद्यालयहरुको संख्या विस्तार गर्ने नीति लिनेछ । शिक्षामा हुने लगानीको उच्च प्रतिफल हासिल गर्न जिम्मेवारी र परिणामलाई मूल्याङ्कनको मूल आधार बनाईने रणनीति अख्तियार गर्नेछ । निजी क्षेत्रका शिक्षा र स्वास्थ्य प्रदायकहरुले सामाजिक दायित्व पुरा गर्नु पर्ने नीतिलाई सशक्त गराउनेछ । सामुदायिक विद्यालयहरुको स्तरोन्नती गर्न तिनको व्यवस्थापनमा निजी विद्यालयहरुसँगको साझेदारीलाई परिक्षणका रुपमा अघि बढाउनेछ । त्रिभुवन विश्वविद्यालयका देशभर छरिएका आंगिक कलेजहरुलाई प्रदेशगत रुपमा एकत्रित गरी कम्तिमा सातवटा केन्द्रिय विश्वविद्यालयहरु रहने नीति लिनेछ । सम्पूर्ण जनतामा स्वास्थ्य विमाको विस्तार गरी गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बढाउने नीति कांग्रेसको हुनेछ । आम जनताको पहुँचमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याउन दक्ष जनशक्ति, सूचना प्रविधिमा आधारित स्वास्थ्य सेवाको विकासका साथ आवश्यक पूर्वाधार र सामग्रीको आपूर्तिमा जोड दिनेछ । आधुनिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सबै भौगोलिक क्षेत्र र समुदायमा पुऱ्याउन अस्पताल र स्वास्थ्य केन्द्र विस्तारित गर्नेछ । स्वास्थ्य शिक्षालाई विकेन्द्रित गर्न सातवटै प्रदेशमा सामुदायिक शिक्षण अस्पतालहरुको स्थापना, संचालन र विकास गर्ने नीति लिनेछ ।

३५. 'कोखदेखि शोकसम्म' को जीवनचक्रमा केही निश्चित कालखण्डहरु बढी जोखिमपूर्ण हुन्छन् त्यस बेला नागरिकको भरथेग गर्नु राज्यको दायित्व हो । नेपाली कांग्रेसले अल्पकालीन राजनीतिक लाभका लागि राज्यको ढुकुटी रित्याउने गरी जथाभावी वितरणमुखी कार्यक्रम ल्याउदैन तर मुलुकको राजस्व, नागरिकको योगदान, संस्थागत कोषहरु र नवीन वित्तीय उपकरणहरुले धान्न सम्भव भएसम्म राज्यले विपन्न र सिमान्तकृत जनताप्रति जिम्मेवार र सहयोगी बन्ने नीति लिनेछ । पुनर्वितरण र बीमासहित सामाजिक सुरक्षाका दुई प्रमुख पाटाको छुट्टा-छुट्टै नीतिगत सम्बोधन हुनेछ । पुनर्वितरण सोझै नगद दिएर, सार्वजनिक सेवा र वस्तुको वितरणमा अनुदान दिएर वा न्यूनतम रोजगारीको ग्यारेन्टी गरेर अघि बढ्नेछ । नेपाली कांग्रेसले ल्याएको सामाजिक सुरक्षा ऐन २०७४ को मर्म अनुसार नागरिकको आर्थिक हैसियतको अनुपातमा योगदान गर्ने सामाजिक बीमाका कार्यक्रम ल्याइनेछ । यी कार्यक्रमहरुले सबै नागरिकलाई समेट्नेछ तथा कम आर्थिक सामर्थ्य भएका विपन्न जनताकालागि राज्यले अत्यधिक योगदान दिनेछ । सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी वितरणमूखी कार्यक्रमहरुलाई सूचना प्रविधिमा आधारित प्रणाली मार्फत व्यवस्थित गर्नेछ ।

३६. नेपाली कांग्रेस श्रमजीवीहरुका लागि मर्यादित रोजगारी, सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति, सामुहिक सौदावाजीको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने नीतिको पक्षमा छ । अनौपचारिक क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमजीवीहरुको पञ्जीकरण र न्यूनतम ज्याला निर्धारणमा सहजीकरण गर्दै सामाजिक सुरक्षा कोष मार्फत योगदानमा आधारित निवृत्तिभरण प्रणालीको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नेछ । पुनर्वितरण अन्तर्गत महिला, दलित, सिमान्तकृत आदिवासी र गरीबलाई केन्द्रित गरेर सुत्केरी आमासँग सम्बन्धित पोषणका कार्यक्रम, शैक्षिक संस्थामा आवास, खाना, छात्रवृत्ति, सशर्त नगद हस्तान्तरण र प्रोत्साहन पुरस्कार, तरुण सीप वृत्ति, युवा स्वयंसेवा भत्ता, विशेष रोगको निःशुल्क स्वास्थ्य उपचार, वर्षमा १२० दिनको रोजगारी ग्यारेन्टी, ज्येष्ठ नागरिक भत्ता र सेवाआश्रम, मृत्यु-संस्कार र सम्मान खर्च लगायत पर्छन् । राष्ट्रिय औसत आयु भन्दा ५० जिल्लामा कम औसत आयु रहेको यथार्थलाई दृष्टिगत गर्दै २०७४ मा देउवा सरकारले घोषणा गरेको ६५ वर्ष नाघेकालाई वृद्ध भत्ता र गम्भीर प्रकृतिका विरामीहरुलाई भत्ता दिने नीति कार्यान्वयन गर्ने पक्षमा छ । सामाजिक बीमा अन्तर्गत अनिवार्य स्वास्थ्य बीमा, कृषिबाली र पशुधन बीमा, औपचारिक क्षेत्रमा काम गर्नेको पेन्सन ग्यारेण्टी, स्वरोजगार वा अनौपचारिक क्षेत्रमा काम गर्ने सबैको नागरिक सुरक्षा दर्ता र पेन्सनमा पहुँच, बैदेशिक रोजगारमा संलग्नको सामाजिक सुरक्षा कोषमा योगदान गरे बमोजिम पेन्सन, रेमिट-हाइड्रो र रेमिट-आवास जस्ता लाभांश दिने कार्यक्रम पर्नेछन् । माथि उल्लिखित सामाजिक सुरक्षा तथा सामाजिक विमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने नेपाली कांग्रेसको नीति हुनेछ ।

रोजगारमुखी युवा केन्द्रित उद्यमशीलता

३७. नेपालको जनसंख्या विक्रम सम्वत् २०८५ बाट 'प्रौढ' र २१११ बाट 'वृद्ध' हुनेछ । अब हामीसँग जनसांख्यिक लाभ (डेमोग्राफिक डिभिडेण्ड) लिनका लागि दश वर्षको मात्र अवसर छ । त्यसपछि अवसरहरु साँघुरिदै जानेछन् । अबको नीति रोजगारीमूलक आर्थिक विस्तारबाट निर्देशित हुनेछ । आर्थिक, सामाजिक परिवर्तन ल्याउन युवाहरुको सिर्जनशीलता, सीप र दक्षता विकास गर्दै कृषि, ऊर्जा, साना तथा मझौला उद्योगहरु र पर्यटनको विकास र विस्तारमा विशेष प्राथमिकता दिने नीति कांग्रेसको हुनेछ । मुलुकको अहिलेको मुख्य चुनौती दक्ष युवा जनशक्तिको विकास र व्यवस्थापन हो । कृषिमा रहेको ६० प्रतिशतभन्दा बढीको रोजगारी निर्भरतालाई घटाउन उद्योग, कृषि र सेवा क्षेत्रको उत्पादकत्व बढाउन आवश्यक छ । हाल ४३ लाख भन्दा बढी नेपाली युवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा छन् । यो युवाशक्तिलाई मुलुकमै काम दिन नसकिउन्जेल देशको विकास भएको मान्न सकिन्न । नेपालको अर्थतन्त्रमा विदेशमा काम गर्ने युवाहरुको भूमिका महत्वपूर्ण छ । सन् २०१८ मा नेपाल भित्रिने कूल विप्रेषणको आकार ८ अर्ब डलर नाघ्ने अनुमान छ भने नेपालबाट पनि करिब ३ अर्ब डलर रकम विप्रेषणकै रुपमा भारत लगायत अन्य देशमा बाहिरिने अनुमान छ । यस्तो अवस्थामा युवाहरुलाई स्वदेशमै रोजगारी सुनिश्चित गर्न जरूरी छ । तर ठूलो संख्यामा विदेशमा काम गर्ने युवाहरुलाई स्वदेशमै

प्रशस्त रोजगारीको अवसरहरु सिर्जना हुने अवस्था नआएसम्म विदेशमा काम गर्न जाने युवाहरुको समेत सीप वृद्धि, गुणस्तरीय रोजगारी र रोजगारीको सुरक्षालाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्ने नीति नेपाली कांग्रेसको हुनेछ ।

३८. नवीन सोच सहितको युवा जाँगर र उद्यमशीलता उपयोग गर्न १६ देखि ४५ वर्षसम्मका युवा-उद्यमीहरुलाई लक्षित गरी सहुलियतपूर्ण ऋण दिने नीति तथा कार्यक्रम कांग्रेसले ल्याउनेछ । तरूण सीप वृत्ति, स्नातक उपाधि हासिल गरेका तर वेरोजगार शिक्षित युवाहरुलाई स्थानीय तहमा सामुदायिक स्वयंसेवा गरे वापत भत्ता, कम शिक्षा हासिल गरेका अन्य युवाहरुलाई दक्ष बनाउन ऋण र निरन्तर तालीम, १२० दिन रोजगारीको ग्यारेण्टी लगायतका कार्यक्रमले ठाउँ पाउने गरि वृहत् युवा केन्द्रित नीति ल्याउनेछ । विगत दश वर्षदेखि हाम्रो अर्थतन्त्रको आकारको अनुपातमा विप्रेषणको प्रवाह र प्रभाव वढिरहेको छ । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न वा फर्केका युवाहरुको सीप, दक्षता, पूँजी र विप्रेषण आयलाई उत्पादनमूलक प्रयोजनमा लगानी गर्दै भविष्यमा पेन्सन सरहको लाभांश पाउने नवीन आयोजनाहरुको प्रवर्द्धन गरिनेछ । उद्यमशील युवालाई आवश्यक "बिजनेस इनक्युबेटर" को व्यवस्था गरिनेछ र "स्टार्ट-अप" कम्पनीहरुलाई सहज र सहुलियतपूर्ण वित्तिय उत्प्रेरणाहरु दिने नीति हुनेछ ।

३९. युवाहरुको संलग्नतामा आफ्नै सरकार–खुला सरकारको अवधारणालाई मूर्त रुप दिन संकलित राजस्व र खर्च लगायतका सूचना नियमित रुपमा सार्वजनिक गरिनेछ । नागरिक रिपोर्ट कार्ड जस्ता सरकारलाई जवाफदेही बनाउन अपनाइने विश्वव्यापी लोकतान्त्रिक विधिहरुलाई नेपाली कांग्रेसको सरकारले अनिवार्य रुपमा अवलम्वन गर्नेछ । युवाहरुलाई राष्ट्रको इतिहास, संस्कृति, सम्पदा, नागरिक दायित्व आदि बारे सचेत गराउँदै, राष्ट्रिय एकतामा प्रतिबद्ध, सद्भाव र सहिष्णुताबाट ओतप्रोत स्वस्थ जीवन बाँच्न प्रशिक्षित गर्ने अभियान सुरू गर्नेछ । पिछडिएका क्षेत्र, वर्ग र समुदायका युवाहरूलाई लक्षित रोजगारी र उद्यमशीलताको विकास गर्नेछ । युवाशक्तिलाई विज्ञान तथा प्रविधि, अध्ययन-अन्वेषण र नवीन प्रविधिको विकासमा लाग्न उत्प्रेरित गर्नेछ । नेपालमै स्वरोजगार वा रोजगारका निम्ति युवाहरुलाई दक्ष र योग्य बनाउन बृहत् लगानी नीति कार्यान्वयन गर्नेछ ।

सार्थक वित्तीय संघीयता

४०. संघीय व्यवस्थामा जानुको एउटा मूल उद्देश्य आर्थिक उत्पादन र वितरणको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु पनि हो । नेपाली कांग्रेस पार्टी प्रदेश र स्थानीय तहको संरचनाहरु मार्फत् आर्थिक वृद्धिको प्रतिफल आम जनतामा पुऱ्याउने लक्ष्यका साथ क्रियाशील रहने छ । स्थानीय निकायहरुलाई स्थानीय विकास र जनसेवाको आधारभूत थलोको रुपमा जिम्मेवारी दिने नीति हुनेछ । यसका लागि वित्तीय व्यवस्थापनलाई सहज, सरल र सुनिश्चित बनाउने नीति हाम्रो हुनेछ । साथै, मुलुकको निम्ति संघीयताको सार्थकता यसको बुद्धिमतापूर्ण

व्यवस्थापन र कार्यान्वयनमा निर्भर गर्दछ । संघीयताको सफल व्यवस्थापनका निम्ति संविधानको मर्म र भावना अनुरुप आवश्यक कानूनी, प्रशासनिक र नीतिगत पहलहरु लिनु पर्नेछ । नेपाली कांग्रेस सबै राजनीतिक दल, विज्ञ तथा जनताका प्रतिनिधि संस्थाहरुसँग संवाद, परामर्श र सहकार्य गर्दै संघीय राज्य प्रणालीको प्रभावकारी आर्थिक व्यवस्थापनका निम्ति प्रतिवद्ध छ । संविधानले निर्दिष्ट गरे बमोजिम संघ, प्रदेश र स्थानीय तहसँग सहकार्य, सहअस्तित्व र समानताको सिद्धान्तका आधारमा अन्तरतह सम्बन्ध विकास गर्दै आर्थिक स्रोत र साधनको प्रभावकारी उपयोग र चुस्त सेवा प्रवाह गर्ने नीति कांग्रेसको हुनेछ ।

४१. संघीय प्रणालीमा विकासका मूल कार्यान्वयनकर्ता प्रादेशिक र स्थानीय सरकारहरु नै हुन् । यी निकायहरुलाई जिम्मेवारी दिने र जिम्मेवार बनाउने नीति कांग्रेसको हुनेछ । तिनलाई साधन, सीप र संयन्त्र उपलब्ध गराएर मात्र समृद्धिको सपना साकार हुन सम्भव हुन्छ भन्ने धारणा कांग्रेसको छ । संघीय समानीकरण अनुदानको न्यायोचित वितरण, राजस्व बाँडफाँडको सूत्र र पद्धति निर्माण र विभिन्न तहका सरकारहरु बीचका सम्भाव्य आर्थिक विवादलाई निरुपण गर्ने संयन्त्रका रुपमा संविधानले परिकल्पना गरेको राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगलाई सशक्त बनाउने नीति हुनेछ ।

प्रदेश सेवा आयोग मार्फत प्रदेश र स्थानीय आवश्यक जनशक्तिको स्थायी आपूर्ति हुने व्यवस्था मिलाई स्थानीय विकास निर्माण र सार्वजनिक सेवालाई व्यवस्थित गर्न कर्मचारी उपलब्धताको प्रत्याभूति गर्नेछ ।

४२. प्रदेश संसद र स्थानीय सरकारहरुलाई जनउत्तरदायी, विकासप्रिय र पारदर्शी तुल्याउनुका साथै महिला, बालबालिका, युवा, ज्येष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्ति एवं सामाजिक र आर्थिक रुपले पिछडिएका वर्ग र समुदायको उत्थान तथा विकासमा सहजीकरण एवं सहकार्य गर्ने कार्यमा प्रोत्साहन गर्नेछ । प्रदेशका राजधानीहरुमा भवन लगायत न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास तथा संस्थागत विकास कार्यहरुमा सहयोग पुऱ्याई प्रदेश सरकारलाई प्रभावकारी रुपमा आफ्नो कार्य सञ्चालन र सेवा प्रवाह गर्न सक्ने बनाउनेछ । प्रत्येक गाउँपालिका तथा नगरपालिका केन्द्रसम्म पक्की सडकको व्यवस्था गर्नुका साथै गाउँपालिका तथा नगरपालिका र वडा कार्यालयका लागि कार्यालय भवन लगायतका न्यूनतम पूर्वाधार विकास गर्ने नीति कांग्रेसको हुनेछ ।

सदाचारयुक्त आर्थिक सुशासन

४३. विधिमा आधारित सुशासन सबल लोकतन्त्रको मुटु हो । त्यसैले नेपाली कांग्रेसले शासकीय र प्रशासकीय संयन्त्रलाई समावेशी, सेवामुखी, गुणस्तरीय, विधिसम्मत र जनता-अनुकूल

बनाउने लक्ष्य लिएको छ । सरकारी सेवाप्रदायक निकायमा दक्षता, जवाफदेहिता, पारदर्शिता र प्रभावकारिता स्थापित गर्नु नेपाली कांग्रेसको आधारभूत सुशासन नीति हुनेछ । जिम्मेवारी दिने र जिम्मेवार बनाउने नीतिलाई राज्य संरचनाका हरेक तहमा कार्यान्वयन गर्ने हाम्रो नीति हुनेछ । यसले राज्य संयन्त्रभित्र कहाँ र कसले जिम्मेवारी पुरा गर्‍यो वा दुरुपयोग भयो भन्ने टुंगो लगाउन सहज हुनेछ । यसले राज्य र समाजमा मौलाउँदै गएको ढिलासुस्ती, भ्रष्टाचार र कुशासनलाई न्यून गर्न मद्दत मिल्नेछ । सार्वजनिक निर्माण एवं अन्य परियोजनालाई स्रोतसाधनको सुनिश्चितता गर्दै ठेक्का प्रणालीमा भएको विसंगति र कमजोरीहरु हटाइ निर्माण कार्यमा हुने ढिलासुस्ती हटाउने नीति कार्यान्वयन गर्नेछ । यी सुशासन सम्बन्धित नीतिहरुबाट आर्थिक उत्पादन र वितरणको प्रभावकारिता वृद्धि हुनेछ । आर्थिक प्रशासनलाई पेपर शून्य सूचना प्रविधिमा आधारित प्रणालीमा रुपान्तरित गरी सूशासन र आर्थिक प्रभावकारिता विस्तार गर्ने नीति लिनेछ ।

४४. राष्ट्रिय सदाचार संहिताको निर्माण गरी संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका सबै पदाधिकारी एवं राष्ट्रसेवक र निजी क्षेत्र, गैरसरकारी एवं नागरिक समाजका संस्था लगायतका पदाधिकारीमा शुद्ध आचरणको विकास गर्ने प्रणाली विकसित गर्नेछ । सबै तहमा काम गर्ने राष्ट्रसेवक वा पदाधिकारीको कार्यक्षमता, इमान्दारी र कार्य व्यवहारको प्रतिवेदन अद्यावधिक गर्ने पद्धतिको विकास गरिनेछ । सोही आधारमा राष्ट्रसेवकको मूल्याङ्कन गरी उपयुक्त जिम्मेवारी दिने परिपाटीको विकास हुनेछ ।

४५. कमजोर नियमन, विचौलियाको बोलवाला, कृत्रिम अभावको श्रृजना लगायतका कारण दैनिक उपभोग्य वस्तुको बजार मूल्य अनियन्त्रित रुपमा बढ्ने क्रमलाई नियन्त्रण गर्न सरकारले सार्थक हस्तक्षेप गर्नु पर्दछ । आर्थिक स्रोतको सुनिश्चितता र सामाजिक एवं वातावरणीय पक्षहरु नहेरी नयाँ आयोजनाहरुको घोषणा गर्ने तर वर्षौंदेखि प्राथमिकतामा परेका राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरु पूरा गर्ने तत्परता नदेखाउने रवैयालाई कांग्रेसले अन्त्य गर्ने नीति लिनेछ ।

४६. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र लगायतका भ्रष्टाचार नियन्त्रण गर्न गठित निकायहरुलाई साधन, स्रोत र प्रविधिले सुसज्जित बनाइ यस्ता संस्थाहरूलाई समाधान उन्मुख गराई भ्रष्टाचार नियन्त्रणलाई थप प्रभावकारी बनाउनेछ । भ्रष्टाचारमुक्त समाज निर्माण गर्नका लागि वर्तमान कानूनी व्यवस्थाका अतिरिक्त सामाजिक एवं राजनीतिक अभियान सञ्चालन गर्ने नीति कांग्रेसको हुनेछ ।

अन्त्यमा,

४७. नेपाली कांग्रेस हाल संघीय र सबै प्रादेशिक संसदमा प्रमुख प्रतिपक्षीको भूमिकामा छ । बहुसंख्यक स्थानीय तहका सरकार पनि कांग्रेसको नेतृत्वमा छैनन् । त्यसैले पार्टीले प्रस्तुत गरेको यो आर्थिक नीति कार्यक्रमगतभन्दा पनि समग्रमा मुलुकका मूल आर्थिक समस्याहरुलाई पहिचान गर्ने र तिनलाई सम्बोधन गरेर मुलुकलाई समृद्धि उन्मुख बनाउन अपनाइनु पर्ने विषयमा केन्द्रित छ । वर्तमान कम्युनिष्ट सरकारले लिने आर्थिक नीति र कार्यक्रमलाई यथार्थपरक मूल्याङ्कन गर्न, त्यसका आधारमा सरकारलाई खबरदारी गर्न र जनतालाई उनीहरुका हितविपरीत लिइने निणर्यहरुबारे सचेत गराउन यी नीतिहरु सहायक हुनेछन् । आगामी दिनमा नेपाली कांग्रेस सरकारमा आउँदा पनि यी नीतिहरुले मार्ग निर्देशन गर्नेछन् ।

४८. २०७४ मा संघीय संसदको निर्वाचन अगाडि नेपाली कांग्रेसले केही महत्वपूर्ण मुद्दाहरुलाई प्राथमिकताका साथ उठाएको थियो जुन आज पनि अत्यन्तै सान्दर्भिक छन् । कम्युनिष्ट आवरणमा उदाउन खोजेको भ्रष्ट चरित्रको नियन्त्रण र निषेधमा आधारित राज्यव्यवस्थाको अवधारणालाई परास्त गर्दै असल शासन प्रत्याभूत गर्ने विधिमा आधारित लोकतन्त्रको सबलीकरण मार्फत् आर्थिक समुन्नति र यसको पहुँचमा आमनागरिकलाई पुऱ्याउनका लागि नेपाली कांग्रेस आवश्यक रहेको आधार अझ बलियो बन्दै गएको छ ।

४९. बीपी कोइरालाको आदर्श अनुरुपको लोकतान्त्रिक समाजवादी राज्य जहाँ स्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य सेवा लगायत चुस्त सार्वजनिक सेवा सुनिश्चित हुन्छ, त्यस्तो समतामूलक समाज स्थापना गर्दै जोखिममा बाँच्ने नेपालीहरुको संख्या न्यून हुने गरी २१औं शताब्दी अनुकूल सामाजिक सुरक्षा प्याकेजको महत्वाकांक्षी योजना कार्यान्वयन गर्ने प्रण नेपाली कांग्रेसले निर्वाचन घोषणापत्रमा उल्लेख गरेको थियो । यसका लागि बीपी कोइरालाले भन्नु भएको थियो– "एक एक चम्चा दूध बाँड्ने होइन, कम्तीमा एक एक गिलास हो" । यही मर्मअनुसार उत्पादन वृद्धि बिना समानतामा आधारित लोककल्याणकारी राज्य सम्भव नहुने कुरालाई आत्मसात गर्दै आर्थिक उत्पादन र वितरणलाई साथै अगाडि बढाउने नीतिको कार्यान्वयन गर्नु नेपाली कांग्रेसको लक्ष्य हुनेछ । संघीयताको सफल सञ्चालनका लागि नेपाली कांग्रेस चाहिने छ भनेर हामीले भनेका थियौं । पर्याप्त स्रोतसाधन, अधिकार, क्षमता र जवाफदेहीता सहितका स्थानीय, प्रादेशिक र संघीय सरकार जसले एकीकृत राष्ट्रिय अर्थतन्त्र मार्फत हिमाल, पहाड र मधेशलाई एकताको मालामा उन्ने कांग्रेसको अठोट रहिआएको छ । छिमेकी राष्ट्रहरुको आर्थिक उन्नतिबाट लाभ लिँदै सन्तुलित र सम्मानजनक कुटनीतिक सम्बन्ध कायम गर्ने र आर्थिक अन्तर्निभरता र जलवायु परिवर्तन जस्ता साझा मुद्दामा सहकार्य गर्न अन्तर्राष्ट्रिय विश्वसनीयता भएको नेपाली कांग्रेस नै अघि सर्नु पर्ने हाम्रो निचोड छ ।

५०. अर्को दशक राष्ट्रिय पुनर्जागरणको कालखण्ड हुने र नेपाललाई दीगो विकासमा अग्रणी, मध्यम आय भएको मुलुक बनाउन नीतिगत सुधार मार्फत तीव्र गतिमा पूर्वाधार निर्माण, स्वदेशी एवं विदेशी पूँजी परिचालन, उत्पादन वृद्धि र रोजगारी सिर्जना गर्न कांग्रेसकै दर्शनमा आधारित दूरदर्शी आर्थिक अग्रसरता मुलुकले खोजेको छ । नेपाली कांग्रेस पार्टी यस लक्ष्यप्रति पूर्ण प्रतिबद्ध र इमान्दार रहेको कुरा सबै नेपाली दिदीबहिनी-दाजुभाइहरुलाई आश्वस्त पार्दछ ।

जय नेपाल ।

परिशिष्ट

प्रस्तुत प्रस्तावहरु महासमिति बैठकमा पार्टीका पदाधिकारी क्रमश......

१. राजनीतिक प्रस्ताव – उपसभापति श्री विमलेन्द्र निधि
२. महामन्त्रीको प्रतिवेदन – महामन्त्रीद्वय डा. शशांक कोइराला र श्री पूर्णबहादुर खड्का
३. कोषाध्यक्षको आर्थिक प्रतिवेदन – कोषाध्यक्ष श्रीमती सीतादेवी यादव
४. आर्थिक नीति प्रस्ताव – सहमहामन्त्री डा. प्रकाशशरण महतले प्रस्तुत गर्नु भएको थियो ।

महासमितिको मिति – ०७५ मंसिर २८– पुस ८
सम्पन्न स्थान : नेपाली कांग्रेस केन्द्रीय कार्यालय (बीपी स्मृति भवन), बीपी नगर

© नेपाली कांग्रेस केन्द्रीय कार्यालय

मुद्रक :
....
....